

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ & ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:
«ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ & ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»

Η συμβολή της τελωνειακής ένωσης της ΕΕ σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος.
Η περίπτωση της μεταφοράς αποβλήτων.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της φοιτήτριας

Βλαχοστέργιου Χριστίνας

A.M. 191103

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: κα Γεωργία Γιαννακούρου

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:
Κα Γεωργία Γιαννακούρου
Κος Νικόλαος – Κομνηνός Χλέπας
Κα Μαρία - Ηλιάνα Πραβίτα

Αθήνα

Ιανουάριος 2021

*Αφιερωμένη στους γονείς μου Κώστα και Μαρία
και στην αδελφή μου Φανή
για τη συμπαράσταση, τη στήριξη και τη βοήθεια
που μου παρέχουν σε κάθε βήμα της ζωής μου*

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας η οποία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος «Δημόσιο Δίκαιο και Δημόσια Πολιτική» του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών αισθάνομαι την υποχρέωση να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν στην εκπόνηση της. Πρωτίστως, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια κα Γιαννακούρου Γεωργία για την ευκαιρία που μου έδωσε να εκπονήσω την εργασία υπό την επίβλεψη της, καθώς και για την πολύτιμη καθοδήγηση και βοήθεια που μου παρείχε. Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω στον καθηγητή κ. Νικόλαο-Κομνηνό Χλέπα και στην καθηγήτρια κα Μαρία-Ηλιάννα Πραβίτα, όντας μέλη της τριμελούς εξεταστικής επιτροπής αξιολόγησης της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Επιπλέον θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους διδάσκοντες καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος για τις γνώσεις με τις οποίες με εφοδίασαν, καθώς και τους συμφοιτητές μου για την άψογη συνεργασία καθ' όλη τη διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου Κώστα και Μαρία, καθώς και την αδελφή μου Φανή, που με υπομονή και κουράγιο μου προσέφεραν την κατάλληλη ηθική και ψυχολογική συμπαράσταση για την ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Περίληψη

Η τελωνειακή ένωση της ΕΕ υπήρξε ένα από τα πρώτα επιτεύγματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα στο παγκόσμιο περιβάλλον του 21ου αιώνα. Ενώ, όμως επί σειρά ετών, η κύρια αρμοδιότητα των τελωνείων στην Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν η συλλογή των δασμών και των έμμεσων φόρων που επιβάλλονταν στα εισαγόμενα εμπορεύματα, όπως είναι οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης και ο ΦΠΑ, τα τελευταία χρόνια άρχισαν να ασκούν και πρόσθετες ελεγκτικές αρμοδιότητες στον τομέα της ασφάλειας και της προστασίας και ειδικότερα της προστασίας του περιβάλλοντος, συνεργαζόμενα με αντίστοιχες αρμόδιες αρχές. Στο πλαίσιο της προστασίας του περιβάλλοντος τα τελωνεία έχουν επωμιστεί με τον έλεγχο του εμπορίου που υποβαθμίζει τη φύση και τη βιοποικιλότητα των χερσαίων και θαλάσσιων οικοσυστημάτων και οδηγεί σε αποψίλωση των δασών, καθώς και με την εποπτεία της εμπορίας επικίνδυνων ουσιών και προϊόντων που επιβαρύνουν την ατμόσφαιρα και οδηγούν στη σταδιακή καταστροφή της στιβάδας του όζοντος, στην υπερθέρμανση του πλανήτη και στην κλιματική αλλαγή. Μείζονος σημασίας είναι και η συμβολή των τελωνείων στο διαρκώς αυξανόμενο εμπόριο επικίνδυνων και άλλων αποβλήτων, απόρροια της παγκοσμιοποιημένης και άκρως καταναλωτικής κοινωνίας. Ο έλεγχος στις διασυνοριακές μεταφορές επικίνδυνων αποβλήτων απαιτεί την ύπαρξη τακτικών και στοχευμένων επιθεωρήσεων, ώστε να ανιχνεύεται και να περιορίζεται η παράνομη διακίνηση αποβλήτων η οποία συνιστά, όπως και κάθε είδος εμπορίου που υποβαθμίζει το περιβάλλον, περιβαλλοντικό έγκλημα. Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας επιδιώκεται να αναδειχθεί ο ρόλος των τελωνείων σε θέματα που άπτονται της προστασίας του περιβάλλοντος και αναλύεται ειδικότερα το νομικό πλαίσιο και οι δράσεις των τελωνείων στην περίπτωση της διασυνοριακής μεταφοράς επικίνδυνων και άλλων αποβλήτων.

Λέξεις κλειδιά: τελωνειακή ένωση, περιβάλλον, επικίνδυνα απόβλητα

Abstract

The EU Customs Union was one of the first achievements of European Union and continues to be one significant advantage into the global environment of 21st century. While, for many years, the principal responsibility of the customs in European Union was the collection of duties and indirect taxes, which were imposed on imported goods, such as the excise duties and the value added taxes, the recent years, the customs started to exercise some additional control responsibilities at the field of security and protection and more specifically at the protection of environment, collaborating with the other competent authorities. In the context of environmental protection, customs are responsible for the control of trade that deteriorates nature and biodiversity of terrestrial and marine ecosystems, leads to deforestation, and they are also responsible for the control of trade of dangerous products and substances, that destroy the atmosphere and lead to the gradual destruction of the ozone layer, the global warming and the climate change. Furthermore, the contribution of customs at the continuously increasing trade of hazardous and other waste, that is the result of the globalized and highly consuming society, is of major importance. Controlling the transboundary shipments of hazardous waste demands regular and targeted inspection plans, in order illegal shipments of waste to be detected and limited. Illegal shipments of waste, like any kind of trade that diminishes environment, is considered to be an environmental crime. Under the present thesis, there will be an attempt to highlight the role of customs in topics that relate to the environmental protection. Moreover, there will be a more specific analysis of the legal framework that relates to transfrontier movements of hazardous and other waste, as well as it will be presented the actions of customs at that specific field.

Keywords: customs union, environment, hazardous waste

Πίνακας περιεχομένων

Ευχαριστίες	3
Περίληψη	4
Abstract	5
Κατάλογος Ακρωνυμίων & Συντομογραφιών.....	8
Εισαγωγή.....	10
Κεφάλαιο 1. Η τελωνειακή ένωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης	12
1.1. Η ιδέα της δημιουργίας μιας τελωνειακής ένωσης	12
1.2. Η τελωνειακή ένωση της ΕΚΑΧ, της ΕΚΑΕ και της ΕΟΚ.....	13
1.2.1. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ)	13
1.2.2. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ).....	14
1.2.3. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ)	14
1.3. Η πορεία της Τελωνειακής Ένωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	16
1.3.1. Η πορεία της μετά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ.....	16
1.3.2. Η πορεία της μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ.....	16
1.3.3. Η πορεία της μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας	17
1.4. Η τελωνειακή ένωση της ΕΕ σήμερα	18
1.4.1. Ο Ενωσιακός Τελωνειακός Κώδικας	18
1.4.2. Δομή της Τελωνειακής Ένωσης της ΕΕ	20
1.4.3. Η στρατηγική της τελωνειακής ένωσης της ΕΕ.....	21
1.4.4. Ο ρόλος της τελωνειακής ένωσης της ΕΕ	22
Κεφάλαιο 2. Περιβαλλοντικές προκλήσεις. Ο ρόλος της τελωνειακής ένωσης της ΕΕ σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος.....	26
2.1. Η ευρωπαϊκή περιβαλλοντική πολιτική	26
2.2. Περιβαλλοντικές προκλήσεις.....	28
2.2.1. Η προστασία της άγριας πανίδας και χλωρίδας.....	29
2.2.1.1. Η Διεθνής Σύμβαση CITES.....	29
2.2.1.2. Ενωσιακή πολιτική και δράση	30
2.2.2. Η προστασία των δασών	32
2.2.2.1. Διεθνής πολιτική και δράση για την προστασία των δασών	33
2.2.2.2. Ενωσιακή πολιτική και δράση	34
2.2.3. Η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος	36
2.2.3.1. Διεθνής δράση για την υπέρμετρη αλιεία.....	36
2.2.3.2. Η ενωσιακή πολιτική και δράση	37

2.2.4. Η προστασία του περιβάλλοντος από επικίνδυνες ουσίες και προϊόντα.....	39
2.2.4.1. Διεθνής δράση για την προστασία της στιβάδας του όζοντος.....	39
2.2.4.2. Ενωσιακή δράση για την προστασία της στιβάδας του όζοντος	40
2.2.4.3. Διεθνής δράση για την προστασία από επικίνδυνες χημικές ουσίες	41
2.2.4.4. Ενωσιακή δράση για την προστασία από επικίνδυνες χημικές ουσίες	41
Κεφάλαιο 3. Το περιβαλλοντικό ζήτημα της διασυνοριακής μεταφοράς αποβλήτων.....	43
3.1. Η έννοια των αποβλήτων και της διασυνοριακής μεταφοράς τους	43
3.2. Η διεθνής δράση για την αντιμετώπιση της διασυνοριακής μεταφοράς επικίνδυνων αποβλήτων.....	44
3.2.1. Οι αποφάσεις του ΟΟΣΑ.....	45
3.2.2. Το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και η Σύμβαση της Βασιλείας	45
3.3. Η ενωσιακή δράση για την αντιμετώπιση της διασυνοριακής διακίνησης αποβλήτων	48
3.3.1. Τα προγράμματα δράσης και οι σχετικές Οδηγίες.....	48
3.3.2. Ο Κανονισμός (ΕΟΚ) 259/1993	49
3.3.3. Ο Κανονισμός (ΕΚ) 1013/2016.....	49
3.4. Παραγωγή, Διαχείριση και Μεταφορά Αποβλήτων της ΕΕ.....	51
3.4.1. Παραγωγή και διαχείριση αποβλήτων της ΕΕ.....	51
3.4.2. Παραγωγή και διαχείριση επικίνδυνων αποβλήτων της ΕΕ.....	54
3.4.3. Μεταφορές επικίνδυνων αποβλήτων της ΕΕ	55
Κεφάλαιο 4. Ο ρόλος της τελωνειακής ένωσης της ΕΕ στις διασυνοριακές μεταφορές αποβλήτων. Υπερεθνική, Ευρωπαϊκή και Εθνική Συνεργασία	58
4.1. Ο ρόλος των τελωνειακών αρχών της ΕΕ.....	58
4.1.1. Ο ρόλος των τελωνείων στον έλεγχο του διεθνούς εμπορίου.....	58
4.1.2. Ο ρόλος των τελωνείων στις διασυνοριακές μεταφορές αποβλήτων	58
4.2. Το πρόβλημα της παράνομης διακίνησης αποβλήτων	60
4.2.1. Περιγραφή του προβλήματος	60
4.2.2. Το μέγεθος του προβλήματος	62
4.2.3. Η αντιμετώπιση του προβλήματος της παράνομης διακίνησης αποβλήτων	64
4.2.3.1. Ευρωπαϊκό επίπεδο	64
4.2.3.2. Διεθνές επίπεδο.....	66
Επίλογος.....	70
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ	72

Κατάλογος Ακρωνυμίων & Συντομογραφιών

ΑΗΗΕ	Απόβλητα Ηλεκτρικού & Ηλεκτρονικού Εξοπλισμού
ΑΚΕ	Αφρική, Καραϊβική, Ειρηνικός
Βλ.	Βλέπε
ΓΔ	Γενική Διεύθυνση
ΔΕΔΤΑ	Διεθνής Επιτροπή Διατήρησης Τονοειδών Ατλαντικού
ΕΕΑ	Εθνικές Αρμόδιες Αρχές
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΠ	Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη
ΕΖΕΣ	Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών
ΕΚ	Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΕΚΑΕ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας
ΕΚΑΧ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΟΠ	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος
ΕΟΧ	Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος
ΕΣΕΣ	Εθελοντική Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης
ΕΤΚ	Ενωσιακός Τελωνειακός Κώδικας
ΕΥΕΔ	Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης
Ευρατόμ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας
Ευρωπόλ	Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία
ΗΕ	Ηνωμένα Έθνη
Η.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Καν.	Κανονισμός
ΚΜΑ	Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 για τις Μεταφορές Αποβλήτων
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ό.π.	όπως παραπάνω
παρ.	παράγραφος
ΠΛΑ αλιεία	Παράνομη, Λαθραία και Άναρχη αλιεία
ΠΟΤ	Παγκόσμιος Οργανισμός Τελωνείων
ΠΟΥ	Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
ΠΠΣ	Πολυμερείς Περιβαλλοντικές Συμφωνίες
ΣΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣΕΚ	Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣΜΕ	Συναίνεση Μετά από Ενημέρωση
στ.	στοιχείο
ΦΠΑ	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

CCC	Customs Control Centre
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
COFI	Committee on Fisheries
CSD	Commission for Sustainable Development
DNA	Delegated National Authorities
ECHA	European Chemicals Agency
ECOSOC	Economic and Social Council
EEA	European Environmental Agency
EEAS	European External Action Service
EFFACE	European Union Action to Fight Environmental Crime
EU	European Union
Eurojust	European Union Agency for Criminal Justice Cooperation

Eurostat	European Statistics
Europol	European Police Office
FAO	Food & Agriculture Organization of the United Nations
FLEGT	Forest Law Enforcement, Governance and Trade
GCI	Green Customs Initiative
IAF	International Arrangement on Forests
ICCAT	International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas
IFF	Intergovernmental Forum on Forests
IMPEL	European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law.
INECE	International Network for Environmental Compliance and Enforcement
Interpol	International Criminal Police Organization
INTRASTAT	Intra-community Statistics
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
IPF	Intergovernmental Panel on Forests
IPOA-IUU	International Plan Of Action To Prevent, Deter And Eliminate Illegal, Unreported And Unregulated Fishing
IUCN	International Union for Conservation of Nature and Natural Resources
IUU Fishing	Illegal, Unreported and Unregulated Fishing
MEA	Multilateral Environmental Agreement
MIW	Make It Work
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OLAF	European Anti –Fraud Office
OPCW	Organization for the Prohibition of Chemical Weapons
PIC Procedure	Prior Informed Consent Procedure
RILOs	Regional Intelligence Liaison Offices
SOER	State & Outlook Environment Report
TAXUD	Taxation and Customs Union Directorate General
UCC	Union Customs Code
UN	United Nations
UNCLOS	United Nations Convention on the Law of the Sea
UNEP	United Nations Environment Programme
UNFF	United Nations Forum on Forests
UNFSA	United Nations Fish Stock Agreement
UNICR	United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
VPA	Voluntary Partnership Agreement
WCO	World Customs Organization
WEEE	Waste Electrical & Electronic Equipment
WHO	World Health Organization
WSIP	Waste Shipment Inspection Planning

Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Δημόσιο Δίκαιο και Δημόσια Πολιτική» του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Αντικείμενο της εργασίας αποτελεί η συμβολή της τελωνειακής ένωσης της ΕΕ σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος. Ειδικότερη αναφορά γίνεται στην περίπτωση της διασυνοριακής μεταφοράς αποβλήτων, ενός είδους εμπορίου που καθίσταται ιδιαίτερα επιζήμιο για το περιβάλλον και την ανθρώπινη υγεία όταν δεν τηρείται το θεσμικό και νομικό πλαίσιο που το διέπει.

Η εργασία δομείται σε τέσσερα κεφάλαια, ενώ κλείνει με κάποιες συμπερασματικές κρίσεις. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η πορεία της τελωνειακής ένωσης της ΕΕ, αρχής γενομένης από την τελωνειακή ένωση της Μπενελούξ και φτάνοντας στο σήμερα. Μέσα από αυτήν την ιστορική αναδρομή αναδεικνύονται οι λόγοι που την κατέστησαν και την καθιστούν αναγκαία, καθώς και ο πολύπλευρος και πολύπτυχος ρόλος της διαχρονικά. Παράλληλα, παρουσιάζεται η σημερινή της δομή και στρατηγική, καθώς και ο ενωσιακός τελωνειακός κώδικας (ΕΤΚ), ένας κώδικας που για πρώτη φορά όρισε με ακρίβεια και πληρότητα την αποστολή των τελωνειακών αρχών της Ένωσης. Ενώ, λοιπόν, επί σειρά ετών η κύρια αρμοδιότητα των τελωνείων στην ΕΕ ήταν η συλλογή των δασμών και των έμμεσων φόρων που επιβάλλονταν στα εισαγόμενα εμπορεύματα, με τη θέσπιση του ΕΤΚ ορίζεται πλέον ως κύρια αποστολή τους ο έλεγχος του διεθνούς εμπορίου με συνιστώσα, μεταξύ άλλων, την προστασία του περιβάλλοντος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, μετά από μία σύντομη ιστορική ανασκόπηση γέννησης της ενωσιακής περιβαλλοντικής πολιτικής, παρουσιάζεται το διεθνές και ευρωπαϊκό περιβαλλοντικό νομοθετικό πλαίσιο, στο οποίο η τελωνειακή ένωση της ΕΕ δύναται και οφείλει να συνδράμει μέσω του ελεγκτικού της ρόλου. Πιο συγκεκριμένα, αναλύονται όλες οι διεθνείς συμβάσεις, δράσεις και ευρωπαϊκοί κανονισμοί που ρυθμίζουν το εμπόριο που ενδέχεται να υποβαθμίζει τη βιοποικιλότητα των χερσαίων και θαλάσσιων οικοσυστημάτων, το εμπόριο που οδηγεί σε αποψίλωση δασών, το εμπόριο της υπέρμετρης αλιείας, καθώς και το εμπόριο επικίνδυνων προϊόντων και ουσιών που επιβαρύνουν την ατμόσφαιρα και οδηγούν στη σταδιακή καταστροφή της στιβάδας του όζοντος, στο φαινόμενο του θερμοκηπίου και στην κλιματική αλλαγή.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο διεθνές και ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο που διέπει το ζήτημα της διαχείρισης και της διασυνοριακής μεταφοράς επικίνδυνων και άλλων αποβλήτων. Στο ίδιο κεφάλαιο προσδιορίζονται οι λόγοι που κατέστησαν τη διασυνοριακή μεταφορά αποβλήτων παγκόσμιο πρόβλημα τόσο για τη δημόσια υγεία όσο και για το περιβάλλον και αποσαφηνίζεται η έννοια του όρου «απόβλητα». Επιπλέον, παρουσιάζονται ποσοτικά στοιχεία σχετικά με την παραγωγή, διαχείριση και μεταφορά των αποβλήτων σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο εξετάζεται ο ελεγκτικός ρόλος των τελωνείων στις διασυνοριακές μεταφορές αποβλήτων βάσει του θεσπισμένου ευρωπαϊκού Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1013/2006, καθώς επίσης και το πρόβλημα της παράνομης διακίνησης τους, για την αντιμετώπιση του οποίου κρίνεται απαραίτητη η συνδρομή των τελωνειακών αρχών και η συνεργασία τους με άλλες αρχές. Προς τον σκοπό αυτόν παρουσιάζεται ένα πλαίσιο βέλτιστων πρακτικών αναγνώρισης και ελέγχου του κυκλώματος αποβλήτων και των χώρων διάθεσης τους. Οι εν λόγω πρακτικές

αντλούνται σε διεθνές επίπεδο από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (UNEP¹) και από την Πράσινη Τελωνειακή Πρωτοβουλία (Green Customs Initiative²) και σε ευρωπαϊκό, αντιστοίχως, επίπεδο από τις αναφορές του Δικτύου IMPEL³ και από κατευθυντήριες οδηγίες που έχουν δοθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

¹ United Nations Environment Programme

² Αποτελεί μία σύμπραξη διεθνών οντοτήτων, που συνεργάζονται για την παρεμπόδιση του παράνομου εμπορίου περιβαλλοντικά ευαίσθητων προϊόντων και ουσιών και τη διευκόλυνση του νόμιμου εμπορίου τους.

³ European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law. Το Δίκτυο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Εφαρμογή και την Επιβολή του Περιβαλλοντικού Δικαίου (Δίκτυο IMPEL) είναι μια διεθνής μη κερδοσκοπική ένωση των περιβαλλοντικών αρχών των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των υπό ένταξη και υποψηφίων χωρών της ΕΕ, των χωρών ΕΟΧ και ΕΖΕΣ και των πιθανών υποψηφίων για ένταξη την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Στόχος του Δικτύου είναι να δημιουργήσει την απαραίτητη ώθηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση για να σημειωθεί πρόοδος στην εξασφάλιση αποτελεσματικότερης εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Βλ. για περισσότερες πληροφορίες στο: <https://www.impel.eu/about-impel/>.

Κεφάλαιο 1. Η τελωνειακή ένωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η τελωνειακή ένωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), η οποία γιόρτασε την 50η επέτειό της το 2018⁴ συνιστά ένα από τα θεμέλια της ΕΕ, καθώς αποτέλεσε το πρώτο βήμα για τη μετέπειτα οικονομική και πολιτική ενοποίηση του ευρωπαϊκού χώρου. Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζεται η πορεία της, αρχής γενομένης από την τελωνειακή ένωση της Μπενελούξ και φτάνοντας στο σήμερα. Μέσα από αυτήν την ιστορική αναδρομή αναδεικνύονται τόσο οι λόγοι που την κατέστησαν και την καθιστούν αναγκαία, καθώς και ο πολύπλευρος και πολύπτυχος ρόλος της διαχρονικά.

1.1. Η ιδέα της δημιουργίας μιας τελωνειακής ένωσης

Η ιδέα της δημιουργίας μιας τελωνειακής ένωσης μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών δεν ήταν αυτοσκοπός, αλλά ένα από τα πρώτα βήματα «για την ενότητα του πολύμορφου ιστορικού χώρου της Ευρώπης» (Τσάτσος, 2007:34), και την εξασφάλιση της ειρήνης, η οποία είχε τεθεί ως μείζον ζήτημα μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (1918). Ώθηση προς μία δυτικοευρωπαϊκή ενωτική κίνηση δόθηκε το 1923 από τον κόμη Richard von Coudenhove-Kalergi⁵ με την ίδρυση της «Πανευρωπαϊκής Ένωσης⁶» (Τσιουπλάκης, 1977: 18). Στο μανιφέστο του «Πανευρώπη», ο κόμης Richard von Coudenhove-Kalergi προσδιόρισε τα τέσσερα στάδια για τη δημιουργία ενός ενιαίου και αδιαίρετου πανευρωπαϊκού κράτους, στα οποία περιελάμβανε τη σύγκληση μίας διάσκεψης, τη σύναψη μιας συνθήκης διαιτησίας μεταξύ των κρατών, τη δημιουργία μίας τελωνειακής ένωσης και τη θέσπιση ενός Συντάγματος (Κανελλοπούλου-Μαλούχου, 2012:76).

Το 1924 ο Γάλλος οικονομολόγος Charles Gide⁷ πρωτοστάτησε στη συνυπογραφή, μεταξύ άλλων από όλη την Ευρώπη ενός κειμένου με σκοπό τη δημιουργία μίας Διεθνούς Επιτροπής για την Ευρωπαϊκή Τελωνειακή Ένωση. Αξίζει να σημειωθεί ότι ακόμη και μετά την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου (1939-1945) και εν μέσω κατοχής της Γαλλίας από τους Γερμανούς, η ιδέα της τελωνειακής ένωσης δεν είχε φθίνει. Ο Πιέρ Πυσέ, ανώτατο διοικητικό στέλεχος του καθεστώτος του Βισύ⁸, οραματιζόνταν μία μεταπολεμική ευρωπαϊκή τάξη πραγμάτων, στην οποία θα εξαλείφονταν οι τελωνειακοί φραγμοί (Judt, 2005). Και ενώ ο πόλεμος συνέχιζε την καταστροφική του πορεία οι κυβερνήσεις του Βελγίου, των Κάτω Χωρών και του Λουξεμβούργου, οι οποίες βρίσκονταν εξόριστες στο Λονδίνο προχώρησαν το 1944 στη δημιουργία της Μπενελούξ⁹, μιας τελωνειακής ένωσης μεταξύ αυτών των χωρών, όπου ήταν εγγυημένη η ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων, προσώπων, αγαθών και υπηρεσιών. Πρωτεργάτης αυτής της προσπάθειας υπήρξε ο Βέλγος πολιτικός Πωλ Ανρί Σπάακ (1899-1972), ο οποίος αμέσως μετά το τέλος του πολέμου (1945) ξεκίνησε εκστρατεία για την περαιτέρω ενοποίηση της Ευρώπης, στηρίζοντας τόσο την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), όσο και την ιδέα της ευρωπαϊκής αμυντικής κοινότητας. Η

⁴ Ανακτήθηκε από: https://europa.eu/learning-corner/eu-customs-union-%E2%80%93-50-years-young_el. 9/10/2020

⁵ Ο κόμης Richard von Coudenhove-Kalergi (1894-1972) υπήρξε ο ιδρυτής της «Πανευρωπαϊκής Ένωσης» και συγγραφέας του μανιφέστο «Πανευρώπη» (1923). Για περισσότερες πληροφορίες βλ στο: <https://encyclopedia.usmm.org/content/en/article/richard-nikolaus-coudenhove-kalergi>. 10/10/2020

⁶ Η «Πανευρωπαϊκή Ένωση» (Pan European Movement) συνεδρίασε για πρώτη φορά στις 3 Οκτωβρίου του 1926. Βλ. για περισσότερες πληροφορίες στο: https://europa.eu/learning-corner/eu-timeline/1926_el. 10/10/2020

⁷ Ο Γάλλος οικονομολόγος Charles Gide (Σαρλ Ζιντ (1847-1932)) υπήρξε καθηγητής στα πανεπιστήμια του Μπορντό, του Μονπελιέ και του Παρισιού και άφησε παρακαταθήκη πολλά έργα οικονομικής θεωρίας και ιστορίας των οικονομικών θεωριών. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. στο: https://greek.greek.enacademic.com/215697/%CE%96%CE%B9%CE%BD%CF%84%2C_%CE%A3%CE%B1%CF%81%CE%BB. 10/10/2020

⁸ Το καθεστώς του Βισύ εγκαθιδρύθηκε στις μη κατακτημένες από τους Ναζί νότιες περιοχές της Γαλλίας από τις 10 Ιουνίου 1940 έως τις 25 Αυγούστου 1944.

⁹ Ωστόσο άρχισε να λειτουργεί το 1948.

τελωνειακή ένωση της Μπενελούξ αποτέλεσε το πρότυπο παράδειγμα για τη δημιουργία της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁰.

1.2. Η τελωνειακή ένωση της ΕΚΑΧ, της ΕΚΑΕ και της ΕΟΚ

1.2.1. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ)

Το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου βρήκε την Ευρώπη σε μία εξαιρετικά δυσμενή οικονομική, κοινωνική και πολιτική θέση. Το ζήτημα της παγκόσμιας ειρήνης τέθηκε για μία ακόμη φορά από το Γάλλο πολιτικό Ρομπέρ Σούμαν (1886-1963), ο οποίος στις 9 Μαΐου του 1950, στην ομώνυμη «Διακήρυξη»¹¹ του ανέφερε ότι «η παγκόσμια ειρήνη δεν μπορεί να διαφυλαχθεί αν δεν αναληφθούν δημιουργικές προσπάθειες ανάλογες των κινδύνων που την απειλούν», ότι «Η Ευρώπη δεν θα δημιουργηθεί δια μιας, ούτε σε ένα συνολικό σχέδιο: θα οικοδομηθεί μέσα από συγκεκριμένα επιτεύγματα που καταρχάς θα δημιουργήσουν μια πραγματική αλληλεγγύη», ότι «η από κοινού διαχείριση της παραγωγής άνθρακα και χάλυβα θα εξασφαλίσει αμέσως την εγκαθίδρυση κοινών βάσεων οικονομικής ανάπτυξης, πρώτο στάδιο μιας Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας, και θα αλλάξει το πεπρωμένο αυτών των περιοχών που επί πολλά χρόνια αφιερώθηκαν στην κατασκευή όπλων για πολέμους των οποίων υπήρξαν πάντα τα πρώτα θύματα» και ότι «η κυκλοφορία του άνθρακα και του χάλυβα μεταξύ των χωρών της κοινότητας θα απαλλαχθεί αμέσως από κάθε τελωνειακό δασμό και δεν θα μπορεί να επηρεάζεται από διαφοροποιημένα τιμολόγια μεταφορών»¹². Η Διακήρυξη Σούμαν πήγαζε από την ανάγκη αφενός να διασφαλιστεί η ειρήνη, κυρίως μεταξύ της Γαλλίας και της Γερμανίας, όπου υπήρχε μακράιωνη αντίθεση και αφετέρου να αποτραπεί ο κίνδυνος αναγέννησης φασιστικών δυνάμεων στην Γερμανία (Κανελλοπούλου-Μαλούχου, 2012: 77-78).

Στο πλαίσιο αυτό ιδρύεται με τη Συνθήκη των Παρισίων της 18^{ης} Απριλίου του 1951¹³ η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) μεταξύ της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ιταλίας, της Ολλανδίας, του Βελγίου και του Λουξεμβούργου. Η εν λόγω Συνθήκη προέβλεπε την εξάλειψη των εμποδίων στις ανταλλαγές και τη δημιουργία μίας κοινής αγοράς σε δύο σημαντικά πεδία για την οικονομία της εποχής, τον άνθρακα και τον χάλυβα. Επίσης, προέβλεπε την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων, των κεφαλαίων και των εργαζομένων σε αυτούς τους τομείς (Μούσης, 2001: 12). Επρόκειτο για μία τελωνειακή ένωση των συνομολογούμενων κρατών στους συγκεκριμένους τομείς, καθώς μέσω της Συνθήκης ΕΚΑΧ και πιο συγκεκριμένα μέσω του άρθρου 4 παρ. α αυτής ορίστηκε η απαγόρευση και κατάργηση των δασμών εισαγωγής ή εξαγωγής ή των φόρων ισοδύναμου αποτελέσματος και των ποσοτικών περιορισμών στην κυκλοφορία των αγαθών¹⁴.

¹⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2013). *Η Ευρωπαϊκή Ένωση με απλά λόγια. Οι πατέρες της ΕΕ*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαθέσιμο στο: http://publications.europa.eu/resource/cellar/68bdd08f-bc32-4cf3-b714-fe6237052617.0015.02/DOC_1. Πρόσβαση: 9/10/2020

¹¹ Της οποίας εμπνευστής ήταν ο Γάλλος πολιτικός και οικονομικός σύμβουλος Ζαν Μονέ (1888-1979). Βλ. ο.π. υποσημείωση 10

¹² Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Διακήρυξη Σούμαν – 9 Μαΐου 1950. Διαθέσιμο στο: https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_el. Πρόσβαση: 10/10/2020

¹³ Η εν λόγω συνθήκη τέθηκε σε ισχύ στις 26 Ιουλίου 1952. Βλ. στο: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/el/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-paris>. Πρόσβαση: 11/10/2020

¹⁴ Trattato istitutivo della Comunità Europea del Carbone e dell'Acciaio. Articolo 4. Nell'interno della Comunità sono ritenuti incompatibili con il mercato comune del carbone e dell'acciaio e, in conseguenza, sono aboliti e vietati nei modi previsti dal presente Trattato: i) 16 α) i dazi di entrata o di uscita, o le tasse di effetto equivalente e le restrizioni quantitative alla circolazione dei prodotti; Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/IT/TXT/PDF/?uri=CELEX:11951K/TXT&from=EL>. Πρόσβαση: 11/10/2020

1.2.2. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ)

Οι πρωτεργάτες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα προσδοκούσαν ότι μέσα από τον οργανισμό που ένωνε την Ευρώπη μέσω των δύο κυριοτέρων βιομηχανικών προϊόντων της εποχής, θα αποκτούσαν πολύτιμη εμπειρία για την περαιτέρω συνένωση της γηραιάς ηπείρου στον αποφορτισμένο από πολιτικές και στρατιωτικές καχυποψίες οικονομικό τομέα. Πράγματι, το «πείραμα» αυτής της μερικής ένωσης αποδείχτηκε ελπιδοφόρο μιας ευρύτερης συνεργασίας όλου του οικονομικού πεδίου (Λάζος, 1996:31). Στη Διάσκεψη της Μεσσήνης (1-3 Ιουνίου 1955) οι τρεις χώρες της Μπενελούξ πρότειναν την περαιτέρω ευρωπαϊκή ολοκλήρωση στη βάση μίας κοινής αγοράς και μιας συνεργασίας στον τομέα της ατομικής ενέργειας¹⁵.

Έτσι στις 25 Μαρτίου του 1957 υπεγράφη στη Ρώμη η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ)¹⁶, γνωστή και ως Ευρατόμ, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1958. Η εν λόγω συνθήκη απέβλεπε μεταξύ άλλων στη δημιουργία μιας κοινής αγοράς πυρηνικών υλικών και εφοδίων και στην κατάρτιση μιας κοινής πυρηνικής νομοθεσίας. Στο άρθρο 93 αυτής προβλεπόταν η κατάργηση από την 1^η Ιανουαρίου 1959 όλων των τελωνειακών δασμών εισαγωγής και εξαγωγής ή των φόρων ισοδύναμου αποτελέσματος, καθώς και των ποσοτικών περιορισμών στις εισαγωγές ή στις εξαγωγές των προϊόντων που αναφέρονταν στις διατάξεις του κεφαλαίου περί πυρηνικής αγοράς (Μούσης, 2001: 12 & 59). Επιπλέον στο άρθρο 94 της Συνθήκης είχε οριστεί η δημιουργία ενός κοινού δασμολογίου για τα προϊόντα του κλάδου.

1.2.3. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ)

Στο πλαίσιο δημιουργίας μίας κοινής αγοράς υπεγράφη, την ίδια μέρα (25 Μαρτίου 1957) με την Συνθήκη για την ίδρυση της ΕΚΑΕ, η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ)¹⁷, η οποία τέθηκε και αυτή σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1958. Στο άρθρο 9¹⁸ αυτής αναφέρεται ρητώς ότι η Κοινότητα βασιζείται σε μία τελωνειακή ένωση, που καλύπτει το σύνολο των εμπορευματικών συναλλαγών και περιλαμβάνει την απαγόρευση μεταξύ των κρατών μελών αυτής των τελωνειακών δασμών εισαγωγής και εξαγωγής και οποιασδήποτε άλλης φορολογικής επιβάρυνσης ισοδύναμου αποτελέσματος, καθώς και την υιοθέτηση ενός κοινού δασμολογίου στις σχέσεις των κρατών μελών με τρίτες χώρες. Στα άρθρα 13 και 14 της Συνθήκης οριζόνταν ένα μεταβατικό διάστημα 12 ετών (έως 31/12/1969) για την προοδευτική κατάργηση των τελωνειακών δασμών και των φόρων ισοδύναμου αποτελέσματος. Η τελωνειακή ένωση άρχισε εν τέλει να λειτουργεί την 1^η Ιουλίου 1968, δηλαδή 18 μήνες πριν από τον προβλεπόμενο χρόνο υλοποίησης της, με την κατάργηση των δασμών που ίσχυαν στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές και τη θέσπιση ενός κοινού δασμολογίου¹⁹, που αντικατέστησε τους εθνικούς δασμούς στις συναλλαγές με τρίτες χώρες²⁰.

¹⁵ Βλ. ο.π. υποσημείωση 10

¹⁶ Treaty establishing the European Atomic Energy Community. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957A/TXT&from=EL>. Πρόσβαση: 11/10/2020

¹⁷ TRATTATO che istituisce la Comunità Economica Europea e documenti allegati. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/IT/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957E/TXT&from=EL>. Πρόσβαση: 11/10/2020

¹⁸ Articolo 9«.La Comunità è fondata sopra una unione doganale che si estende al complesso degli scambi di merci e importa il divieto, fra gli Stati membri, dei dazi doganali all'importazione e all'esportazione e di qualsiasi tassa di effetto equivalente, come pure l'adozione di una tariffa doganale comune nei loro rapporti con i paesi terzi».

¹⁹ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 950/68 του Συμβουλίου της 28ης Ιουνίου 1968 περί του Κοινού Δασμολογίου. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:31968R0950>. 15/10/2020

²⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2014). *Η Ευρωπαϊκή Ένωση με απλά λόγια. Τελωνεία. Η τελωνειακή ένωση της ΕΕ : προστατεύοντας τους πολίτες και διευκολύνοντας τις συναλλαγές*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Διαθέσιμο στο: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2d9d5aa5-e0c7-4d2c-a556-1c511e3e3e8e/language-el>. Πρόσβαση: 11/10/2020

Ωστόσο, ενώ η Συνθήκη για την ίδρυση της ΕΟΚ προέβλεπε (άρθρο 10, παρ. 2) την ανάγκη περιορισμού, στο μέτρο του δυνατού των τελωνειακών διατυπώσεων που επιβάρυναν το εμπόριο, οι εθνικές διοικήσεις των κρατών μελών στην προσπάθεια τους αφενός να προστατεύσουν την εσωτερική τους παραγωγή και αφετέρου να δικαιολογήσουν την ύπαρξη τους είχαν «επινοήσει» ένα πλήθος εγγράφων, τα οποία έπρεπε να ελέγχονται στα σύνορα (Μούσης, 2001: 60-61). Ταυτόχρονα και η ίδια η Κοινότητα είχε θεσμοθετήσει την τήρηση διοικητικών εγγράφων για τις συναλλαγές εμπορευμάτων στο εσωτερικό της²¹. Η γραφειοκρατία που είχε δημιουργηθεί δε διευκόλυνε την ολοκλήρωση της κοινής αγοράς, ήτοι την ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, κεφαλαίων και υπηρεσιών. Προς το σκοπό αυτό και μετά από μία περίοδο έντονου προβληματισμού και αναποφασιστικότητας, η απάντηση δόθηκε από την Επιτροπή, τον Ιούνιο του 1985, με την έκδοση της Λευκής Βίβλου για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς [COM (85) 310, 14 Ιουνίου 1985²²]. Πρόεδρος της Επιτροπής ήταν τότε ο Jacques Delors (Αργυρός, 2015: 15). Η Λευκή Βίβλος προσδιόρισε ένα πρόγραμμα δράσης, συνοδευόμενο από ένα ρεαλιστικό και δεσμευτικό χρονοδιάγραμμα, με στόχο την πλήρη ενοποίηση της εσωτερικής αγοράς έως τις 31 Δεκεμβρίου 1992. Το πρόγραμμα δράσης στηρίζονταν σε επιμέρους μέτρα, τα οποία στόχευαν στην κατάργηση των φυσικών²³, τεχνικών²⁴ και φορολογικών φραγμών.

Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ) του 1987²⁵ πραγμάτωσε τους στόχους της Λευκής Βίβλου, τροποποιώντας παράλληλα, μετά από σχεδόν τριάντα χρόνια, σε σημαντικό βαθμό τη Συνθήκη της Ρώμης. Πράγματι, από την 1^η Ιανουαρίου του 1993, στο πλαίσιο δημιουργίας ενός χώρου χωρίς εσωτερικά σύνορα και στον οποίο θα διασφαλιζόταν η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των ατόμων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων, καταργήθηκαν κάθε είδους τελωνειακές διατυπώσεις για το ενδοκοινοτικό εμπόριο, καθώς και οι τελωνειακοί έλεγχοι στα σύνορα μεταξύ των κρατών μελών^{26, 27}. Εντωμεταξύ ήδη πριν την 1^η Ιανουαρίου 1993 θεσπίστηκε για πρώτη φορά με τον Κανονισμό 2913/92²⁸ Κοινοτικός Τελωνειακός Κώδικας, προκειμένου να συγκεντρώσει τις

²¹ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2855/85 της Επιτροπής της 18ης Σεπτεμβρίου 1985 σχετικά με διατάξεις εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 678/85 του Συμβουλίου για την απλούστευση των διατυπώσεων κατά τις συναλλαγές εμπορευμάτων στο εσωτερικό της Κοινότητας και του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 679/85 του Συμβουλίου για την κατάρτιση υποδείγματος εντύπου διασάφησης που πρέπει να χρησιμοποιείται κατά τις συναλλαγές εμπορευμάτων στο εσωτερικό της Κοινότητας. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A31985R2855>. Πρόσβαση: 17/10/2020

²² Η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς: "Λευκό Βιβλίο" που υποβάλλει η Επιτροπή στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (Μιλάνο, 28-29 Ιουνίου 1985). Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:51985DC0310&from=EL>. Πρόσβαση: 15/10/2020

²³ Όπως αναφέρεται στη σελ. 6 της Λευκής Βίβλου «Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα στην πρώτη κατηγορία αποτελούν οι τελωνειακοί σταθμοί στα σύνορα. Πράγματι, η πλειοψηφία των πολιτών μας θεωρούν τα συνοριακά φυλάκια σαν το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα της συνεχιζόμενης διαίρεσης της Κοινότητας και την κατάργησή τους σαν το σαφέστερο δείγμα της ενοποίησης της Κοινότητας σε μία ενιαία αγορά. Παρ' όλα αυτά συνεχίζουν να υπάρχουν κυρίως λόγω των τεχνικών και φορολογικών διαιρέσεων μεταξύ των κρατών μελών. Όταν καταργηθούν οι φραγμοί αυτοί και θρεθούν εναλλακτικές λύσεις για την αντιμετώπιση προβλημάτων όπως η δημόσια ασφάλεια, η μετανάστευση και ο έλεγχος των ναρκωτικών, θα εκλείψουν οι λόγοι ύπαρξης των φυσικών φραγμών».

²⁴ «Ένα παράδειγμα αυτής της δεύτερης κατηγορίας των τεχνικών φραγμών αποτελούν τα διαφορετικά πρότυπα για τα επιμέρους προϊόντα που θεσπίζονται σε διάφορα κράτη μέλη για λόγους υγείας ή ασφάλειας ή για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος και των καταναλωτών». Όπως αναφέρεται στη σελ. 6 της Λευκής Βίβλου.

²⁵ Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη. ΕΕ L 169 της 29.6.1987. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:11986U/TXT&from=EL>. Πρόσβαση: 15/10/2020

²⁶ Στο παραπάνω πλαίσιο είχε εκδοθεί ο Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 3925/91 του Συμβουλίου της 19ης Δεκεμβρίου 1991 για την κατάργηση των ελέγχων και διατυπώσεων που εφαρμόζονται στις χειραποσκευές και τις παραδιδόμενες αποσκευές προσώπων που πραγματοποιούν ενδοκοινοτικές πτήσεις καθώς και στις αποσκευές των προσώπων που πραγματοποιούν ενδοκοινοτικό θαλάσσιο ταξίδι. Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 374 της 31/12/1991 σ. 0004 – 0006. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A31991R3925>. Πρόσβαση: 17/10/2020

²⁷ Στο πλαίσιο κατάργησης των τελωνειακών διατυπώσεων καθιερώθηκε ένα σύστημα για τη συλλογή στατιστικών πληροφοριών αναφορικά με τη διακίνηση εμπορευμάτων μεταξύ των κρατών μελών, το οποίο υποβάλλονταν από τις επιχειρήσεις (INTRASTAT). Βλ. Κανονισμό αριθ. 1172/95 του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 1995 σχετικά με τις στατιστικές για τις ανταλλαγές αγαθών της Κοινότητας και των κρατών μελών ης με τις τρίτες χώρες. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:L:1995:118:FULL&from=IT>. Πρόσβαση: 17/10/2020

²⁸ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2913/92 του Συμβουλίου της 12ης Οκτωβρίου 1992 περί θεσπίσεως κοινοτικού τελωνειακού κώδικα. ΕΕ L 302 της 19.10.1992, σ. 1. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1992R2913:20070101:el:PDF>.

διατάξεις του τελωνειακού δικαίου που ήταν διασκορπισμένες σε διάφορους κοινοτικούς κανονισμούς και οδηγίες, συμβάλλοντας στην εξυπηρέτηση τόσο των οικονομικών παραγόντων της Κοινότητας όσο και των τελωνειακών υπηρεσιών.

1.3. Η πορεία της Τελωνειακής Ένωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1.3.1. Η πορεία της μετά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ

Η Συνθήκη για την ίδρυση της ΕΟΚ όριζε ρητώς (άρθρο 9) ότι η Κοινότητα βασίζεται σε μία τελωνειακή ένωση. Η τελωνειακή ένωση αποτελούσε εξάλλου «μία από τις βασικές προϋποθέσεις για την ύπαρξη και τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, καθώς και για τη διασφάλιση της κινητικότητας των προϊόντων μεταξύ των κρατών μελών» (Αργυρός, 2015:45). Ήταν με άλλα λόγια το πρώτο βήμα για την περαιτέρω ενοποίηση του ευρωπαϊκού χώρου, μέσω της ίδρυσης μίας οικονομικής και νομισματικής ένωσης, όπως αυτή οριζόταν στους στόχους²⁹ της τότε ιδρυθείσας Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής καλούμενη Ένωση), στη Συνθήκη του Μάαστριχτ, που υπογράφηκε στις 7 Φεβρουαρίου του 1992 (Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση³⁰).

Η Ένωση βασίζεται πλέον στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, οι οποίες συμπληρώνονται με νέες πολιτικές και μορφές συνεργασίας³¹. Πιο συγκεκριμένα η Ένωση στηρίζεται σε τρεις πυλώνες, την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας, καθώς και τη Δικαιοσύνη και τις Εσωτερικές Υποθέσεις (Κανελλοπούλου-Μαλούχου, 2012: 91). Στο πλαίσιο αυτό η Συνθήκη ορίζει την τελωνειακή συνεργασία ως προϋπόθεση για την επίτευξη των σκοπών της Ένωσης στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων. Η τελωνειακή ένωση δεν εξυπηρετεί πλέον μόνο την εσωτερική αγορά, αλλά διαδραματίζει ρόλο και σε τομείς, όπως η καταπολέμηση της τοξικομανίας και της απάτης διεθνούς κλίμακας. Επίσης, μεταξύ των θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος της Ένωσης περιλαμβάνεται η ύπαρξη συνεργασίας μεταξύ των αστυνομικών και των τελωνειακών αρχών «για την πρόληψη και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, του λαθρεμπορίου ναρκωτικών και άλλων σοβαρών μορφών διεθνούς εγκληματικότητας, σε συνδυασμό με τη διοργάνωση, σε επίπεδο Ένωσης, ενός συστήματος ανταλλαγής πληροφοριών στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Europol)». ^{32,33}

1.3.2. Η πορεία της μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ

Στο πλαίσιο καθιέρωσης μιας πιο δημοκρατικής Ευρώπης, που θα εξασφαλίζει το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δημοκρατικών αρχών και ενόψει της μεγάλης διεύρυνσης της Ένωσης δια της ένταξης των κρατών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (Μούσης, 2001:15)

Πρόσβαση: 17/10/2020. Για τον καθορισμό ορισμένων διατάξεων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2913/92 του Συμβουλίου περί θεσπίσεως του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα εκδόθηκε ο Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2454/93 της Επιτροπής της 2ας Ιουλίου 1993 διατάξεων. ΕΕ L 253 της 11.10.1993, σ. 1. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1993R2454:20070304:EL:PDF>. Πρόσβαση: 17/10/2020

²⁹ Άρθρο Β. Κοινές Διατάξεις. Τίτλος Ι της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σελ. 4. Βλ. επόμενη υποσημείωση

³⁰ Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Επίσημη Εφημερίδα αριθ. C 191 της 29/07/1992 σ. 0001 – 0110. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:11992M/TXT>. Πρόσβαση: 17/10/2020

³¹ Άρθρο Α. Κοινές Διατάξεις. Τίτλος Ι της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σελ. 4. Όπως υποσημείωση 30

³² Άρθρο Κ. Διατάξεις σχετικά με τη συνεργασία στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων. Τίτλος VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σελ. 61. ό.π. υποσημείωση 30

³³ Η (Europol) Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία συμφωνήθηκε στο πλαίσιο της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση της 7ης Φεβρουαρίου 1992 και οι αρχικές σχετικές ρυθμίσεις περιλαμβάνονταν στη σύμβαση για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας. Βλέπε Σύμβαση Europol «Πράξη του Συμβουλίου της 26ης Ιουλίου 1995 για την κατάρτιση της σύμβασης για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (σύμβαση Europol) δυνάμει του άρθρου Κ.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση» στο ΕΕ C 316 της 27.11.1995. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1995:316:FULL&from=EL>. Πρόσβαση: 17/10/2020

υπεγράφη στις 2 Οκτωβρίου 1997 η Συνθήκη του Άμστερνταμ³⁴, τροποποιώντας και ενοποιώντας ταυτόχρονα τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) και τις Συνθήκες περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΣΕΚ). Η Ένωση στόχευε στην από κοινού δράση των κρατών μελών της στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας, προκειμένου να παράσχει στους πολίτες ένα υψηλό επίπεδο προστασίας και να διαμορφώσει ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Για την εξυπηρέτηση αυτού του σκοπού κρίθηκε απαραίτητη η ύπαρξη στενότερης συνεργασίας μεταξύ των αστυνομικών, των τελωνειακών και άλλων αρμόδιων αρχών, είτε απευθείας, είτε μέσω της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Europol). Η πιο στενή συνεργασία θα προλάμβανε και θα καταπολεμούσε την εγκληματικότητα, οργανωμένη ή μη, ιδίως την τρομοκρατία, την εμπορία ανθρώπων, τα εγκλήματα κατά των παιδιών, την παράνομη διακίνηση ναρκωτικών και όπλων, τη δωροδοκία και την απάτη.³⁵

1.3.3. Η πορεία της μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας

Με την υπογραφή της Συνθήκης της Λισσαβόνας³⁶ (γνωστή και ως Μεταρρυθμιστική Συνθήκη) στις 13 Δεκεμβρίου 2007, η ΣΕΚ μετονομάζεται σε Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), έχοντας το ίδιο νομικό κύρος με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ)³⁷. Επιπλέον, στο άρθρο 28 της ΣΛΕΕ αναφέρεται ότι *«η Ένωση περιλαμβάνει τελωνειακή ένωση που εκτείνεται στο σύνολο των εμπορευματικών συναλλαγών και περιλαμβάνει την απαγόρευση των εισαγωγικών και εξαγωγικών δασμών και όλων των φορολογικών επιβαρύνσεων ισοδύναμου αποτελέσματος μεταξύ των κρατών μελών, καθώς και την υιοθέτηση κοινού δασμολογίου στις σχέσεις τους με τις τρίτες χώρες»*. Βάση της ΕΕ δεν είναι πλέον η τελωνειακή ένωση, άλλα σύμφωνα με τα άρθρα 1 παρ. 3 και 2 της ΣΕΕ η Ένωση θεμελιώνεται στις Συνθήκες (ΣΕΕ & ΣΛΕΕ) και βασιζείται στις αξίες του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, του κράτους δικαίου, καθώς και του σεβασμού των ανθρώπινων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες.

Ωστόσο, η τελωνειακή ένωση αποτελεί ζωτικό τμήμα τόσο των εσωτερικών, όσο και των εξωτερικών δράσεων της Ένωσης. Πιο συγκεκριμένα, παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων μεταξύ των κρατών μελών³⁸, καθώς και στο χώρο της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης συνεργαζόμενη με τις αστυνομικές αρχές για την πρόληψη ή την εξακρίβωση αξιόποινων πράξεων ή τη διερεύνησή τους³⁹. Σε ότι αφορά την εξωτερική δράση της Ένωσης και ειδικότερα τον τομέα της κοινής εμπορικής πολιτικής, η τελωνειακή ένωση συμβάλλει για το κοινό συμφέρον των κρατών μελών της *«στην αρμονική ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου, στην προοδευτική κατάργηση των περιορισμών στις διεθνείς συναλλαγές και στις άμεσες ξένες επενδύσεις, καθώς και στον περιορισμό των τελωνειακών και άλλων φραγμών»⁴⁰*.

³⁴ Συνθήκη του Άμστερνταμ που τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις Συνθήκες περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ορισμένες συναφείς πράξεις. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:11997D/TXT>. Πρόσβαση: 17/10/2020

³⁵ Άρθρο Κ1. Διατάξεις για την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις. Τίτλος IV της Συνθήκης του Άμστερνταμ. ό.π. υποσημείωση 34, σελ.16

³⁶ Συνθήκη της Λισσαβόνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, υπογράφηκε στη Λισσαβόνα στις 13 Δεκεμβρίου 2007. *OJ C 306, 17.12.2007, p. 1–271*. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A12007L%2FTXT>. Πρόσβαση: 18/10/2020

³⁷ Άρθρο 1 παρ. 2 (ΣΛΕΕ). Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=de>. Πρόσβαση: 18/10/2020

³⁸ Άρθρο 28 (ΣΛΕΕ).

³⁹ Άρθρο 87 (ΣΛΕΕ).

⁴⁰ Άρθρο 206 (ΣΛΕΕ).

Επίσης, με την υπογραφή της Συνθήκης της Λισσαβόνας διευκρινίζεται η κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της ΕΕ και των κρατών μελών της. Κατοχυρώνεται η αρχή της δοτής αρμοδιότητας⁴¹ και στο πλαίσιο αυτό η Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα⁴² σε θέματα αναφορικά με την τελωνειακή ένωση⁴³. Αρμόδια επομένως για τη χάραξη της τελωνειακής πολιτικής, της νομοθέτησης και της έκδοσης νομικά δεσμευτικών πράξεων είναι η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω των θεσμικών οργάνων της.

1.4. Η τελωνειακή ένωση της ΕΕ σήμερα

1.4.1. Ο Ενωσιακός Τελωνειακός Κώδικας

Η τελωνειακή ένωση της ΕΕ συνιστά, για τελωνειακούς σκοπούς ένα ενιαίο έδαφος, ένα χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα, στο οποίο εφαρμόζεται ένα σύνολο κοινών κανόνων. Ο Ενωσιακός Τελωνειακός Κώδικας (ΕΤΚ, Union Customs Code – UCC) , που θεσπίστηκε με τον Κανονισμό 952/2013⁴⁴ μαζί με τους κατ' εξουσιοδότηση και εκτελεστικούς κανονισμούς⁴⁵, που ισχύουν από το 2016 και έπειτα, αποτελούν το βασικό νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τις τελωνειακές διατυπώσεις⁴⁶, διαδικασίες και διασαφήσεις⁴⁷ εντός της Τελωνειακής Ένωσης⁴⁸. Συμπληρωματικά προς τα παραπάνω στην τελωνειακή νομοθεσία περιλαμβάνονται οι διατάξεις του κοινού δασμολογίου, η νομοθεσία για τη θέσπιση ενωσιακού καθεστώτος τελωνειακών ατελειών καθώς και οι διεθνείς συμφωνίες που περιέχουν τελωνειακές διατάξεις, εφόσον αυτές εφαρμόζονται στην Ένωση⁴⁹.

Ο Ενωσιακός Τελωνειακός Κώδικας αντικατέστησε τον Κοινοτικό Τελωνειακό Κώδικα⁵⁰, που συγκέντρωνε τις διατάξεις του τελωνειακού δικαίου. Η θεσμοθέτηση ενός νέου Τελωνειακού Κώδικα ήταν επιβεβλημένη για διάφορους λόγους. Αρχικά, η αλλαγή κρίθηκε σκόπιμη για λόγους συνέπειας του Κώδικα με τη ΣΛΕΕ και πιο συγκεκριμένα με τα άρθρα 290 και 291, δίνοντας στην

⁴¹ Άρθρο 5, παρ. 1 & 2 (ΣΕΕ). Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Διαθέσιμο στο: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0010.02/DOC_1&format=PDF. Πρόσβαση: 18/10/2020

⁴² Υπάρχουν τέσσερις κατηγορίες αρμοδιοτήτων. α) αποκλειστικές (άρθρο 3 της ΣΛΕΕ): μόνο η ΕΕ δύναται να νομοθετεί σε αυτούς τους τομείς, όπως η τελωνειακή ένωση και η εμπορική πολιτική β) συντρέχουσες μεταξύ της ΕΕ και των χωρών της ΕΕ (άρθρο 4 της ΣΛΕΕ). Οι χώρες της ΕΕ μπορούν να αναλάβουν δράση μόνον εάν η ΕΕ έχει επιλέξει να μην ενεργήσει, σε τομείς όπως η πολιτική συνοχής, η ενέργεια και το περιβάλλον. Οι χώρες της ΕΕ μπορούν να ζητήσουν από την Επιτροπή να καταργήσει μία εγκριθείσα νομοθετική πράξη σε έναν από αυτούς τους κοινούς τομείς, προκειμένου να διασφαλίσει καλύτερα την τήρηση των αρχών επικουρικότητας και αναλογικότητας (δήλωση αριθ. 18 που επισυνάπτεται στη Συνθήκη της Λισσαβόνας) γ) η ΕΕ προβαίνει σε ρυθμίσεις στο πλαίσιο των οποίων οι χώρες της ΕΕ πρέπει να συντονίζουν την πολιτική τους (άρθρο 5 της ΣΛΕΕ), π.χ. στον τομέα της οικονομίας δ) η ΕΕ μπορεί να υποστηρίξει, να συντονίζει ή να συμπληρώνει τις δράσεις των χωρών της ΕΕ (άρθρο 6 της ΣΛΕΕ), π.χ. στον τομέα του πολιτισμού και του τουρισμού. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/competences.html?locale=el>. Πρόσβαση: 18/10/2020

⁴³ Άρθρο 3, παρ. 1 στ. α (ΣΛΕΕ).

⁴⁴ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 952/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Οκτωβρίου 2013, για τη θέσπιση του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα. ΕΕ L 269 της 10.10.2013, σ. 1 έως 101. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/?uri=celex%3A32013R0952>. Πρόσβαση: 18/10/2020

⁴⁵ European Commission. Taxation & Customs Union. Legislation. Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/taxation_customs/legislation_en. Πρόσβαση: 18/10/2020

⁴⁶ «τελωνειακές διατυπώσεις»: το σύνολο των ενεργειών στις οποίες οφείλουν να προβαίνουν ένα πρόσωπο και οι τελωνειακές αρχές για τη συμμόρφωση προς την τελωνειακή νομοθεσία. Άρθρο 5 Ενωσιακού Τελωνειακού Κώδικα, ό.π. υποσημείωση 44

⁴⁷ «τελωνειακή διασαφήση»: πράξη με την οποία ένα πρόσωπο δηλώνει, με τους απαιτούμενους τύπους και διαδικασίες, τη βούλησή του να υπαγάγει εμπορεύματα σε συγκεκριμένο τελωνειακό καθεστώς, με αναφορά, ενδεχομένως, τυχόν ειδικών ρυθμίσεων που θα πρέπει να εφαρμοστούν. Άρθρο 5 Ενωσιακού Τελωνειακού Κώδικα, ό.π. υποσημείωση 44

⁴⁸ European Commission. Commission Staff Working Document. 2nd Biennial Report on Progress in Developing the EU Customs Union and its Governance. Brussels, 28.9.2020. Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/2nd-biennial-report-progress-developing-eu-customs-union_en.pdf. Πρόσβαση: 18/10/2020

⁴⁹ Άρθρο 5 Ενωσιακού Τελωνειακού Κώδικα (UCC), βλ. υποσημείωση 44

⁵⁰ Βλ. υποσημείωση 28. Να σημειωθεί ότι ο με τον Καν. 450/2008 είχε θεσπιστεί ο εκσυγχρονισμένος Κοινοτικός Τελωνειακός Κώδικας, ο οποίος προβλεπόταν να ισχύει από την 1 Ιουνίου 2014 ως η νέα έκδοση του Κοινοτικού Τελωνειακού Κώδικα. Ωστόσο πριν καν τεθεί σε εφαρμογή κάποια γεγονότα επέτειναν μία νέα έκδοση του. Ο Κανονισμός 450/2008 είναι διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32008R0450>. Πρόσβαση: 18/10/2020

Ευρωπαϊκή Επιτροπή την εξουσία να εκδίδει κατ' εξουσιοδότηση πράξεις⁵¹, καθώς και εκτελεστικές αρμοδιότητες⁵² (Truel & Maganaris, 2015: 13).

Επιπλέον, η αλλαγή του οικονομικού περιβάλλοντος, λόγω της παγκοσμιοποίησης και των συνακόλουθων αυξανόμενων όγκων συναλλαγών, μετέβαλαν και κατέστησαν πιο απαιτητικό το ρόλο των τελωνειακών αρχών. Στη νέα οικονομική πραγματικότητα οι τελωνειακές αρχές έχουν αναλάβει έναν ηγετικό ρόλο σε ότι αφορά την αλυσίδα εφοδιασμού και τον έλεγχο και τη διαχείριση του διεθνούς εμπορίου. Επομένως, οφείλουν αφενός να διευκολύνουν το νόμιμο εμπόριο και αφετέρου να εξασφαλίζουν υψηλά επίπεδα προστασίας και ασφάλειας στα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης. Το νέο οικονομικό περιβάλλον καθιστούσε, ως εκ τούτου, αναγκαία την χρήση σύγχρονων μέσων και τεχνολογίας, προκειμένου όλες οι τελωνειακές και εμπορικές συναλλαγές να διεξάγονται ηλεκτρονικά, σε ένα περιβάλλον χωρίς χαρτί για τα τελωνεία και τις εμπορικές επιχειρήσεις,⁵³ μειώνοντας ταυτόχρονα το κόστος για τις επιχειρήσεις και τους κινδύνους για την κοινωνία. Κρίθηκε επομένως σκόπιμη η αποτύπωση του νομικού πλαισίου για την υλοποίηση του ηλεκτρονικού περιβάλλοντος εργασίας⁵⁴, το οποίο όφειλε αρχικά να έχει ολοκληρωθεί έως τις 31 Δεκεμβρίου 2020,⁵⁵ αλλά δόθηκε παράταση έως τις 31 Δεκεμβρίου 2025.

Πέρα, όμως, από τους ανωτέρω λόγους, ο νέος Τελωνειακός Κώδικας όφειλε να αντανακλά την αποστολή των τελωνειακών αρχών. Ενώ, λοιπόν επί σειρά ετών η κύρια αρμοδιότητα των τελωνείων στην ΕΕ ήταν η συλλογή των δασμών και των έμμεσων φόρων που επιβάλλονταν στα εισαγόμενα εμπορεύματα⁵⁶, η αναπόφευκτη επέκταση του διεθνούς εμπορίου, που στηρίζεται σε πολυάριθμες διεθνείς συμφωνίες σε συνδυασμό με την ολοένα και μεγαλύτερη ανάγκη για ασφάλεια, οδήγησε τα Τελωνεία να αποτελούν τους θεματοφύλακες των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης. Στο πλαίσιο αυτό, ο Ενωσιακός Τελωνειακός Κώδικας για πρώτη φορά όρισε την αποστολή των τελωνειακών αρχών της Ένωσης (Wolfgang & Harden, 2016). Στο άρθρο 3 αυτού ορίζεται ότι «οι τελωνειακές αρχές είναι κατά κύριο λόγο υπεύθυνες για την εποπτεία του διεθνούς εμπορίου της Ένωσης», συμβάλλοντας «στο δίκαιο και ανοικτό εμπόριο, στην εφαρμογή των εξωτερικών πτυχών της εσωτερικής αγοράς, στην εφαρμογή της κοινής εμπορικής πολιτικής και των λοιπών κοινών πολιτικών της Ένωσης», που σχετίζονται «με το εμπόριο, καθώς και στη συνολική ασφάλεια της αλυσίδας εφοδιασμού». Για την εκπλήρωση της αποστολής τους οι τελωνειακές αρχές εφαρμόζουν μέτρα τα οποία αποσκοπούν στην προστασία των δημοσιονομικών συμφερόντων της Ένωσης και των κρατών μελών της, στην προστασία της Ένωσης από το αθέμιτο και παράνομο εμπόριο, υποστηρίζοντας παράλληλα τις νόμιμες επιχειρηματικές δραστηριότητες, στη διαφύλαξη της ασφάλειας και της προστασίας της Ένωσης και των κατοίκων της, καθώς και της προστασίας του περιβάλλοντος, συνεργαζόμενη στενά με άλλες αρμόδιες αρχές και τέλος στη διατήρηση της

⁵¹ Άρθρο 7 «Εξουσιοδότηση» Ενωσιακού Τελωνειακού Κώδικα.

⁵² Άρθρο 8 «Ανάθεση εκτελεστικών αρμοδιοτήτων» Ενωσιακού Τελωνειακού Κώδικα

⁵³ Βάσει της Απόφασης αριθ. 70/2008/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Ιανουαρίου 2008, για ένα περιβάλλον χωρίς χαρτί για τα τελωνεία και τις εμπορικές επιχειρήσεις. ΟJ L 23, 26.1.2008, π. 21–26. Διαθέσιμο στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:32008D0070\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:32008D0070(01)). Πρόσβαση: 18/10/2020

⁵⁴ Άρθρο 6 «Μέσα για την ανταλλαγή και τη διατήρηση πληροφοριών και κοινές απαιτήσεις περι δεδομένων» Ενωσιακού Τελωνειακού Κώδικα, ό.π. υποσημείωση 44

⁵⁵ Ωστόσο δόθηκε παράταση έως τις 31/12/2025. Βλ. σχετικά τον Καν. (ΕΕ) 2019/632 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 952/2013 για την παράταση της μεταβατικής χρήσης μέσω άλλων από τις ηλεκτρονικές τεχνικές επεξεργασίας δεδομένων που προβλέπονται στον ενωσιακό τελωνειακό κώδικα. ΟJ L 111, 25.4.2019, π. 54–58. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/632/oj/ell>. Πρόσβαση: 20/10/2020

⁵⁶ ό.π. υποσημείωση 20

απαιτούμενης ισορροπίας μεταξύ των τελωνειακών ελέγχων και της διευκόλυνσης του νομίμου εμπορίου.

1.4.2. Δομή της Τελωνειακής Ένωσης της ΕΕ

Όπως προαναφέραμε με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας ορίστηκε η τελωνειακή ένωση στην αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΕ. Αυτό συνεπάγεται ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή της ΕΕ μέσω της Γενικής Διεύθυνσης Φορολογίας και Τελωνειακής Ένωσης (Taxation and Customs Union Directorate General - TAXUD), επιφορτίζεται με τη διαμόρφωση των πολιτικών σχετικών με τη φορολογία και τα τελωνειακά θέματα. Η Γενική Διεύθυνση Φορολογίας και Τελωνειακής Ένωσης (ΓΔ –TAXUD) απαρτίζεται από πέντε Διευθύνσεις⁵⁷ με επιμέρους τμήματα και υποτμήματα⁵⁸. Αποστολή της είναι η ανάπτυξη και διαχείριση της Τελωνειακής ένωσης, που αποτελεί θεμέλιο της ΕΕ, καθώς και η ανάπτυξη και εφαρμογή φορολογικών πολιτικών προς όφελος των πολιτών, των επιχειρήσεων και των κρατών μελών της. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στην ομαλή και αποτελεσματική λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Η Γενική Διεύθυνση Φορολογίας και Τελωνειακής Ένωσης εργάζεται για την παροχή λύσεων σε φορολογικά και τελωνειακά θέματα, που προκύπτουν στα κράτη μέλη και στις επιχειρήσεις, προκειμένου να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις, που παρουσιάζονται τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε διεθνές επίπεδο⁵⁹.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή της ΕΕ προτείνει μέσω της Γενικής Διεύθυνσης Φορολογίας και Τελωνειακής Ένωσης την κοινή ενωσιακή τελωνειακή νομοθεσία, η οποία εγκρίνεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Στη συνέχεια παρακολουθεί την εφαρμογή της μέσω των εθνικών τελωνειακών αρχών. Η υλοποίηση ωστόσο της τελωνειακής ένωσης βασίζεται και στη στενή συνεργασία της Επιτροπής με τα κράτη μέλη, καθώς και στη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών. Στο πλαίσιο αυτό και για την αντιμετώπιση τωρινών και μελλοντικών προκλήσεων η Επιτροπή μεριμνά ώστε η τελωνειακή ένωση να διαθέτει σύγχρονες, αποτελεσματικές και διασυνδεδεμένες τελωνειακές διοικήσεις. Η διαχείριση επομένως της τελωνειακής ένωσης της ΕΕ πραγματοποιείται από τις είκοσι επτά (27)⁶⁰ πλέον εθνικές τελωνειακές υπηρεσίες των κρατών μελών, οι οποίες λειτουργούν σαν να είναι μία.⁶¹

⁵⁷ Α) Διεύθυνση Τελωνείων, Β) Διεύθυνση Ψηφιακής παροχής της Τελωνειακής και Φορολογικής Πολιτικής, Γ) Διεύθυνση Έμμεσης Φορολογίας και Φορολογικής Διαχείρισης, Δ) Διεύθυνση Άμεσης Φορολογίας, Φορολογικού Συντονισμού, Οικονομικής Ανάλυσης και Αξιολόγησης, Ε) Διεύθυνση Διεθνών και Γενικών Υποθέσεων. Η Διεύθυνση Τελωνείων απαρτίζεται από 5 επιμέρους τμήματα: α) Τμήμα Τελωνειακής πολιτικής και ηλεκτρονικών τελωνείων, β) Τμήμα Τελωνειακής νομοθεσίας, γ) Τμήμα διαχείρισης κινδύνων και ασφάλειας, δ) Τμήμα Τελωνειακού Δασμολογίου και ε) Τμήμα Προστασίας των πολιτών και εφαρμογή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας. Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας αναφέρουμε ότι το τελευταίο τμήμα απαρτίζεται από δύο υποτμήματα, εκ των οποίων το ένα πραγματεύεται την καταγραφή του εμπορίου με τρίτες χώρες σε ότι αφορά τις πρόδρομες ουσίες ναρκωτικών και την προστασία της υγείας, της ασφάλειας και του περιβάλλοντος (Monitoring trade with third countries in drug precursors and protection of health, safety and the environment) Ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/el/web/who-is-who/organization/-/organization/TAXUD>. Πρόσβαση: 19/10/2020

⁵⁸ Βλ. Οργανόγραμμα στο: "Taxation and Customs Union Directorate General". Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/organi_en.pdf. Πρόσβαση: 19/10/2020

⁵⁹ Taxation and Customs Union. Mission Statement and Strategic Goals. European Commission's Directorate General for Taxation and the Customs Union. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/common/about/welcome/mission_statement_en.pdf. Πρόσβαση: 19/10/2020

⁶⁰ Το Ηνωμένο Βασίλειο αποχώρησε από την Ευρωπαϊκή Ένωση στις 31 Ιανουαρίου 2020. Σύμφωνα με τη συμφωνία αποχώρησης, είναι πλέον επισήμως τρίτη χώρα για την ΕΕ και, ως εκ τούτου, δεν συμμετέχει πλέον στη διαδικασία λήψης αποφάσεων της ΕΕ. Ωστόσο, η ΕΕ και το Ηνωμένο Βασίλειο συμφώνησαν από κοινού σε μία μεταβατική περίοδο, η οποία θα διαρκέσει μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2020. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/taxation_customs/uk-withdrawal-el_en. Πρόσβαση: 19/10/2020

⁶¹ ό.π. υποσημείωση 20

1.4.3. Η στρατηγική της τελωνειακής ένωσης της ΕΕ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χαράσσει επίσης την στρατηγική για την εξέλιξη και την πορεία της τελωνειακής ένωσης. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή εκπονεί σχέδια δράσης, με πιο πρόσφατο (28.09.2020) το τιτλοφορούμενο «Τελωνειακή Ένωση: νέο σχέδιο δράσης για την περαιτέρω στήριξη των τελωνείων της ΕΕ στον ζωτικό ρόλο που διαδραματίζουν για την προστασία των εσόδων, της ευημερίας και της ασφάλειας της ΕΕ». Το νέο σχέδιο δράσης για την τελωνειακή ένωση καθορίζει μία σειρά μέτρων με απώτερο σκοπό την επομένη τετραετία τα τελωνεία της ΕΕ να καταστούν πιο έξυπνα, πιο καινοτόμα και πιο αποδοτικά. Το εν λόγω σχέδιο δράσης είναι αποτέλεσμα ενός πρωτοποριακού έργου διερεύνησης προοπτικών με τίτλο « Το μέλλον των τελωνείων στην ΕΕ το 2040», βάσει του οποίου τα βασικά ενδιαφερόμενα μέρη οφείλουν να υιοθετήσουν μία κοινή στρατηγική αντίληψη, όσον αφορά του τρόπους αντιμετώπισης των υπαρχουσών και των μελλοντικών προκλήσεων. Οι νέες παγκόσμιες προκλήσεις επιβάλλουν μία σειρά πρωτοβουλιών σε τομείς, όπως η διαχείριση κινδύνων, η διαχείριση του ηλεκτρονικού εμπορίου, η προώθηση της συμμόρφωσης και η λειτουργία των τελωνειακών αρχών ως ενιαίου συνόλου⁶².

Παράλληλα, η Επιτροπή χρηματοδοτεί προγράμματα με πιο πρόσφατο το πρόγραμμα «Τελωνεία 2020⁶³», που κάλυπτε την περίοδο 2014-2020 με συνολικό προϋπολογισμό 522,9 εκ. ευρώ. Το εν λόγω πρόγραμμα συνιστά ένα πρόγραμμα συνεργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσω του οποίου οι εθνικές τελωνειακές διοικήσεις έχουν τη δυνατότητα να ανταλλάσσουν πληροφορίες και τεχνογνωσία, με την από κοινού ανάπτυξη ενός πανευρωπαϊκού ηλεκτρονικού τελωνειακού περιβάλλοντος εργασίας, υποστηρίζει κοινές δράσεις, καθώς και την κατάρτιση του προσωπικού των τελωνείων.⁶⁴

Το πρόγραμμα «Τελωνεία 2021-2017» θα διαδεχτεί το πρόγραμμα «Τελωνεία 2020», το οποίο προτάθηκε από την Επιτροπή⁶⁵ και βρίσκεται ύπο έγκριση από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, κατόπιν των συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 17^{ης}-20^{ης} Ιουλίου 2020⁶⁶ με ένα προϋπολογισμό της τάξης των 950 εκ. ευρώ.⁶⁷ Το διάδοχο πρόγραμμα στοχεύει στη στήριξη της τελωνειακής ένωσης και των προσπαθειών των τελωνειακών αρχών για την προστασία των δημοσιονομικών συμφερόντων της Ένωσης και των κρατών μελών της, στη διαφύλαξη της ασφάλειας και της προστασίας στο εσωτερικό της Ένωσης και στην προστασία της Ένωσης από το αθέμιτο και παράνομο εμπόριο, με παράλληλη διευκόλυνση των νόμιμων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Ειδικότερα, το πρόγραμμα στοχεύει στην εκπόνηση και ομοιόμορφη εφαρμογή

⁶²Τελωνειακή ένωση: Νέο σχέδιο δράσης για την περαιτέρω στήριξη των τελωνείων της ΕΕ στον ζωτικό ρόλο που διαδραματίζουν για την προστασία των εσόδων, της ευημερίας και της ασφάλειας της ΕΕ. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/greece/news/20200928_1_el. Πρόσβαση: 19/10/2020

⁶³ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1294/2013 Του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με τη θέσπιση προγράμματος δράσης για τα τελωνεία στην Ευρωπαϊκή Ένωση για την περίοδο 2014-2020 (Τελωνεία 2020) και την κατάργηση της απόφασης αριθ. 624/2007/ΕΚ. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1294>. Πρόσβαση: 20/10/2020

⁶⁴ The Customs 2020 Programme. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/customs-cooperation-programmes/customs-2020-programme_en. Πρόσβαση: 19/10/2020

⁶⁵ Η παρούσα πρόταση προβλέπει ως ημερομηνία εφαρμογής την 1η Ιανουαρίου 2021 και υποβάλλεται για μια Ένωση 27 κρατών μελών, σύμφωνα με τη γνωστοποίηση της πρόθεσης του Ηνωμένου Βασιλείου να αποχωρήσει από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρατόμ βάσει του άρθρου 50 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, γνωστοποίηση την οποία έλαβε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 29 Μαρτίου 2017. Βλ. για περισσότερες λεπτομέρειες στο: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:bc3991ad-6ba7-11e8-9483-01aa75ed71a1.0004.02/DOC_1&format=PDF. Πρόσβαση: 20/10/2020

⁶⁶ European Council. Brussels, 21 July 2020 (OR. en) EUCO 10/20. CO EUR 8 CONCL 4. General Secretariat of the Council. Special meeting of the European Council (17, 18, 19, 20 and 21 July 2020) – Conclusions <https://www.consilium.europa.eu/media/45109/210720-euco-final-conclusions-en.pdf>. Πρόσβαση: 20/10/2020

⁶⁷ Customs 2021 – 2027. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/taxation_customs/customs-2021-2027_en. Πρόσβαση: 20/10/2020

της τελωνειακής νομοθεσίας και πολιτικής μεταξύ όλων των κρατών μελών, στην περαιτέρω ανάπτυξη της τελωνειακής συνεργασίας και στην ανάπτυξη διοικητικών ικανοτήτων, στις οποίες περιλαμβάνονται οι ικανότητες των τελωνειακών υπαλλήλων και στην ανάπτυξη και λειτουργία ευρωπαϊκών ηλεκτρονικών συστημάτων⁶⁸.

1.4.4. Ο ρόλος της τελωνειακής ένωσης της ΕΕ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί η αποστολή της τελωνειακής ένωσης της ΕΕ καταγράφηκε για πρώτη φορά στον Ενωσιακό Τελωνειακό Κώδικα. Βασική αποστολή της είναι η εποπτεία και ο έλεγχος του διεθνούς εμπορίου, διασφαλίζοντας την προστασία, ασφάλεια και ευημερία των ευρωπαίων πολιτών, καθώς και τα συμφέροντα της Ένωσης, σύνορα της οποίας αποτελούν τα σύνορα των κρατών μελών της. Ωστόσο, η εποπτεία του διεθνούς εμπορίου δε διασφαλίζει μόνο την είσπραξη των αναλογούντων τελωνειακών δασμών,⁶⁹ που το 2018⁷⁰ συνέβαλαν κατά 13% στους ίδιους πόρους της Ένωσης, αλλά συνεπάγεται και την εφαρμογή από τους τελωνειακούς υπαλλήλους εξήντα (60) και πλέον μη τελωνειακών νομοθετικών πράξεων, που αφορούν την προστασία των πολιτών, του περιβάλλοντος και την ακεραιότητα της ενιαίας αγοράς. Σε αυτά τα νομοθετήματα περιλαμβάνονται κτηνιατρικοί⁷¹, υγειονομικοί, φυτοϋγειονομικοί⁷², γεωργικοί⁷³ και

⁶⁸ Όπως προαναφέραμε με τον. Καν. 2019/632 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, δόθηκε παράταση έως τις 31 Δεκεμβρίου 2020. Βλ. υποσημείωση 55

⁶⁹ Που συνιστούν μέρος των ιδίων πόρων της Ένωσης. Οι ίδιοι πόροι της ΕΕ αποτελούν τη βασική πηγή εσόδων για τον προϋπολογισμό της ΕΕ. Το σύστημα των ιδίων πόρων περιλαμβάνει τρία είδη εσόδων: α) τους παραδοσιακούς πόρους, στους οποίους περιλαμβάνονται κυρίως οι τελωνειακοί δασμοί κατά τις εισαγωγές στην ΕΕ και οι εισφορές ζάχαρης. Οι χώρες παρακρατούν το 20 % των δασμών που εισπράττονται για την κάλυψη των εξόδων είσπραξης β) τον πόρο που βασιζέται στον φόρο προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ): στην ΕΕ μεταβιβάζεται ποσοστό 0,3 % επί της βάσης ΦΠΑ κάθε χώρας της ΕΕ και γ) τον πόρο που βασιζέται στο ακαθάριστο εθνικό εισόδημα. Κάθε χώρα της ΕΕ μεταβιβάζει ενιαίο ποσοστό του Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος της στην ΕΕ και αποτελεί τη μεγαλύτερη πηγή εσόδων της ΕΕ. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. στο: https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/community_own_resources.html. Πρόσβαση: 20/10/2020

⁷⁰ Customs duties mean revenue. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/taxation_customs/facts-figures/customs-duties-mean-revenue_en. Πρόσβαση: 20/10/2020

⁷¹ Βλ. σχετικά α) τον Κανονισμό (ΕΕ) 2017/625 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2017, για τους επίσημους ελέγχους και τις άλλες επίσημες δραστηριότητες που διενεργούνται με σκοπό την εξασφάλιση της εφαρμογής της νομοθεσίας για τα τρόφιμα και τις ζωοτροφές και την τροποποίηση των κανόνων για την υγεία και την καλή μεταχείριση των ζώων, την υγεία των φυτών και τα φυτοπροστατευτικά προϊόντα, για την τροποποίηση των κανονισμών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΚ) αριθ. 999/2001, (ΕΚ) αριθ. 396/2005, (ΕΚ) αριθ. 1069/2009, (ΕΚ) αριθ. 1107/2009, (ΕΕ) αριθ. 1151/2012, (ΕΕ) αριθ. 652/2014, (ΕΕ) 2016/429 και (ΕΕ) 2016/2031, των κανονισμών του Συμβουλίου (ΕΚ) αριθ. 1/2005 και (ΕΚ) αριθ. 1099/2009 και των οδηγιών του Συμβουλίου 98/58/ΕΚ, 1999/74/ΕΚ, 2007/43/ΕΚ, 2008/119/ΕΚ και 2008/120/ΕΚ και για την κατάργηση των κανονισμών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΚ) αριθ. 854/2004 και (ΕΚ) αριθ. 882/2004, των οδηγιών του Συμβουλίου 89/608/ΕΟΚ, 89/662/ΕΟΚ, 90/425/ΕΟΚ, 91/496/ΕΟΚ, 96/23/ΕΚ, 96/93/ΕΚ και 97/78/ΕΚ και της απόφασης 92/438/ΕΟΚ του Συμβουλίου (κανονισμός για τους επίσημους ελέγχους) κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ. *EE L 95 της 7.4.2017, σ. 1 έως 142*. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32017R0625>, β) τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1069/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Οκτωβρίου 2009, περί υγειονομικών κανόνων για ζωικά υποπροϊόντα και παράγωγα προϊόντα που δεν προορίζονται για κατανάλωση από τον άνθρωπο και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1774/2002 (κανονισμός για τα ζωικά υποπροϊόντα). *EE L 300 της 14.11.2009, σ. 1 έως 33*. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/ALL/?uri=CELEX:32009R1069>, γ) τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 576/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις μη εμπορικού χαρακτήρα μετακινήσεις ζώων συντροφιάς και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 998/2003 κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ. *EE L 178 της 28.6.2013, σ. 1 έως 26*. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32013R0576>, δ) τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1/2005 του Συμβουλίου, της 22 Δεκεμβρίου 2004, για την προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά και συναφείς δραστηριότητες και για την τροποποίηση των οδηγιών 64/432/ΕΟΚ και 93/119/ΕΚ και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1255/97. *EE L 3 της 5.1.2005, σ. 1 έως 44*. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32005R0001>. Πρόσβαση: 21/10/2020

⁷² Βλ. σχετικά την Οδηγία 2000/29/ΕΚ του Συμβουλίου της 8ης Μαΐου 2000 περί μέτρων κατά της εισαγωγής στην Κοινότητα οργανισμών επιβλαβών για τα φυτά ή τα φυτικά προϊόντα. *EE L 169, 10.7.2000*. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A02000L0029-20140630>. Πρόσβαση: 21/10/2020

⁷³ Βλ. σχετικά α) τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 2007, για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91. *EE L 189 της 20.7.2007, σ. 1 έως 23*. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX%3A32007R0834>, β) τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1235/2008 της Επιτροπής, της 8ης Δεκεμβρίου 2008, για τον καθορισμό των λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά τους όρους εισαγωγής βιολογικών προϊόντων από τρίτες χώρες. *EE L 334 της 12.12.2008, σ. 25 έως 52*. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32008R1235>. Για περισσότερα βλ. στο: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/organic-farming/legislation_en. Πρόσβαση: 21/10/2020

περιβαλλοντικοί⁷⁴ κανονισμοί, καθώς και νομοθεσία σχετική με την ασφάλεια και τη συμμόρφωση των προϊόντων^{75,76}. Επιπλέον, περιλαμβάνεται νομοθεσία, σχετική με τα είδη διπλής χρήσης⁷⁷, τα πυροβόλα όπλα⁷⁸, τις πρόδρομες ουσίες ναρκωτικών⁷⁹, τη διακίνηση μετρητών⁸⁰, τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας⁸¹, τη δημόσια υγεία, καθώς και νομοθεσία για την παρεμπόδιση των τρομοκρατικών οργανώσεων όσον αφορά την ελεύθερη διακίνηση των κεφαλαίων τους⁸².

⁷⁴ Θα αναλυθούν στα επόμενα Κεφάλαια.

⁷⁵ Βλ. σχετικά την Οδηγία 2001/95/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 3ης Δεκεμβρίου 2001, για τη γενική ασφάλεια των προϊόντων. Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων L 11, 15 Ιανουαρίου 2002. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32001L0095> και τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 765/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Ιουλίου 2008, για τον καθορισμό των απαιτήσεων διαπίστευσης και εποπτείας της αγοράς όσον αφορά την εμπορία των προϊόντων και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 339/93 του Συμβουλίου (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ). *EE L 218 της 13.8.2008, σ. 30 έως 47*. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX%3A32008R0765>. Πρόσβαση: 21/10/2020

⁷⁶ European Commission. Brussels, 28.9.2020. SWD(2020) 213 final .Commission Staff Working Document. 2nd Biennial Report on Progress in Developing the EU Customs Union and its Governance. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/2nd-biennial-report-progress-developing-eu-customs-union_en.pdf. Πρόσβαση: 20/10/2020

⁷⁷ Τα είδη διπλής χρήσης αποτελούν αγαθά και τεχνολογία τα οποία προορίζονται για πολιτική αλλά και στρατιωτική χρήση, συμπεριλαμβανομένων των ειδών που μπορούν να συνδράμουν με οποιοδήποτε τρόπο στην κατασκευή πυρηνικών όπλων ή άλλων εκρηκτικών πυρηνικών μηχανισμών. Βλ. σχετικά τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 428/2009 του Συμβουλίου, της 5ης Μαΐου 2009, περί κοινοτικού συστήματος ελέγχου των εξαγωγών της μεταφοράς, της μεσιτείας και της διαμετακόμισης ειδών διπλής χρήσης (αναδιατύπωση) *EE L 134 της 29.5.2009, σ. 1 έως 269*. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32009R0428>. Πρόσβαση: 21/10/2020

⁷⁸Βλ. σχετικά τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 258/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Μαρτίου 2012, για την εφαρμογή του άρθρου 10 του πρωτοκόλλου των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με την καταπολέμηση της παράνομης κατασκευής και διακίνησης πυροβόλων όπλων, των εξαρτημάτων τους, των μερών τους και των πυρομαχικών, το οποίο επισυνάπτεται στη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος («πρωτόκολλο των ΗΕ για τα πυροβόλα όπλα»), και για τη θέσπιση άδειας εξαγωγής, μέτρων εισαγωγής και διαμετακόμισης για πυροβόλα όπλα, μέρη και εξαρτήματά τους και πυρομαχικά *EE L 94 της 30.3.2012, σ. 1 έως 15*. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32012R0258>. Πρόσβαση: 21/10/2020

⁷⁹ Βλ. σχετικά α) τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1259/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Νοεμβρίου 2013, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 111/2005 του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση κανόνων για την παρακολούθηση του εμπορίου πρόδρομων ουσιών ναρκωτικών μεταξύ της Κοινότητας και τρίτων χωρών. *EE L 330 της 10.12.2013, σ. 30 έως 38*. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32013R1259>, β) τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1258/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Νοεμβρίου 2013, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 273/2004 περί των προδρόμων ουσιών των ναρκωτικών Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ. *EE L 330 της 10.12.2013, σ. 21 έως 29*. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1258>, γ) τον Κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμό (ΕΕ) 2016/1443 της Επιτροπής, της 29ης Ιουνίου 2016, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 273/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 111/2005 του Συμβουλίου όσον αφορά την προσθήκη ορισμένων πρόδρομων ουσιών των ναρκωτικών στον κατάλογο των διαβαθμισμένων ουσιών (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ). *EE L 235 της 1.9.2016, σ. 6 έως 7*. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32016R1443>, δ) τον Εκτελεστικό Κανονισμό (ΕΕ) 2015/1013 της Επιτροπής, της 25ης Ιουνίου 2015, για τη θέσπιση κανόνων σχετικά με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 273/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του Συμβουλίου περί των προδρόμων ουσιών των ναρκωτικών καθώς και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 111/2005 του Συμβουλίου για τη θέσπιση κανόνων παρακολούθησης του εμπορίου προδρόμων ουσιών ναρκωτικών μεταξύ της Ένωσης και τρίτων χωρών (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ). *EE L 162 της 27.6.2015, σ. 33 έως 64*. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32015R1013>, ε) τον Κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμό (ΕΕ) 2015/1011 της Επιτροπής, της 24ης Απριλίου 2015, για τη συμπλήρωση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 273/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου περί των προδρόμων ουσιών των ναρκωτικών και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 111/2005 του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση κανόνων για την παρακολούθηση του εμπορίου πρόδρομων ουσιών ναρκωτικών μεταξύ της Ένωσης και τρίτων χωρών και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1277/2005 (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ). *EE L 162 της 27.6.2015, σ. 12 έως 25*. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32015R1011>. Πρόσβαση: 21/10/2020

⁸⁰ Βλ. σχετικά τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1889/2005 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Οκτωβρίου 2005, σχετικά με τους ελέγχους ρευστών διαθεσίμων που εισέρχονται ή εξέρχονται από την Κοινότητα. *OJ L 309, 25.11.2005, p. 9–12*. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32005R1889>. Από τις 3 Ιουλίου 2021 ισχύει ο Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1672 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2018, σχετικά με τους ελέγχους ρευστών διαθεσίμων που εισέρχονται ή εξέρχονται από την Ένωση και καταργείται ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1889/2005. *EE L 284 της 12.11.2018, σ. 6 έως 21*. Ο Καν. (ΕΕ) 2018/1672 διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32018R1672>. Πρόσβαση: 21/10/2020

⁸¹ Βλ. σχετικά τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 608/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουνίου 2013, σχετικά με την τελωνειακή επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1383/2003 του Συμβουλίου. *EE L 181 της 29.6.2013, σ. 15 έως 34*. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0608>. Πρόσβαση: 21/10/2020

⁸² Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL establishing the 'Customs' programme for cooperation in the field of customs. COM/2018/442 final - 2018/0232 (COD). Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?aid=1540390081521&uri=CELEX%3A52018PC0442>. Πρόσβαση: 20/10/2020

Η καταπολέμηση της απάτης έχει πολλές εκφάνσεις και τα τελωνεία οφείλουν να την ανιχνεύουν, συνεργαζόμενα με μία σειρά από άλλους οργανισμούς και αρχές. Πάνω από 89.700 υπάλληλοι εργάζονται όλο το 24ωρο σε σύνορα, αεροδρόμια, λιμάνια, τελωνεία εσωτερικού και τελωνειακά εργαστήρια⁸³, προκειμένου να διαχειριστούν τις καθημερινές επιχειρήσεις της Τελωνειακής ένωσης για την παρεμπόδιση παράνομων ή/και επικίνδυνων προϊόντων από την είσοδο τους στην Ένωση. Στους ελέγχους αυτούς συμμετέχουν πολλές φορές ειδικώς εκπαιδευμένα σκυλιά στην ανίχνευση παράνομων ναρκωτικών, ύποπτων τροφίμων, εκρηκτικών ή ακόμη και μεγάλων ποσών χρημάτων. Σημαντική είναι δε, η συνδρομή των τελωνειακών αρχών σε δράσεις των αστυνομικών και μεταναστευτικών αρχών ενάντια στην εμπορία ανθρώπων, την πορνογραφία και τα όπλα.

Πιο συγκεκριμένα, το 2018 κατασχέθηκαν από τις τελωνειακές αρχές της Ένωσης 472 τόνοι ναρκωτικών, 4,1 δισεκατομμύρια παράνομα τσιγάρα, 2.600 πυροβόλα όπλα, πάνω από 3,6 εκατομμύρια (σε τεμάχια) πυρομαχικά και περισσότερα από 476.000 εκρηκτικά. Επιπλέον, την ίδια χρονιά κατεγράφησαν σχεδόν 70.000 υποθέσεις δέσμευσης προϊόντων που παραβίαζαν δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, από τις οποίες κατασχέθηκαν πάνω από 27 εκατομμύρια παραποιημένα προϊόντα, συνολικής αξίας 740 εκ. ευρώ, ενώ ανιχνεύτηκαν περίπου 24.000 περιπτώσεις προϊόντων, που παρουσίαζαν κίνδυνο για την υγεία των καταναλωτών, βάσει των υγειονομικών, φυτοϋγειονομικών και κτηνιατρικών προτύπων, εκ των οποίων 40 εκατομμύρια αντικείμενα ορίστηκαν ως μη ασφαλή ή μη συμμορφούμενα με τις προδιαγραφές ασφάλειας των προϊόντων. Συμπληρωματικά προς τα ανωτέρω, το 2018 κατεγράφησαν 4.553 παραβιάσεις της Σύμβασης CITES⁸⁴, που αναφέρεται στην προστασία των ειδών υπό εξαφάνιση, καθώς και 117 περιπτώσεις, που δεν συμμορφώνονταν με τους κανόνες εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών⁸⁵. Στο πλαίσιο καταπολέμησης της νομιμοποίησης παράνομου χρήματος και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, οι τελωνειακές αρχές ελέγχουν τις ταμειακές ροές εντός της Ένωσης. Οι ταξιδιώτες που έρχονται ή αναχωρούν από την Ένωση οφείλουν να δηλώνουν στις τελωνειακές αρχές χρηματικά ποσά της τάξεως των 10.000,00 ευρώ και άνω. Το 2018 υποβλήθηκαν 93.000 δηλώσεις ταμειακών διαθεσίμων αξίας 51 δισεκατομμυρίων ευρώ, ενώ εντοπίστηκαν πάνω από 12.000 περιπτώσεις με μη δηλωθέντα ταμειακά διαθεσίμα ή με λανθασμένες δηλώσεις, αξίας σχεδόν 330 δισεκατομμυρίων ευρώ. Επίσης, οι εθνικές τελωνειακές αρχές της Ένωσης κατέγραψαν κατόπιν ελέγχων μη πληρωθέντες δασμούς της τάξης των 584 εκατομμυρίων ευρώ⁸⁶.

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας δεν είναι δυνατό να παρουσιαστεί εκτενώς ο πολυσχιδής ρόλος των τελωνείων σε επίπεδο ΕΕ. Ωστόσο, στα επόμενα Κεφάλαια θα επιχειρηθεί να παρουσιαστεί η συμβολή της τελωνειακής ένωσης σε θέματα που άπτονται της προστασίας του περιβάλλοντος. Ο ρόλος αυτός ενεργοποιήθηκε με την εδραίωση της κοινοτικής περιβαλλοντικής

⁸³ Βλ. για περισσότερες πληροφορίες στο: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/customs-controls/eu-customs-laboratories_en. Πρόσβαση: 21/10/2020

⁸⁴ Θα αναλυθεί περαιτέρω στο επόμενο κεφάλαιο.

⁸⁵ Βλ. σχετικά α) τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 116/2009 Του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 2008 σχετικά με την εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών (Κωδικοποιημένη έκδοση). Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L39/1 (10.02.2009). Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32009R0116>, β) Την Ανακοίνωση 2014/C 040/05 “Κατάλογος τελωνείων που είναι αρμόδια για τη διεκπεραίωση των διατυπώσεων εξαγωγής ων πολιτιστικών αγαθών, ο οποίος δημοσιεύεται σύμφωνα με το άρθρο 5 παράγραφος 2 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 116/2019 του Συμβουλίου. Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2014:040:FULL&from=EN>, γ) Την Οδηγία 2014/60/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Μαΐου 2014 σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους μέλους και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1024/2012 (αναδιατύπωση). Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 159/1 (28.05.2014), Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0060>.

⁸⁶ Facts and figures. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/taxation_customs/facts-figures_en. Πρόσβαση: 20/10/2020

πολιτικής, η οποία διευρύνθηκε αρχικά με την υιοθέτηση της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης και παγιώθηκε αργότερα με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Μούσης, 2001: 341).

Κεφάλαιο 2. Περιβαλλοντικές προκλήσεις. Ο ρόλος της τελωνειακής ένωσης της ΕΕ σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος

Το περιβάλλον και η περιβαλλοντική προστασία αποτέλεσε αντικείμενο προβληματισμού της διεθνούς κοινότητας από το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα και έπειτα. Μέχρι τότε και ιδίως μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο η ανοικοδόμηση της οικονομίας και η διασφάλιση της ειρήνης αποτελούσαν τη μέγιστη προτεραιότητα. Σε αυτό το κεφάλαιο, αφού πραγματοποιηθεί μία σύντομη ιστορική ανασκόπηση γέννησης της ενωσιακής περιβαλλοντικής πολιτικής, θα παρουσιαστεί το διεθνές και ευρωπαϊκό περιβαλλοντικό νομοθετικό πλαίσιο, στο οποίο η τελωνειακή ένωση της ΕΕ δύναται και οφείλει να συνδράμει μέσω του ελεγκτικού της ρόλου.

2.1. Η ευρωπαϊκή περιβαλλοντική πολιτική

Η προστασία του περιβάλλοντος και η αντίστοιχη πολιτική δεν ήταν στις προτεραιότητες της ιδρυτικής Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας το 1957 (Συνθήκη της Ρώμης). Τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή στόχος ήταν η δημιουργία και λειτουργία μίας κοινής αγοράς με έμφαση στην οικονομική ανάπτυξη και μεγέθυνση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Μαραβέγιας & Σακελλαρόπουλος, 2006). Πράγματι, μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 60', καμία ευρωπαϊκή χώρα δεν είχε μία συγκεκριμένη πολιτική για το περιβάλλον. Ωστόσο τρία γεγονότα ανησύχησαν την ευρωπαϊκή κοινή γνώμη αναφορικά με τα οικολογικά προβλήματα που προκαλούν τα κυρίαρχα παραδείγματα οικονομικής ανάπτυξης – τόσο το καπιταλιστικό όσο και το σοσιαλιστικό- και έθεσαν τις βάσεις για την αμφισβήτηση της ιεραρχίας των αξιών της «κοινωνίας της κατανάλωσης» (Μούσης, 2001: 337), «που θα ήταν έκτοτε διατυπωμένες μέσω μίας μορφής μετά-υλισμού». (Muller & Surel, 2002: 106)

Σε αυτά τα γεγονότα συγκαταλέγεται ο φοιτητικός αναβρασμός του Μαΐου του 1968 στη Γαλλία και στη Γερμανία (Μούσης, 2001: 337), καθώς και η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το ανθρώπινο περιβάλλον, η οποία έγινε στην Στοκχόλμη τον Ιούνιο του 1972, αναγνωρίζοντας στη διακήρυξη της την προστασία του περιβάλλοντος ως ζήτημα διεθνούς ενδιαφέροντος και διατυπώνοντας τις βασικές αρχές που θα πρέπει να διέπουν τη διεθνή συνεργασία για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Στα παραπάνω γεγονότα περιλαμβάνεται και η δημοσίευση της Έκθεσης της Λέσχης της Ρώμης για τα όρια της ανάπτυξης («Limits to Growth», 1972). Η συγκεκριμένη δημοσίευση ήταν η πρώτη που συνέδεε την παγκόσμια οικονομία με την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, τονίζοντας την επιβράδυνση της μελλοντικής ανάπτυξης λόγω της σταδιακής εξάντλησης των φυσικών πόρων. Η Έκθεση προειδοποιούσε ότι η ανθρωπότητα θα βίωνε μέχρι το τέλος της χιλιετίας μία μείζονα περιβαλλοντική κρίση αν δεν λαμβάνονταν δράσεις για την αλλαγή των οικολογικών, ηθικών και πολιτιστικών τάσεων (Δούση, 2019).⁸⁷

Ήταν επομένως αναμενόμενο οι κυβερνήσεις των χωρών της Κοινότητας να υποχρεωθούν να λάβουν μέτρα και εν πολλοίς βιαστικά εναντίον των μολύνσεων και των οχλήσεων, προκειμένου να βρουν το σημείο ισορροπίας μεταξύ αφενός του οικολογικού κινήματος και αφετέρου της ανάπτυξης, της τεχνολογικής προόδου και εν τέλει της οικονομικής και κοινωνικής προόδου (Μούσης, 2001:337-338). Έτσι λοιπόν, τον Οκτώβριο του 1972 στη διάσκεψη κορυφής των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων του Παρισιού διαπιστώθηκε η ανάγκη πλαισίωσης της επιδιωκόμενης

⁸⁷ Ανακτήθηκε από : <https://www.kathimerini.gr/1018293/gallery/epikairothta/kosmos/h-diaskevth-ths-stokxolmhs>. Πρόσβαση: 21/10/2020

οικονομικής επέκτασης από μία κοινοτική πολιτική περιβάλλοντος, καθορίζοντας την ως κοινοτική πολιτική δράσης. Απόρροια αυτής της συνάντησης ήταν τα κοινοτικά όργανα να επεξεργαστούν για πρώτη φορά ένα πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον⁸⁸, το οποίο απέβλεπε στην μείωση των μολύνσεων και των οχλήσεων, καθώς και στη διαχείριση των περιβαλλοντικών πόρων (Σκούντζος, 2006). Το πρόγραμμα αυτό παρουσιάστηκε από την Επιτροπή και υιοθετήθηκε το 1973 (Πανάγου και Τσουντα, 2004).

Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1987 προχώρησε ένα βήμα παραπέρα, ανάγοντας την προστασία του περιβάλλοντος σε αυτοτελή κοινοτική δράση (Καρακώστας, 2011: 10) με την εισαγωγή ενός νέου «περιβαλλοντικού κεφαλαίου», το οποίο αποτέλεσε την νομική βάση μιας κοινής περιβαλλοντικής πολιτικής με σκοπό «τη διατήρηση, την προστασία και τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος, τη συμβολή στην προστασία της υγείας των προσώπων και την εξασφάλιση συνετής και ορθολογικής χρησιμοποίησης των φυσικών πόρων⁸⁹». Οι μεταγενέστερες αναθεωρητικές Συνθήκες ενίσχυσαν τη δέσμευση της Κοινότητας υπέρ της προστασίας του περιβάλλοντος και ταυτόχρονα ενδυνάμωσαν το ρόλο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Πιο συγκεκριμένα, η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992) καθιέρωσε το περιβάλλον ως επίσημο πεδίο πολιτικής της Ένωσης (άρθρο 3, σημείο κ), επιδιώκοντας, την αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων της Ένωσης, σεβόμενη παράλληλα το περιβάλλον (άρθρο 2). Πέρα των όσων αναφέρονταν στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, η κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική στόχευε και στην προώθηση, σε διεθνές επίπεδο, μέτρων για την αντιμετώπιση περιφερειακών ή παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων (άρθρο 130 Ρ) εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα στα κράτη μέλη χρηματοδότηση για την εφαρμογή της πολιτικής στον τομέα του περιβάλλοντος (άρθρο 130 Σ), μέσα από τη ίδρυση του Ταμείου Συνοχής (άρθρο 130 Δ).

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997), προχωρώντας ένα βήμα παραπέρα, επεδίωκε την οικονομική και κοινωνική πρόοδο των λαών της ΕΕ, λαμβάνοντας υπόψη την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης,⁹⁰ την προστασία, αλλά και τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος (άρθρο 3). Επίσης, καθιέρωσε την υποχρέωση ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής προστασίας σε όλες τις τομεακές πολιτικές της Ένωσης, με σκοπό την προαγωγή της αειφόρου ανάπτυξης (άρθρο 3Γ). Τέλος, με την υπογραφή της Συνθήκης της Λισσαβόνας (2007) ο σκοπός της ενωσιακής περιβαλλοντικής πολιτικής διευρύνεται, καθώς προστίθεται στο πλαίσιο λήψης μέτρων με τρίτες χώρες, οι δράσεις και ενέργειες για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής (άρθρο 191 ΣΛΕΕ). Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι βάσει του άρθρου 4 της ΣΛΕΕ το πεδίο της περιβαλλοντικής πολιτικής εμπίπτει στις συντρέχουσες αρμοδιότητες⁹¹ της Ένωσης⁹².

⁸⁸ Σήμερα η Ευρώπη ετοιμάζει το όγδοο πλέον πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον το οποίο αφορά την περίοδο 2021-2030 και τιτλοφορείται ως «8^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον – Ας αντιστρέψουμε μαζί τις τάσεις» <https://www.consilium.europa.eu/media/40927/st12795-2019.pdf>. Πρόσβαση: 21/10/2020

⁸⁹ Βλ. σχ. ό.π. Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη. Άρθρο 130Π, 130Ρ και 130Σ, βλ. υποσημείωση 25

⁹⁰ Η αειφόρος ανάπτυξη ορίστηκε στην έκθεση Brundtland της Διεθνούς Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη του 1987 «Το κοινό μέλλον μας» ως «μια ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες». Η αειφόρος ανάπτυξη θέλει να συνδυάσει την οικονομική ανάπτυξη και την προστασία των κοινωνικών και περιβαλλοντικών ισορροπιών. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. στο: https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/sustainable_development.html?locale=el. Πρόσβαση: 21/10/2020

⁹¹ Βλ. υποσημείωση 42

⁹² Βλ. σχ. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/71/environment-policy-general-principles-and-basic-framework>. Πρόσβαση: 22/10/2020

2.2. Περιβαλλοντικές προκλήσεις

Η ενωσιακή περιβαλλοντική πολιτική, όπως αυτή θεσπίζεται τα τελευταία τριάντα περίπου χρόνια, είναι απόρροια μιας διαρκούς διαπραγματεύσεως τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Εξάλλου, η κύρια ευθύνη δημιουργίας και πολλαπλασιασμού των περιβαλλοντικών προβλημάτων αποδίδεται στις προηγμένες δυτικές βιομηχανικές κοινωνίες, οι οποίες στο βωμό του καπιταλισμού και της υλικής ευημερίας των κατοίκων τους, προέβησαν σε μία άνευ προηγουμένου «κατασπατάληση μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων, με «παράπλευρο» κόστος την παγκόσμια ατμοσφαιρική και κλιματική αλλαγή, την ταπεινώση του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα, την αποψίλωση των δασών, την καταστροφική μείωση της βιοποικιλότητας και τελικά την προϊούσα ερημοποίηση της γης» (Χρυσόγονος, 2016: 246). Υπό το πρίσμα, επομένως, διασφάλισης της φυσικής ισορροπίας του πλανήτη η ΕΕ συμμετέχει σε εργασίες ειδικευμένων διεθνών οργανισμών, που επιδιώκουν τη διατήρηση του παγκόσμιου φυσικού πλούτου, προλαμβάνοντας παράλληλα τις τυχόν διαφορετικές αντιλήψεις των κρατών μελών της και αναδεικνύοντας, ταυτόχρονα, καλύτερα τα κοινά συμφέροντα τους (Μούσης, 2001: 348). Μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λισσαβόνας η Ένωση δύναται να συνάπτει διεθνείς συμβάσεις,⁹³ με πιο πρόσφατη την υπογραφή της Συμφωνίας των Παρισίων του 2015,⁹⁴ που εγκρίθηκε στο πλαίσιο της σύμβασης-πλαίσιου των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή.

Η κλιματική αλλαγή ταυτίζεται συχνά με την «αύξηση της μέσης θερμοκρασίας της επιφάνειας της γης». Ωστόσο, κλιματική αλλαγή δεν είναι μόνο αυτή η αλλαγή, αλλά ένα σύνολο παρατηρούμενων αλλαγών. Πιο συγκεκριμένα, ο όρος «Κλιματική Αλλαγή» κατά τη Διακυβερνητική Επιτροπή για την Κλιματική αλλαγή (Intergovernmental Panel on Climate Change⁹⁵), (IPCC, 2013) αναφέρεται σε κάθε αλλαγή του κλίματος, η οποία μπορεί να οφείλεται είτε σε φυσικά αίτια, είτε να είναι αποτέλεσμα της ανθρώπινης δραστηριότητας⁹⁶. Η κλιματική αλλαγή, δεν αποτελεί όμως τη μοναδική περιβαλλοντική πρόκληση. Βάσει της τελευταίας Έκθεσης του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος (ΕΟΠ⁹⁷), που δημοσιεύτηκε το 2019 με τίτλο « Το ευρωπαϊκό περιβάλλον – κατάσταση και προοπτικές 2020» (State & Outlook Environment Report 2020, “SOER 2020”) αν και «οι πολιτικές της ΕΕ για το περιβάλλον και το κλίμα έχουν αποδώσει ουσιαστικά οφέλη τις τελευταίες δεκαετίες, η Ευρώπη εξακολουθεί να αντιμετωπίζει προβλήματα σε τομείς όπως η απώλεια βιοποικιλότητας, η χρήση των πόρων, οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής και οι περιβαλλοντικοί κίνδυνοι για την υγεία και την ευημερία μας⁹⁸».

⁹³ Βλ. σχετικά το Άρθρο 192, παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 218 παράγραφος 6 στοιχείο α) της ΣΛΕΕ

⁹⁴ Βλ. σχετικά την Απόφαση (ΕΕ) 2016/1841 του Συμβουλίου, της 5ης Οκτωβρίου 2016, για τη σύναψη, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της συμφωνίας του Παρισιού που εγκρίθηκε στο πλαίσιο της σύμβασης-πλαίσιου των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή. ΕΕ L 282 της 19.10.2016, σ. 1 έως 3. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32016D1841>. Πρόσβαση: 22/10/2020

⁹⁵ Η Διακυβερνητική Επιτροπή Κλιματικής Αλλαγής (Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC) είναι το όργανο των Ηνωμένων Εθνών, που αξιολογεί τα επιστημονικά δεδομένα, που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. στο: <https://www.ipcc.ch/>. Πρόσβαση: 22/10/2020

⁹⁶ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. IPCC, 2013: Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Stocker, T.F., D. Qin, G.-K. Plattner, M. Tignor, S.K. Allen, J. Boschung, A. Nauels, Y. Xia, V. Bex and P.M. Midgley (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA, 1535 pp στο http://www.climatechange2013.org/images/report/WG1AR5_SPM_FINAL.pdf. Πρόσβαση: 22/10/2020

⁹⁷ Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (ΕΟΠ) είναι ένας οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης με καθήκον την παροχή έγκυρης, ανεξάρτητης πληροφόρησης για το περιβάλλον. Ο Οργανισμός αποτελεί την κύρια πηγή πληροφόρησης για όσους συμμετέχουν στην ανάπτυξη, υιοθέτηση, εφαρμογή και αξιολόγηση της περιβαλλοντικής πολιτικής, και για το ευρύ κοινό. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. στο: <https://www.eea.europa.eu/el>. Πρόσβαση: 22/10/2020

⁹⁸ Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (2019). Το Ευρωπαϊκό περιβάλλον. Κατάσταση και προοπτικές 2020. Συνοπτική Έκθεση. Διαθέσιμο στο: <https://www.eea.europa.eu/el/publications/to-eyropaiiko-periballon-katastasi-kai>. Πρόσβαση: 22/10/2020

Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι περιβαλλοντικές προκλήσεις είναι πολλές και πολυδιάστατες, θα περιοριστούμε, για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας, στην παρουσίαση αυτών, που δύνανται να καταπολεμηθούν και να περιοριστούν μέσω των ελεγκτικών μηχανισμών των τελωνείων. Σε αυτούς τους ελέγχους συγκαταλέγεται ο έλεγχος τους διεθνούς εμπορίου των υπό εξαφάνιση ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας, της παράνομης εμπορίας ξύλου, της παράνομης αλιείας, καθώς και η εποπτεία της τήρησης των διαδικασιών εισαγωγής και εξαγωγής επιβλαβών για το περιβάλλον ουσιών, καθώς και επικίνδυνων χημικών προϊόντων και φυτοφαρμάκων. Στο παραπάνω πλαίσιο περιλαμβάνονται και οι έλεγχοι αναφορικά με τη διασυνοριακή μεταφορά επικίνδυνων και άλλων αποβλήτων, που θα αποτελέσει, ωστόσο, αντικείμενο εκτενέστερης αναφοράς στο κεφάλαιο που ακολουθεί.

2.2.1. Η προστασία της άγριας πανίδας και χλωρίδας

Τα είδη της άγριας πανίδας και της χλωρίδας συνιστούν κοινό περιουσιακό στοιχείο όλου του πλανήτη. Αποτελούν ένα μη ανανεώσιμο γενετικό κεφάλαιο και συμμετέχουν σε ένα πλήθος φυσικών λειτουργιών που εξασφαλίζουν γενικές οικονομικές ισορροπίες. Συνιστούν έναν πόρο με οικονομικό και επιστημονικό ενδιαφέρον, έναν πόρο με ανυπολόγιστη αξία για την ανθρωπότητα (Μούσης, 2001: 360-361), καθώς η εξαφάνιση ενός είδους χλωρίδας ή πανίδας αποτελεί ανεπανόρθωτη περιβαλλοντική απώλεια, δεδομένου ότι κανένας φυσικός μηχανισμός, αλλά ούτε και η σύγχρονη τεχνολογία είναι σε θέση να το ξαναδημιουργήσουν (Παλληκάρη, 2011: 23). Η απειλή αφανισμού ή ακόμη περισσότερο, η απώλεια ενός είδους χλωρίδας ή πανίδας είναι αποτέλεσμα πολλών παραγόντων. Βάσει Έκθεσης του ΕΟΠ, αναφορικά με την κατάσταση της φύσης στην ΕΕ, ανάμεσα στις αιτίες απώλειας της βιοποικιλότητας⁹⁹ συγκαταλέγεται η υπερεκμετάλλευση¹⁰⁰ κάποιων ειδών, που σχετίζονται με τη γεωργία, την αλιεία και τη θήρα και εν γένει το εμπόριο (Έκθεση ΕΟΠ, 10/2020: 7,136).

2.2.1.1. Η Διεθνής Σύμβαση CITES

Ο έλεγχος των εμπορικών συναλλαγών ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας αποτέλεσαν αντικείμενο έντονου προβληματισμού και συζητήσεων, ήδη από τη δεκαετία του 60', όταν τα μέλη της Διεθνούς Ένωσης Προστασίας της Φύσης (International Union for Conservation of Nature, IUCN¹⁰¹) προχώρησαν στη ψήφιση ενός προσχεδίου (1963), που κατέληξε να εγκριθεί στην Ουάσιγκτον στις 3 Μαρτίου 1973 από αντιπροσώπους 80 χωρών. Πρόκειται για τη Σύμβαση CITES,¹⁰² για το διεθνές εμπόριο απειλούμενων ειδών της άγριας χλωρίδας και πανίδας, η οποία τέθηκε σε εφαρμογή την 1^η Ιουλίου 1975 και στην οποία έχουν προσχωρήσει μέχρι σήμερα 183 κράτη¹⁰³ (<https://www.cites.org/>, 23/10/2020). Η ενώ λόγω διεθνής σύμβαση θεσπίζει μία σειρά περιορισμών και ελέγχων στο διεθνές εμπόριο των υπό εξαφάνιση ζώων και φυτών, καθώς και των

⁹⁹ Ως βιοποικιλότητα ορίζεται ο συνολικός αριθμός των ειδών που συναπαρτίζουν τα χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα της βιόσφαιρας. Σιούτη, Γ. (2018). *Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος*. Γ' έκδοση. Αθήνα – Θεσσαλονίκη. Εκδόσεις: Σάκκουλα. σελ. 327

¹⁰⁰ Άλλοι παράγοντες είναι οι αλλαγές που συντελούνται στη χρήση της γης και της θάλασσας, οι μη βιώσιμες πρακτικές διαχείρισης τους, η αλλαγή του υδάτινου συστήματος, η ρύπανση, η κλιματική αλλαγή και τα ξένα χωροκατακτητικά είδη. EEA Report No 10/2020, (2020). *State of nature in the EU. Results from reporting under the nature directives 2013-2018*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Βλ. περισσότερες λεπτομέρειες στο: <https://www.eea.europa.eu/publications/state-of-nature-in-the-eu-2020>. Πρόσβαση: 23/10/2020

¹⁰¹ Η Διεθνής Ένωση Προστασίας της Φύσης (IUCN), (*World Conservation Union ή International Union for Conservation of Nature and Natural Resources*), είναι μια διεθνής οργάνωση που ιδρύθηκε το 1948 στο Φονταινεμπλώ της Γαλλίας και ασχολείται με τη διατήρηση των ειδών και την προστασία της φύσης. Για περισσότερες πληροφορίες στο: <https://www.iucn.org/>. Πρόσβαση: 23/10/2020

¹⁰² Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora. Σύμβαση για το διεθνές εμπόριο άγριων ειδών πανίδας και χλωρίδας που απειλούνται υπό εξαφάνιση.

¹⁰³ Ανάμεσα στα οποία περιλαμβάνεται και η Ευρωπαϊκή Ένωση από 9/4/2015 (τέθηκε σε ισχύ την 8^η Ιουλίου 2015). Βλ. σχετικά στο <https://www.cites.org/eng/parties/country-profiles/eu>. Πρόσβαση: 23/10/2020

προϊόντων που κατασκευάζονται από αυτά (Μούσης, 2001: 360). Πιο συγκεκριμένα, ορίζει ένα μηχανισμό συνεργασίας μεταξύ των χωρών εξαγωγής, εισαγωγής και διέλευσης, κατατάσσοντας τα προστατευόμενα είδη σε τρία παραρτήματα¹⁰⁴. Στο παράρτημα I περιλαμβάνονται τα είδη που απειλούνται με εξαφάνιση και των οποίων η εμπορία πρέπει να γίνεται μόνο κατ' εξαίρεση, στο παράρτημα II κατατάσσονται τα είδη που απειλούνται με εξαφάνιση, αλλά που μπορεί να απειληθούν αν το εμπόριο τους δεν είναι αυστηρά ελεγχόμενο και στο παράρτημα III αναφέρονται τα είδη που ένα κράτος μέλος επιθυμεί να προστατεύσει μέσω διεθνούς συνεργασίας (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2008: 156-157). Αρμόδια αρχή για την κατάταξη των ειδών σε μία εκ των ανωτέρω κατηγοριών είναι μία Επιστημονική αρχή, που ορίζεται από κάθε συμβαλλόμενο μέρος. Η Διαχειριστική αρχή εκδίδει κατόπιν της συμβουλής που λαμβάνει από την Επιστημονική αρχή τις ανάλογες άδειες εμπορίου. Στη συνέχεια είναι καθήκον των εθνικών εκτελεστικών υπηρεσιών, ήτοι των τελωνειακών υπαλλήλων και της Αστυνομίας να ελέγξει ότι τα αποστελλόμενα δείγματα μεταφέρονται με τις απαραίτητες άδειες ή πιστοποιητικά (Traffic Europe για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2006: 8¹⁰⁵).

2.2.1.2. Ενωσιακή πολιτική και δράση

Η Σύμβαση CITES τέθηκε σε εφαρμογή στην Κοινότητα το 1982 με τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 3626/82.¹⁰⁶ Ωστόσο η ΈΕ, λαμβάνοντας υπόψη τις επιστημονικές γνώσεις που αποκτήθηκαν μετά την έκδοσή του ανωτέρου Κανονισμού και την κατάργηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα της ως αποτέλεσμα της ενιαίας αγοράς, προέβη το 1997 στην έκδοση νέου Κανονισμού ((ΕΚ) αριθ. 338/97)¹⁰⁷, θεσπίζοντας αυστηρότερα μέτρα ελέγχου στα εξωτερικά της σύνορα, επιβάλλοντας έλεγχο εγγράφων και εμπορευμάτων στο μεθοριακό τελωνειακό σταθμό εισαγωγής και κατανέμοντας τα προστατευόμενα είδη σε τέσσερις αντί τρεις ομάδες. Η προστασία ξεκινά από τη στατιστική παρακολούθηση του εμπορίου και φτάνει μέχρι την πλήρη απαγόρευση του, ανάλογα με τη σοβαρότητα απειλής εξαφάνισης του είδους (Μούσης, 2001: 361).

Η ΕΕ εφαρμόζει ένα σύνολο κανονισμών, γνωστών ως “EU Wildlife Trade Regulations”, στους οποίους περιλαμβάνεται πέραν του βασικού Κανονισμού 338/97,¹⁰⁸ ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 865/2016 για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 338/97,¹⁰⁹ ο Εκτελεστικός Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 792/2012¹¹⁰ για τη θέσπιση κανόνων σχεδιασμού των αδειών, πιστοποιητικών και άλλων εγγράφων που προβλέπονται στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 338/97 και ο

¹⁰⁴ Σήμερα η Σύμβαση CITES αποδίδει διαφορετικό βαθμό προστασίας σε πάνω από 38.700 είδη ζώων και φυτών (στα παραρτήματα περιλαμβάνονται περίπου 5.950 είδη ζώων και 32.800 είδη φυτών). Για περαιτέρω λεπτομέρειες στο: <https://www.cites.org/eng/disc/species.php>. Πρόσβαση: 23/10/2020

¹⁰⁵ https://ec.europa.eu/environment/cites/pdf/trade_regulations/KH7707262GRC.pdf. Πρόσβαση: 24/10/2020

¹⁰⁶ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 3626/82 του Συμβουλίου της 3ης Δεκεμβρίου 1982 για την εφαρμογή στην Κοινότητα της σύμβασης για το διεθνές εμπόριο των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας που απειλούνται με εξαφάνιση. Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 384 της 31/12/1982. Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:31982R3626>. Πρόσβαση: 23/10/2020

¹⁰⁷ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 338/97 του Συμβουλίου της 9ης Δεκεμβρίου 1996 για την προστασία των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας με τον έλεγχο του εμπορίου τους. ΕΕ L 061 της 3.3.1997, σ. 1, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει. Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A01997R0338-20200101&qid=1484753427128>. Πρόσβαση: 23/10/2020

¹⁰⁸ Αναφέρεται ως Basic Regulation

¹⁰⁹ Αναφέρεται ως Implementing Regulation (Κανονισμός Εφαρμογής). Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 865/2006 της Επιτροπής, της 4ης Μαΐου 2006, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 338/97 του Συμβουλίου για την προστασία των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας με τον έλεγχο του εμπορίου τους. ΟJ L 166, 19.6.2006, p. 1–69, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει. Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX%3A32006R0865>. Πρόσβαση: 23/10/2020

¹¹⁰ Αναφέρεται ως Permit Regulation (Κανονισμός Αδειών). Εκτελεστικός κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 792/2012 της Επιτροπής, της 23ης Αυγούστου 2012, σχετικά με τη θέσπιση κανόνων σχεδιασμού των αδειών, πιστοποιητικών και άλλων εγγράφων που προβλέπονται στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 338/97 για την προστασία των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας με τον έλεγχο του εμπορίου τους και με την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 865/2006 της Επιτροπής. ΟJ L 242, 7.9.2012, p. 13–45. Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32012R0792>. Πρόσβαση: 23/10/2020

Εκτελεστικός Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1587¹¹¹ για την απαγόρευση της εισαγωγής δειγμάτων από ορισμένα είδη άγριας πανίδας και χλωρίδας στην Ένωση. Επίσης, οι ανωτέρω Κανονισμοί πλαισιώνονται από ανακοινώσεις της Επιτροπής,¹¹² που κατευθύνουν και διευκολύνουν την εφαρμογή τους. Ωστόσο, αν και το σύνολο των ανωτέρω κανονισμών είναι άμεσα εφαρμοστέο σε όλα τα κράτη μέλη της Ένωσης, οι απαραίτητες διατάξεις εφαρμογής πρέπει να ενσωματώνονται στο εθνικό δίκαιο και να συμπληρώνονται με εθνικούς νόμους¹¹³, δεδομένου ότι πρόκειται για θέματα που παραμένουν στην κυριαρχία των κρατών μελών της. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, τα κράτη μέλη οφείλουν να ορίσουν τις κυρώσεις των προβλεπόμενων παραβάσεων. (https://ec.europa.eu/environment/cites/legislation_en.htm, 23/10/2020).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ενωσιακή νομοθεσία για την εποπτεία του εμπορίου απειλούμενων ειδών δεν περιορίζεται στην εφαρμογή της σύμβασης CITES, αλλά ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 70' και στο πλαίσιο εφαρμογής άλλων διεθνών συμβάσεων έχει εκδώσει πλήθος οδηγιών και κανονισμών. Ενδεικτικά, αναφέρουμε τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 348/81¹¹⁴ για την απαγόρευση εισαγωγής ορισμένων προϊόντων που προέρχονται από κητοειδή (π.χ. φάλαινες), την Οδηγία 83/129/ΕΟΚ¹¹⁵ για την απαγόρευση εισαγωγής στα κράτη μέλη δερμάτων ορισμένων νεογνών φώκιας και το συνακόλουθο Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1007/2009¹¹⁶ για την θέσπιση αυστηρότερων εναρμονισμένων κανόνων τήρησης της ανωτέρω Οδηγίας, τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 3254/91¹¹⁷ για την απαγόρευση εισαγωγής στην επικράτεια της ΕΕ γουνών και προϊόντων, που κατασκευάζονται από ορισμένα είδη άγριων ζώων, τα οποία προέρχονται από χώρες με μη

¹¹¹ Αναφέρεται ως Suspension Regulation (Κανονισμός Αναστολής). Εκτελεστικός Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1587 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ της 24ης Σεπτεμβρίου 2019 για την απαγόρευση της εισαγωγής δειγμάτων από ορισμένα είδη άγριας πανίδας και χλωρίδας στην Ένωση σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 338/97 του Συμβουλίου για την προστασία των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας με τον έλεγχο του εμπορίου τους. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 248/5, 27.09.2019. Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R1587&rid=1>. Πρόσβαση: 23/10/2020

¹¹² Βλ. σχετικά α) Ανακοίνωση της Επιτροπής. Έγγραφο Καθοδήγησης. Καθεστώς της ΕΕ που διέπει το ενδοενωσιακό εμπόριο και την επανεξαγωγή ελεφαντόδοντου (2017/C 154/06). Διαθέσιμη στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC0517\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC0517(01)&from=EN), β) Ανακοίνωση της Επιτροπής. Καθοδήγηση σχετικά με τα επεξεργασμένα δείγματα θάσει των κανονισμών της ΕΕ για το εμπόριο ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας (2017/C 154/07). Διαθέσιμη στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC0517\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC0517(02)&from=EN), γ) Ανακοίνωση της Επιτροπής. Έγγραφο καθοδήγησης σχετικά με μέτρα που πρέπει να λαμβάνουν τα κράτη μέλη της ΕΕ σε περίπτωση αμφιβολιών ως προς τη νομιμότητα εισαγόμενης στην ΕΕ ζυλείας προερχόμενης από είδη που είναι εγγεγραμμένα στον κατάλογο CITES (2018/C 376/01). Διαθέσιμη στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XC1018\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XC1018(01)&from=EN), δ) Ανακοίνωση της Επιτροπής. Έγγραφο καθοδήγησης. Απόδειξη νόμιμης απόκτησης ζώντων ζώων των ειδών του παραρτήματος Β και απαραίτητα αποδεικτικά μέσα (2019/C 107/02) διαθέσιμη στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XC0321\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XC0321(01)&from=EN) ε) Ανακοίνωση της Επιτροπής. Έγγραφο καθοδήγησης σχετικά με την εξαγωγή, επανεξαγωγή, εισαγωγή και το ενδοενωσιακό εμπόριο κεράτων ρινόκερου (2019/C 386/04) διαθέσιμη στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XC1114\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XC1114(01)&from=EN). Πρόσβαση: 23/10/2020

¹¹³ Βλ. για την ενσωμάτωση στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών της Ένωσης στο: https://ec.europa.eu/environment/cites/pdf/national_legislation.pdf. Η Ελλάδα κύρωσε τη Σύμβαση CITES με το ν. 2055/1992 (ΦΕΚ 105/Α'/30-06-1992), όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει. Διαθέσιμος στο: www.et.gr. 24/10/2020

¹¹⁴ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 348/81 του Συμβουλίου της 20ής Ιανουαρίου 1981 περί κοινού καθεστώτος που εφαρμόζεται στις εισαγωγές των προϊόντων που προέρχονται από κητοειδή. Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 039 της 12/02/1981 σ. 0001 – 0003. Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:01981R0348-19950101>. Πρόσβαση: 24/10/2020

¹¹⁵ Οδηγία 83/129/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 28ης Μαρτίου 1983 σχετικά με την εισαγωγή στα κράτη μέλη δερμάτων ορισμένων νεογνών φώκιας και προϊόντων που προέρχονται από αυτά. Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 091 της 09/04/1983 σ. 0030 – 0031. Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:31983L0129>. Πρόσβαση: 24/10/2020

¹¹⁶ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1007/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Σεπτεμβρίου 2009, περί εμπορίου προϊόντων φώκιας. ΟJ L 286, 31.10.2009, p. 36–39. Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32009R1007>. Πρόσβαση: 24/10/2020

¹¹⁷ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 3254/91 του Συμβουλίου της 4ης Νοεμβρίου 1991 για την απαγόρευση της χρήσης παγίδων με σιαγόνες και της εισόδου στην Κοινότητα γουνών και μεταποιημένων προϊόντων από ορισμένα είδη άγριων ζώων καταγωγής χωρών όπου συλλαμβάνονται με παγίδες με σιαγόνες ή με μεθόδους που δεν είναι σύμφωνες με τα διεθνώς συμφωνηθέντα πρότυπα μη βάνουσης παγίδευσης. ΟJ L 308, 9.11.1991, p. 1–4. Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A31991R3254>. Πρόσβαση: 24/10/2020

αποδεκτές μεθόδους παγίδευσης και την Οδηγία 2009/147¹¹⁸ που προστατεύει τα άγρια πτηνά και ορίζει μεταξύ άλλων έναν κατάλογο με τα είδη, που κατ' εξαίρεση μπορούν να γίνουν αντικείμενο εμπορίας (Μούσης, 2018: 361).

Επίσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 26 Φεβρουαρίου 2016 στο πλαίσιο καταπολέμησης της παράνομης εμπορίας άγριων ειδών εξέδωσε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης,¹¹⁹ ορίζοντας μέτρα που αποσκοπούν στη βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων παραγόντων, στην αποτελεσματικότερη χρήση των υφιστάμενων μέσων και πολιτικών και στην ενίσχυση των μεταξύ τους συνεργειών, με σκοπό την καλύτερη καταπολέμηση της παράνομης εμπορίας άγριων ειδών τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Το εν λόγω σχέδιο έθεσε τρεις προτεραιότητες, στις οποίες περιλαμβάνεται η αποτελεσματικότερη πρόληψη, η καλύτερη συνεργασία και η μεγαλύτερη επιβολή και εφαρμόζεται έως και σήμερα από την ΕΕ (Υπηρεσίες Ευρωπαϊκής Επιτροπής, EEAS¹²⁰, Europol¹²¹, Eurojust¹²²) και τα κράτη μέλη της. (https://ec.europa.eu/environment/cites/trafficking_en.htm, 24/10/2020).

2.2.2. Η προστασία των δασών

Βασική συνιστώσα των περιβαλλοντικών πόρων και εν γένει της φύσης αποτελούν τα δάση,¹²³ τα οποία συμβάλλουν στη σταθερότητα του πλανητικού περιβάλλοντος. Τα δασικά οικοσυστήματα παράγουν αφενός το απαραίτητο και αναντικατάστατο για τη ζωή μας οξυγόνο (O₂) και αφετέρου απορροφούν και αποθηκεύουν το επικίνδυνο διοξείδιο του άνθρακα (CO₂). Αποτελούν τον βίοτοπο διαφόρων ειδών φυτών και ζώων και ως εκ τούτου τη βασική δεξαμενή της βιοποικιλότητας, ενώ είναι σε θέση να ρυθμίζουν τις κλιματικές μεταβολές¹²⁴ (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2008:154). Ωστόσο, τα δάση σε παγκόσμια κλίμακα απειλούνται από μία άνευ προηγουμένου υποβάθμιση (Desai, 2011: 1). Η αποψίλωση τους οφείλεται κατά κύριο λόγο στην ανάγκη μετατροπής τους σε άλλους είδους χρήσεις γης, προς όφελος της γεωργίας, της κτηνοτροφίας, της εξόρυξης και της γεώτρησης, καθώς και στις πυρκαγιές, στην αστικοποίηση και στις δραστηριότητες υλοτομίας, οι οποίες σε μερικές περιπτώσεις είναι παράνομες (Nunez, 2019).¹²⁵

¹¹⁸ Οδηγία 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009 , περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών. ΟJ L 20, 26.1.2010, p. 7–25. Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32009L0147>. Πρόσβαση: 24/10/2020

¹¹⁹ Βλ. σχετικά Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Βρυξέλλες, 26.2.2016. COM(2016) 87 final. Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση της παράνομης εμπορίας άγριων ειδών. Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016DC0087&from=EL>. Πρόσβαση: 24/10/2020

¹²⁰ Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (EYED) (European External Action Service (EEAS)) διαχειρίζεται τις διπλωματικές σχέσεις της ΕΕ με τρίτες χώρες και ασκεί την εξωτερική πολιτική ασφαλείας της ΕΕ. Βλ. σχετικά: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en. Πρόσβαση: 24/10/2020

¹²¹ Η Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία (Ευρωπόλ) είναι ο αρμόδιος οργανισμός της ΕΕ για την επιβολή του νόμου. Αποστολή του είναι να συμβάλει στη δημιουργία μιας ασφαλέστερης Ευρώπης, βοηθώντας τις αρχές επιβολής του νόμου στα κράτη μέλη της ΕΕ. Βλ. σχετικά στο: <https://www.europol.europa.eu/>. Πρόσβαση: 24/10/2020

¹²² Ο Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία στον Τομέα της Ποινικής Δικαιοσύνης (Eurojust) στηρίζει τον δικαστικό συντονισμό και τη συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του σοβαρού οργανωμένου εγκλήματος που αφορά περισσότερες από μία χώρες της ΕΕ. Βλ. σχετικά στο: <https://www.eurojust.europa.eu/>. Πρόσβαση: 24/10/2020

¹²³ Ως δάσος θεωρείται κάθε έκταση της επιφάνειας του εδάφους, η οποία καλύπτεται ολικά ή σποραδικά από άγρια ξυλώδη φυτά, οπωσδήποτε διαστάσεων και ηλικίας, τα οποία αποτελούν λόγω της μεταξύ τους απόστασης και αλληλεπίδρασης οργανική ενότητα, η οποία μπορεί να προσφέρει προϊόντα, εξαγόμενα από τα φυτά αυτά ή να συμβάλει στη διατήρηση της φυσικής και βιολογικής ισορροπίας ή να εξυπηρετήσει τη διαβίωση του ανθρώπου εντός του φυσικού περιβάλλοντος. Βλ. Σιούτη, Γ. (2018). *Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος*. Γ' έκδοση. Αθήνα – Θεσσαλονίκη. Εκδόσεις: Σάκκουλα. σελ. 64

¹²⁴ Τα δάση απορροφούν νερό και το απελευθερώνουν σταδιακά, περιορίζοντας τις πλημμύρες όταν βρέχει και αποθηκεύοντας νερό για τις περιόδους ξηρασίας.

¹²⁵ Ανακτήθηκε από: <https://www.nationalgeographic.com/environment/global-warming/deforestation/>. Πρόσβαση: 25/10/2020

2.2.2.1. Διεθνής πολιτική και δράση για την προστασία των δασών

Η διεθνής κοινότητα έχει υιοθετήσει πολλές στρατηγικές για την αντιμετώπιση του προβλήματος της αποψίλωσης των δασών, οι οποίες όμως έως σήμερα δεν έχουν στεφθεί με ιδιαίτερη επιτυχία. Στις προπαρασκευαστικές εργασίες της Διεθνούς Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στο Ρίο ντε Τζανέιρο (1992), ενώ μερικές χώρες πίεζαν για μία ουσιαστική διεθνή σύμβαση, αναφορικά με την προστασία των δασών, υπήρξε έντονη αντιπαράθεση από την Ομάδα των 77¹²⁶ και την Κίνα στην υιοθέτηση οποιουδήποτε δεσμευτικού κειμένου. Οι διαπραγματεύσεις οδήγησαν στην υιοθέτηση ενός συνόλου μη δεσμευτικών αρχών¹²⁷ για τη διαχείριση, τη διατήρηση και τη βιώσιμη ανάπτυξη των δασών. Εφεξής, η αποψίλωση των δασών έχει παραμείνει στη διεθνή ατζέντα, μέσω της ίδρυσης ενός αριθμού οργανισμών, οι οποίοι κατά τη λειτουργία τους έχουν προτείνει πολιτικές για τη προστασία των δασών, αλλά δεν έχουν συμβάλει εν τέλει στην υπογραφή μιας διεθνούς δεσμευτικής συμφωνίας¹²⁸ (Fishman and Obidzinski, 2014: 258). Χαρακτηριστικά αναφέρουμε τη Διακυβερνητική Επιτροπή για τα Δάση (Intergovernmental Panel on Forests (IPF¹²⁹)), την οποία διαδέχτηκε το Διακυβερνητικό Φόρουμ για τα Δάση (Intergovernmental Forum on Forests (IFF¹³⁰)) και σε υψηλότερο πολιτικό επίπεδο το Φόρουμ των Ηνωμένων Εθνών για τα Δάση¹³¹ (UN Forum on Forests (UNFF)).

Ανεξαρτήτως των πλεονεκτημάτων των στρατηγικών και πολιτικών που προτάθηκαν στο διεθνές σκηνικό, το γεγονός είναι ότι κατά την περίοδο εφαρμογής τους τη δεκαετία του 1990 και του 2000, η αποψίλωση των δασών συνέχιζε με τάχιστους ρυθμούς. Το ενδιαφέρον ως εκ τούτου επικεντρώθηκε στη δυνατότητα έμμεσης ρύθμισης της αποψίλωσης, μέσω του ελέγχου του παράνομου εμπορίου ξυλείας (Fishman and Obidzinski, 2014: 259).

¹²⁶ Η Ομάδα των 77 στα Ηνωμένα Έθνη είναι ένας συνασπισμός 134 αναπτυσσόμενων χωρών (αρχικά ήταν 77), σχεδιασμένος να προωθήσει τα συλλογικά οικονομικά συμφέροντα των μελών του και να δημιουργήσει μια ενισχυμένη κοινή διαπραγματευτική ικανότητα στα Ηνωμένα Έθνη. Βλ. για περισσότερες λεπτομέρειες στο: <https://www.g77.org/doc/>. Πρόσβαση: 25/10/2020

¹²⁷ Βλ. σχετικά στο: <https://wrm.org.uy/other-relevant-information/forest-principles-report-of-the-united-nations-conference-on-environment-and-development/>. Πρόσβαση: 25/10/2020

¹²⁸ Αξίζει να σημειωθεί ότι στις 27 Απριλίου 2017, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε για πρώτη φορά ένα διεθνές πλαίσιο δράσεων για τη βιώσιμη διαχείριση όλων των τύπων δασών και δέντρων και για την αναστολή της αποψίλωσης και της υποβάθμισης τους. Το στρατηγικό σχέδιο περιλαμβάνει έξι (6) παγκόσμιους στόχους και είκοσι έξι (26) συναφείς στόχους, που πρέπει να υλοποιηθούν έως το 2030, οι οποίοι, αν και καθολικοί είναι εθελοντικοί. Βλ. για περισσότερα στο: <https://www.un.org/esa/forests/forum/about-unff/index.html>. Πρόσβαση: 25/10/2020

¹²⁹ Η Διακυβερνητική Επιτροπή για τα Δάση (Intergovernmental Panel on Forests, IPF, (1995-1997)) συστάθηκε το 1995 κατά την 3^η σύνοδο της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Commission for Sustainable Development (CSD)) (1995-1997) ως μία διακυβερνητική ομάδα εργασίας που θα διατηρούσε το διεθνή δημόσιο διάλογο για τα δάση, για την εφαρμογή του Κεφαλαίου 11 της Ατζέντας 21 (Αποψίλωση Δασών) και των σχετικών αρχών που είχαν συμφωνηθεί. Βλ. σχετικά Desai, B. (2011). "Forests, International Protection" Max Planck Encyclopedia of Public International Law. σελ 5 <https://www.ajne.org/sites/default/files/document/publication/5377/international-forests-protection.-prof.-desai.-mepil.-march-2011.pdf>. και στο <https://enb.iisd.org/forestry/ipfhist.html>. Πρόσβαση: 25/10/2020

¹³⁰ Το Διακυβερνητικό Φόρουμ για τα Δάση (Intergovernmental Forum on Forests, IFF, (1997-2000)) αποτέλεσε το διάδοχο της Διακυβερνητικής Επιτροπής για τα Δάση, προκειμένου να συνεχίσει τις εργασίες του προκατόχου της για μία περίοδο τριών ετών. Βλ. σχετικά Desai, B. (2011). "Forests, International Protection" Max Planck Encyclopedia of Public International Law. σελ 6 <https://www.ajne.org/sites/default/files/document/publication/5377/international-forests-protection.-prof.-desai.-mepil.-march-2011.pdf>. Πρόσβαση: 25/10/2020

¹³¹ Το Φόρουμ των Ηνωμένων Εθνών για τα Δάση (UN Forum on Forests (UNFF)) συστάθηκε τον Οκτώβριο του 2000 ως επικουρικό όργανο του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του ΟΗΕ (United Nations Economic and Social Council - ECOSOC), ως μέρος μιας νέας Διεθνούς μη δεσμευτικής Συμφωνίας για τα Δάση (International Arrangement on Forests ('IAF')) Βλ. σχετικά Desai, B. (2011). "Forests, International Protection" Max Planck Encyclopedia of Public International Law. σελ 6 <https://www.ajne.org/sites/default/files/document/publication/5377/international-forests-protection.-prof.-desai.-mepil.-march-2011.pdf>. Πρόσβαση: 25/10/2020

2.2.2.2. Ενωσιακή πολιτική και δράση

Η ΕΕ¹³² διαδραματίζει ηγετικό ρόλο στον έλεγχο της παράνομης υλοτομίας. Ήδη από το 1998, έχοντας ως βάση τις σχετικές προς τα δάση διεθνείς διαδικασίες, ειδικότερα δε τη Διεθνή Διάσκεψη του ΟΗΕ για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (1992), προχώρησε στην κατάρτιση της δασικής της στρατηγικής, τονίζοντας τη σημασία του πολύλειτουργικού ρόλου των δασών, καθώς και τη σημασία της βιώσιμης διαχείρισης τους με βάση τις κοινωνικές, οικονομικές, περιβαλλοντικές, οικολογικές και πολιτιστικές λειτουργίες τους για την ανάπτυξη και ευημερία της κοινωνίας¹³³.

Αναφορικά με την παράνομη εμπορία ξύλου, η ΕΕ ενέκρινε το 2003 σχέδιο δράσης¹³⁴ για την επιβολή της δασικής νομοθεσίας, τη διακυβέρνηση και το εμπόριο (FLEGT¹³⁵), αποσκοπώντας στη μείωση της παράνομης υλοτομίας παγκοσμίως μέσω, αφενός, της στήριξης της διακυβέρνησης των δασών στις χώρες παραγωγής ξυλείας και, αφετέρου, της μείωσης των εισαγωγών παράνομα υλοτομημένης ξυλείας στην ΕΕ. «Ακρογωνιαίος λίθος αυτού του σχεδίου δράσης είναι η σύναψη διμερούς συμφωνίας μεταξύ της ΕΕ και της εκάστοτε χώρας που εξάγει ξυλεία, ήτοι της εθελοντικής συμφωνίας εταιρικής σχέσης (ΕΣΕΣ) για την επιβολή της δασικής νομοθεσίας, τη διακυβέρνηση και το εμπόριο, η οποία δεσμεύει την οικεία συμβαλλόμενη χώρα να εμπορεύεται αποκλειστικά νομίμως υλοτομημένα προϊόντα ξυλείας» (Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, 2015: 7) Το σχέδιο δράσης «FLEGT» περιλαμβάνει τέσσερις κύριες περιοχές και χώρες, που αντιπροσωπεύουν συνολικά το 60% περίπου των παγκόσμιων δασικών πόρων και προμηθεύουν μεγάλο μέρος του διεθνούς εμπορίου ξυλείας. Σε αυτές περιλαμβάνεται η Κεντρική Αφρική, η Ρωσία, οι τροπικές περιοχές της Νότιας Αμερικής και η Νοτιοανατολική Ασία. (https://ec.europa.eu/environment/forests/illegal_logging.htm, 25/10/2020). Πρόκειται ουσιαστικά για μια δέσμη μέτρων με στόχο την αντιμετώπιση του ζητήματος της παράνομης υλοτομίας και του συναφούς εμπορίου τόσο σε επίπεδο προσφοράς όσο και σε επίπεδο ζήτησης (Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, 2015: 8).¹³⁶

Στο πλαίσιο αυτό ψηφίστηκε ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2173/2005,¹³⁷ ο οποίος θεσπίζει ένα κοινοτικό σύστημα κανόνων για την εισαγωγή ορισμένων προϊόντων ξυλείας, από χώρες που έχουν συνάψει εταιρική σχέση με την Ένωση και εφαρμόζουν το σύστημα αδειών FLEGT,¹³⁸ ο Κανονισμός

¹³² η οποία κατέχει το 5% των δασών σε παγκόσμια κλίμακα, ενώ τα δάση της τα τελευταία 60 χρόνια διαρκώς επεκτείνονται, καλύπτοντας σήμερα 182 εκατομμύρια εκτάρια, που αντιπροσωπεύουν το 42% της ευρωπαϊκής επικράτειας. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/environment/forests/index_en.htm, Πρόσβαση: 24/10/2020

¹³³ Βλ. σχετικά Ψήφισμα του Συμβουλίου της 15ης Δεκεμβρίου 1998 για μια δασική στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης Επίσημη Εφημερίδα αριθ. C 056 της 26/02/1999 σ. 0001 – 0004. Διαθέσιμο στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:31999Y0226\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:31999Y0226(01)&from=EN). Πρόσβαση: 24/10/2020

¹³⁴ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - Η επιβολή της δασικής νομοθεσίας, η διακυβέρνηση και το εμπόριο (FLEGT) - Πρόταση για σχέδιο δράσης της ΕΕ /* COM/2003/0251 τελικό */. Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52003DC0251>. Πρόσβαση: 25/10/2020

¹³⁵ Forest Law Enforcement, Governance and Trade - FLEGT

¹³⁶ https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR15_13/SR_FLEGT_EL.pdf. Πρόσβαση: 25/10/2020

¹³⁷ Γνωστός ως FLEGT Regulation. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2173/2005 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 2005, περί δημιουργίας εθελοντικού συστήματος αδειών FLEGT για τις εισαγωγές ξυλείας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει. ΟJ L 347, 30.12.2005, π. 1–6. Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32005R2173>. Πρόσβαση: 25/10/2020

¹³⁸ Μέχρι σήμερα μόνο η Ινδονησία έχει προχωρήσει στην έκδοση αδειών FLEGT, ενώ άλλες πέντε (5) χώρες έχουν υπογράψει Εθελοντική Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης (VPA) με την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και προχώρησαν στην ανάπτυξη των συστημάτων που απαιτούνται για τον έλεγχο, την επαλήθευση και την έκδοση της άδειας FLEGT, ενώ άλλες εννέα (9) χώρες βρίσκονται σε διαπραγματεύσεις με την ΕΕ. Επίσης, 11 άλλες χώρες έχουν εκφράσει ενδιαφέρον για έναρξη διαπραγματεύσεων. Οι πρώτες εισαγωγές φορτίων ξυλείας που συνοδεύονται με άδεια FLEGT πραγματοποιήθηκαν από την Ινδονησία προς την Κύπρο τον Δεκέμβριο του 2016. Ανακτήθηκε από: http://www.moa.gov.cy/moa/fd/fd.nsf/fd79_gr/fd79_gr?OpenDocument. Πρόσβαση: 25/10/2020

(ΕΕ) αριθ. 995/2010¹³⁹ που εισάγει τις υποχρεώσεις των παραγωγών προϊόντων ξύλου, πριν τη διάθεση τους στην εσωτερική αγορά και ο Εκτελεστικός Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 607/2012¹⁴⁰, ο οποίος ορίζει λεπτομερείς κανόνες για την εφαρμογή του ανωτέρου Κανονισμού(https://ec.europa.eu/environment/forests/illegal_logging.htm, 25/10/2020). Η πρώτη εθελοντική συμφωνία εταιρικής σχέσης¹⁴¹ (ΕΣΕΣ) υπεγράφη με τη Δημοκρατία της Γκάνα¹⁴² το 2010 και ακολούθησαν αντίστοιχες συμφωνίες με τη Δημοκρατία του Κονγκό¹⁴³, του Καμερούν¹⁴⁴, την Ινδονησία¹⁴⁵, τη Δημοκρατία της Κεντρικής Αφρικής¹⁴⁶, τη Δημοκρατία της Λιβερίας¹⁴⁷ και το Βιετνάμ¹⁴⁸, ενώ αυτή τη στιγμή έχουν ολοκληρωθεί οι διαπραγματεύσεις με τις χώρες της Ονδούρας και της Γουινέας (<https://ec.europa.eu/environment/forests/flegt.htm>, 31/10/2020)

Επίσης, το 2020 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε συνεργασία με εμπειρογνώμονες των κρατών μελών προετοίμασε κατευθυντήριες οδηγίες, προκειμένου να υποστηρίξει την εφαρμογή των Κανονισμών από τις τελωνειακές αρχές,¹⁴⁹ με βάση την εμπειρία που είχε αποκτηθεί από την εφαρμογή του πρώτου συστήματος αδειών FLEGT με την Ινδονησία, το οποίο κατέστη λειτουργικό στις 15 Νοεμβρίου 2016. Πιο συγκεκριμένα, τα τελωνεία της ΕΕ δεν επιτρέπουν τη θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία προϊόντων ξυλείας¹⁵⁰, χωρίς την προσκόμιση της σχετικής άδειας FLEGT και την προηγούμενη αποδοχή της εγκυρότητας της από την αρμόδια αρχή του κράτους μέλους. Οι

¹³⁹Γνωστός ως EU Timber Regulation. Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 995/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 2010, για τη θέσπιση των υποχρεώσεων των φορέων εκμετάλλευσης που διαθέτουν ξυλεία και προϊόντα ξυλείας στην αγορά. ΟJ L 295, 12.11.2010, π. 23–34. Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32010R0995>. Πρόσβαση: 25/10/2020

¹⁴⁰ Εκτελεστικός κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 607/2012 της Επιτροπής, της 6ης Ιουλίου 2012, περί λεπτομερών κανόνων σχετικά με το σύστημα δέουσας επιμέλειας και με τη συχνότητα και τη φύση των ελέγχων στους οργανισμούς παρακολούθησης όπως προβλέπεται στον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 995/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση των υποχρεώσεων των φορέων εκμετάλλευσης που διαθέτουν ξυλεία και προϊόντα ξυλείας στην αγορά. ΟJ L 177, 7.7.2012, π. 16–18. Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32012R0607>. Πρόσβαση: 25/10/2020

¹⁴¹ Voluntary Partnership Agreement (VPA)

¹⁴² Εθελοντική συμφωνία εταιρικής σχέσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Γκάνας σχετικά με την επιβολή της εφαρμογής της δασικής νομοθεσίας, τη διακυβέρνηση και το εμπόριο προϊόντων ξυλείας στην Κοινότητα, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 070 της 19/03/2010 σ. 0003 – 0075. Διαθέσιμη στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22010A0319\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22010A0319(01)). Πρόσβαση: 31/10/2020

¹⁴³ Εθελοντική συμφωνία εταιρικής σχέσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Δημοκρατίας του Κονγκό σχετικά με την επιβολή της δασικής νομοθεσίας, τη διακυβέρνηση και το εμπόριο προϊόντων ξυλείας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση (FLEGT), Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 092 της 06/04/2011 σ. 127 – 238. Διαθέσιμη στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22011A0406\(03\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22011A0406(03)). Πρόσβαση: 31/10/2020

¹⁴⁴ Εθελοντική συμφωνία εταιρικής σχέσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Δημοκρατίας του Καμερούν σχετικά με την επιβολή της δασικής νομοθεσίας, τη διακυβέρνηση και το εμπόριο προϊόντων ξυλείας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση (FLEGT), Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 092 της 06/04/2011 σ. 004 – 125. Διαθέσιμη στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22011A0406\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22011A0406(02)). Πρόσβαση: 31/10/2020

¹⁴⁵ Εθελοντική Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Δημοκρατίας της Ινδονησίας σχετικά με την επιβολή της δασικής νομοθεσίας, τη διακυβέρνηση και το εμπόριο προϊόντων ξυλείας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αριθ. L 252 της 20.05.2014 σ. 252 – 335. Διαθέσιμη στο: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.150.01.0252.01.ENG. Πρόσβαση: 31/10/2020

¹⁴⁶ Εθελοντική συμφωνία εταιρικής σχέσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Κεντροαφρικανικής Δημοκρατίας σχετικά με την επιβολή της δασικής νομοθεσίας, τη διακυβέρνηση και το εμπόριο ξύλου και προϊόντων ξυλείας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση (FLEGT), Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 191 της 19/07/2012 σ. 0103 – 0256, Διαθέσιμη στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1587384460484&uri=CELEX:22012A0719\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1587384460484&uri=CELEX:22012A0719(02)). Πρόσβαση: 31/10/2020

¹⁴⁷ Εθελοντική συμφωνία εταιρικής σχέσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Δημοκρατίας της Λιβερίας σχετικά με την επιβολή της δασικής νομοθεσίας, τη διακυβέρνηση και το εμπόριο προϊόντων ξυλείας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 191 της 19/07/2012 σ. 0003 – 0090, Διαθέσιμη στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1587384568183&uri=CELEX:22012A0719\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1587384568183&uri=CELEX:22012A0719(01)). Πρόσβαση: 31/10/2020

¹⁴⁸ Συμφωνία Εθελοντικής Εταιρικής σχέσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας του Βιετνάμ σχετικά με την επιβολή της δασικής νομοθεσίας, τη διακυβέρνηση και το εμπόριο, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αριθ. L 147 της 5.06.2019 σ. 3-209. Διαθέσιμη στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1587384877592&uri=CELEX:22019A0605\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1587384877592&uri=CELEX:22019A0605(01)). Πρόσβαση: 31/10/2020

¹⁴⁹ CUSTOMS & FLEGT Implementation guidance Public summary 2020/C 20/01C/2020/112. ΟJ C 20, 21.1.2020, π. 1–14. Διαθέσιμο στο: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2020.020.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2020:020:FUL. Πρόσβαση: 25/10/2020

¹⁵⁰ Ητοι την εισαγωγή τους με καταβολή των αναλογούντων δασμών, ειδικών φόρων καταπόνησης και του ΦΠΑ

τελωνειακές και οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να συνεργάζονται στενά και να συμφωνήσουν για τα καθήκοντα που θα εκτελεί η κάθε υπηρεσία, καθώς ενδέχεται αρμόδια αρχή¹⁵¹ για τη χορήγηση αδειών FLEGT να μην είναι η τελωνειακή υπηρεσία¹⁵².

Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι τα προϊόντα ξυλείας που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού της ΕΕ σχετικά με το εμπόριο ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας¹⁵³ (Σύμβαση CITES) δεν υποβάλλονται στη διαδικασία που περιγράφεται και προβλέπεται για τα προϊόντα που καλύπτονται από άδεια FLEGT στα σύνορα της Ένωσης.

2.2.3. Η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος

Το θαλάσσιο περιβάλλον διαδραματίζει σε παγκόσμιο επίπεδο βασικό ρόλο για τον άνθρωπο, καθώς αποτελεί πηγή ζωής και σημαντικό οικολογικό κεφάλαιο (Κλαδή - Ευσταθοπούλου, 2005). Εξάλλου, οι ωκεανοί καλύπτουν το 71% της επιφάνειας της γης και μας παρέχουν με τροφή, οξυγόνο και εργασίες (<https://www.unenvironment.org>, 31/10/2020)¹⁵⁴. Η επιβίωση μας, η ποιότητα ζωής μας, αλλά και οι ίδιες οι οικονομίες εξαρτώνται από την κατάσταση των θαλασσών (EEA Report, No17 :2019)¹⁵⁵. Δυστυχώς, όμως τα θαλάσσια οικοσυστήματα, μη γνωρίζοντας σύνορα, έχουν επιβαρυνθεί και υποβαθμιστεί ποιοτικά, περισσότερο από τα υπόλοιπα οικοσυστήματα, αντιμετωπίζοντας τα τελευταία χρόνια μία επιταχυνόμενη μείωση της θαλάσσιας βιοποικιλότητας, λόγω της κλιματικής αλλαγής, της αυξανόμενης ρύπανσης, απόρροια χερσαίων πηγών, των απορρίψεων των πλοίων και των ναυτικών ατυχημάτων, καθώς και της υπέρμετρης αλιείας (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2008:207).

2.2.3.1. Διεθνής δράση για την υπέρμετρη αλιεία

Η υπέρμετρη αλιεία αποτελεί ένα εκ των βασικότερων παραγόντων για τη μείωση της θαλάσσιας βιοποικιλότητας και σε πολλές περιπτώσεις την εξαφάνιση πολλών θαλασσιών ειδών, τα οποία είχαν διατηρηθεί για χιλιάδες χρόνια, παρά τις μεγάλες αλλαγές που είχε υποστεί το θαλάσσιο περιβάλλον στη διάρκεια των χιλιετιών (Μπάλιας, 2003). Στο πλαίσιο της υπογραφής της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας την 1^η Δεκεμβρίου 1982,¹⁵⁶ που στόχευε στην κωδικοποίηση και στην προοδευτική ανάπτυξη του δικαίου της θάλασσας, ιδρύοντας μία έννομη τάξη σχετικά με τις θάλασσες και τους ωκεανούς (Ρουμελιώτου, 2003) τίθενται οι αρχές που οφείλονται να τηρούνται κατά τη διαχείριση και εκμετάλλευση των ωκεανών και των βυθών. Πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 145 αυτής γίνεται αναφορά στην προστασία του θαλάσσιου

¹⁵¹ Βλ. σχετικά στο: https://ec.europa.eu/environment/forests/pdf/list_competent_authorities_flegt.pdf. Πρόσβαση: 31/10/2020

¹⁵² Βάσει της Έκθεσης της Επιτροπής «Ετήσια συγκεφαλαιωτική έκθεση για το έτος 2017 σχετικά με την εφαρμογή του συστήματος αδειών FLEGT που προβλέπεται στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 2173/2005 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 2005, περί δημιουργίας εθελοντικού συστήματος αδειών FLEGT για τις εισαγωγές ξυλείας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα» της 4.06.2019 « Σε 9 κράτη μέλη, ως αρμόδια αρχή για τη χορήγηση αδειών FLEGT ή ως τμήμα της εν λόγω αρμόδιας αρχής ορίστηκε η τελωνειακή αρχή. Σε 19 κράτη μέλη, η τελωνειακή αρχή και η αρμόδια αρχή είναι διαφορετικές αρχές. Σε αυτά τα κράτη μέλη είναι σημαντικό, αφενός, να υπάρχουν ρυθμίσεις που να διασφαλίζουν ότι οι αρχές είναι σε θέση να συνεργάζονται αποτελεσματικά για την επεξεργασία των αδειών FLEGT και, αφετέρου, η αρμόδια αρχή να έχει τη δυνατότητα να αναθέτει σχετικά καθήκοντα στα τελωνεία και να λαμβάνει τις πληροφορίες που απαιτούνται για να μπορεί να επαληθεύσει ότι μια άδεια FLEGT αντιστοιχεί σε συγκεκριμένη αποστολή. Η εν λόγω ανάθεση καθηκόντων έχει θεσπιστεί σε όλα αυτά τα κράτη μέλη, είτε με σύμβαση είτε με μνημόνιο συνεννόησης. Η συχνότητα και η δομή της ανταλλαγής δεδομένων ποικίλλει μεταξύ των κρατών μελών.» Βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019DC0249&from=EN>. Πρόσβαση: 31/10/2020

¹⁵³ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 338/97 του Συμβουλίου της 9ης Δεκεμβρίου 1996 για την προστασία των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας με τον έλεγχο του εμπορίου τους. ΕΕ L 061 της 3.3.1997, σ. 1, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει. Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A01997R0338-20200101&qid=1484753427128>. Πρόσβαση: 23/10/2020

¹⁵⁴ <https://www.unenvironment.org/news-and-stories/story/marine-environment-essential-component-global-life-support-system>. Πρόσβαση: 31/10/2020

¹⁵⁵ <https://www.eea.europa.eu/publications/marine-messages-2/>. Πρόσβαση: 31/10/2020

¹⁵⁶ United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS). Τέθηκε σε εφαρμογή στις 16 Ιανουαρίου 1994.

περιβάλλοντος και στη λήψη μέτρων για την αποτελεσματική προστασία του από τις ζημιόγρονες επιδράσεις της εκμετάλλευσης και της εξερεύνησης του (UNCLOS, 1982)¹⁵⁷. Στο παραπάνω πλαίσιο υπεγράφη η συμφωνία για την εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας (Νέα Υόρκη 4-8-1995),¹⁵⁸ αναφορικά με τη διαχείριση και τη διατήρηση των αλληλεπικαλυπτόμενων και των άκρως μεταναστευτικών αποθεμάτων υδροβίων ζώων. Η εν λόγω Συμφωνία¹⁵⁹ αποτελεί την πρώτη σοβαρή προσπάθεια της διεθνούς κοινότητας να θέσει τις αρχές για τη διατήρηση και τη διαχείριση των έμβιων θαλάσσιων πόρων, υιοθετώντας την αρχή της προφύλαξης και χρησιμοποιώντας τη βέλτιστη διαθέσιμη επιστημονική πληροφόρηση. (<https://legal.un.org/avl/ha/aipuncls/aipuncls.html>, 1/11/2020).

Επιπλέον, υπό το πρίσμα της Σύμβασης των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας, ο Διεθνής Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας του ΟΗΕ (Food & Agriculture Organization of the United Nations, FAO¹⁶⁰) εξέδωσε τον Οκτώβριο του 1995 τον «Κώδικα Συμπεριφοράς για μία υπεύθυνη αλιεία¹⁶¹», όπου τίθενται ένα σύνολο διεθνών κανόνων εθελοντικού χαρακτήρα, απευθυνόμενο σε μέλη και μη μέλη του Οργανισμού (FAO), σε αλιευτικές οργανώσεις, σε περιφερειακούς και διεθνείς οργανισμούς, είτε κυβερνητικούς, είτε μη κυβερνητικούς καθώς και σε όλους τους εμπλεκόμενους με τη διατήρηση των αλιευτικών πόρων. Ο Κώδικας εισάγει γενικές αρχές στις οποίες περιλαμβάνεται η αρχή της ισότητας των γενεών και η αρχή της προφύλαξης (Μπάλιας, 2003). Στη συνέχεια, στο πλαίσιο του παραπάνω Κώδικα και του γενικότερου στόχου περί βιώσιμης αλιείας, αυξήθηκε το παγκόσμιο ενδιαφέρον για την αντιμετώπιση της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας (ΠΛΑ),¹⁶² η οποία υπονομεύει τις προσπάθειες για τη διατήρηση και τη διαχείριση των αποθεμάτων ιχθύων. Μετά από πλήθος συναντήσεων και συνδιασκέψεων¹⁶³ ο FAO θέσπισε το 2001 ένα διεθνές σχέδιο δράσης για την πρόληψη, την αποτροπή και την εξάλειψη της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας (IPOA-IUU, 2001).¹⁶⁴

2.2.3.2. Η ενωσιακή πολιτική και δράση

Η ανάληψη δράσης για την πρόληψη, την αποτροπή και της εξάλειψη της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας δεν θα μπορούσε να παραλειφθεί από την Ευρώπη, τόσο για τυπικούς, όσο και για ουσιαστικούς λόγους. Η ΕΕ συνιστά από τη μία πλευρά συμβαλλόμενο μέρος στη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS), έχει κυρώσει τη συμφωνία των Ηνωμένων Εθνών (UNFSA) για τα αποθέματα ιχθύων, έχει αποδεχτεί τη συμφωνία της 24ης Νοεμβρίου 1993 του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (FAO) για την προώθηση της τήρησης διεθνών μέτρων διατήρησης και διαχείρισης από αλιευτικά σκάφη στην ανοιχτή θάλασσα, ενώ ταυτόχρονα δεσμεύεται διεθνώς από το σχέδιο δράσης IPOA-IUU. Από την άλλη πλευρά, η Ευρώπη διαθέτει μία ακτογραμμή 70.000 χιλιομέτρων και περιβάλλεται από δύο ωκεανούς (τον

¹⁵⁷ https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf. Πρόσβαση: 1/11/2020

¹⁵⁸ Agreement for the Implementation of the Provision of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks. New York, 4 August 1995. Βλ. σχετικά στο: <https://legal.un.org/avl/ha/aipuncls/aipuncls.html>. Πρόσβαση: 1/11/2020

¹⁵⁹ United Nations Fish Stock Agreement (UNFSA)

¹⁶⁰ Βλ. σχετικά στο: <http://www.fao.org/about/en/>. Πρόσβαση: 1/11/2020

¹⁶¹ Code Of Conduct For Responsible Fisheries . Διαθέσιμος στο: <http://www.fao.org/3/a-v9878e.pdf>. βλ. σχετικά και στο: <http://www.fao.org/fishery/code/en>. Πρόσβαση: 1/11/2020

¹⁶² Illegal, Unreported and Unregulated (IUU) Fishing

¹⁶³ Η 23^η Σύνοδος της Επιτροπής του FAO για την Αλιεία (COFI) εισήγαγε τον Φεβρουάριο του 1991 την ανάγκη πρόληψης, αποτροπής και εξάλειψης της παράνομης αλιείας. Βλ. σχετικά παρακάτω IPOA-IUU σελ. 1

¹⁶⁴ Food And Agriculture Organization Of The United Nations, (2001), *International Plan Of Action To Prevent, Deter And Eliminate Illegal, Unreported And Unregulated Fishing (IPOA-IUU)*» Rome Βλ. σχετικά στο: <http://www.fao.org/3/y1224e/Y1224E.pdf>. Πρόσβαση: 1/11/2020

Ατλαντικό και τον Αρκτικό ωκεανό) και τέσσερις θάλασσες (τη Βαλτική, τη Βόρεια Θάλασσα, τη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα). Είναι επομένως αναμενόμενο να λειτουργεί αφενός με γενικότερο στόχο τη βιώσιμη αξιοποίηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος της και αφετέρου τη βιώσιμη εκμετάλλευση των αλιευτικών της πόρων (Μούσης, 2018 : 502 κ.ε.).

Στο παραπάνω πλαίσιο θεσπίστηκε ο Κανονισμός 1005/2008¹⁶⁵ με τον οποίο τίθεται σε εφαρμογή ένα κοινοτικό σύστημα πρόληψης, αποτροπής και εξάλειψης της παράνομης, λαθραίας και άναρχης (ΠΛΑ) αλιείας και ο Εκτελεστικός Κανονισμός 1010/2009,¹⁶⁶ με τον οποίο ορίζονται λεπτομερείς κανόνες εφαρμογής του ανωτέρω Κανονισμού. Ο Καν. 1005/2008 εφαρμόζεται σε κάθε ΠΛΑ αλιεία και σε όλες τις συναφείς δραστηριότητες οι οποίες ασκούνται εντός της επικράτειας των κρατών μελών στην οποία εφαρμόζεται η Συνθήκη, εντός των υδάτων της ΕΕ, εντός των θαλάσσιων υδάτων που υπάγονται στην κυριαρχία ή τη δικαιοδοσία των κρατών μελών, καθώς και στην ανοικτή θάλασσα. Επίσης βάσει του άρθρου 12 του Κανονισμού θεσπίζεται ένα σύστημα πιστοποίησης αλιευμάτων για τις εισαγωγές, τις εξαγωγές και τις επανεξαγωγές αλιευτικών προϊόντων. Το πιστοποιητικό αλιευμάτων επικυρώνει ότι τα εν λόγω αλιεύματα αλιεύθηκαν σύμφωνα με τις ισχύουσες νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις και τα ισχύοντα διεθνή μέτρα διατήρησης και διαχείρισης τους και συνοδεύει τα τελωνειακά έγγραφα εισαγωγής, εξαγωγής ή και επανεξαγωγής.

Πιο συγκεκριμένα, το σύστημα πιστοποίησης αλιευμάτων εφαρμόζεται σε όλες τις εισαγωγές αλιευτικών προϊόντων, καθώς επίσης και στην περίπτωση προϊόντων που εισάγονται έμμεσα από τρίτη χώρα διαφορετική του κράτους σημαίας, με ή χωρίς προηγούμενη επεξεργασία. Ο εκάστοτε εισαγωγέας της ΕΕ οφείλει να διασφαλίζει ότι το φορτίο που πρόκειται να εισαχθεί συνοδεύεται από επικυρωμένο πιστοποιητικό αλιευμάτων, το οποίο πρέπει να παραλάβει από τον εξαγωγέα στην τρίτη χώρα πριν από την εισαγωγή στην Ένωση. Σε περίπτωση που ο εξαγωγέας αρνηθεί να παράσχει το σχετικό πιστοποιητικό τότε δεν επιτρέπεται η εισαγωγή των σχετικών αλιευτικών προϊόντων στην ΕΕ. Σε περίπτωση που τα προϊόντα εισέλθουν τότε οι αρμόδιες αρχές οφείλουν να αρνηθούν την εισαγωγή βάσει του άρθρου 18¹⁶⁷ του Καν. 1005/2008.

Επιπλέον, στο εν λόγω σύστημα πιστοποίησης υπόκεινται τα αλιεύματα αλιευτικών σκαφών της ΕΕ πριν από την εξαγωγή, εάν αυτό απαιτείται από την τρίτη χώρα προορισμού. Τα αλιεύματα που αλιεύονται από σκάφη της ΕΕ τα οποία, μετά την εξαγωγή τους, εισάγονται έμμεσα στην Ένωση, σε μεταποιημένη ή μη μεταποιημένη μορφή, από τρίτη χώρα πρέπει επίσης να συνοδεύονται από επικυρωμένο πιστοποιητικό αλιευμάτων από το κράτος μέλος σημαίας της ΕΕ. Σε διαφορετική περίπτωση, δεν επιτρέπεται η εισαγωγή στην Ένωση φορτίων τέτοιων αλιευτικών προϊόντων.

Τέλος, ο Κανονισμός 1005/2008 αφορά και τις περιπτώσεις επανεξαγωγών αλιευτικών προϊόντων που εισάχθηκαν προηγουμένως στην ΕΕ. Κατά την επανεξαγωγή, η αρμόδια αρχή του οικείου

¹⁶⁵ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1005/2008 του Συμβουλίου, της 29ης Σεπτεμβρίου 2008, περί δημιουργίας κοινοτικού συστήματος πρόληψης, αποτροπής και εξάλειψης της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας, τροποποίησης των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 2847/93, (ΕΚ) αριθ. 1936/2001 και (ΕΚ) αριθ. 601/2004 και κατάργησης των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 1093/94 και (ΕΚ) αριθ. 1447/1999, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει. ΟJ L 286, 29.10.2008, p. 1–32. Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX%3A32008R1005>. Πρόσβαση: 1/11/2020

¹⁶⁶ Κανονισμός (Εκ) Αριθ. 1010/2009 Της Επιτροπής της 22ας Οκτωβρίου 2009 για θέπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1005/2008 του Συμβουλίου, περί δημιουργίας κοινοτικού συστήματος πρόληψης, αποτροπής και εξάλειψης της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει (ΕΕ L 280, 27.10.2009, p.5). Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1408984782181&uri=CELEX:02009R1010-20130917>. Πρόσβαση: 1/11/2020

¹⁶⁷ Βλ. άρθρο 18 Καν. 1005/2008

κράτους μέλους της ΕΕ πρέπει να επικυρώσει το τμήμα «Επανεξαγωγή» του πιστοποιητικού αλιευμάτων¹⁶⁸.

Εκτός, όμως από το εν λόγω πιστοποιητικό αλιευμάτων, για τη βελτίωση της αξιοπιστίας των στατιστικών δεδομένων και την καταπολέμηση της παράνομης αλιείας των μεγάλων πελαγικών ψαριών, ήτοι του ξιφιά¹⁶⁹ και του μεγαλόφθαλμου τόνου¹⁷⁰ η ΔΕΔΤΑ (Διεθνής Επιτροπή Διατήρησης Τονοειδών Ατλαντικού¹⁷¹) σύστησε και εν συνεχεία η Κοινότητα θέσπισε τον Κανονισμό (ΕΚ) 1984/2003¹⁷², που ορίζει ότι κάθε ποσότητα προϊόντων ξιφιά και μεγαλόφθαλμου τόνου που πρόκειται να αποτελέσει αντικείμενο εισαγωγής, εξαγωγής ή επανεξαγωγής πρέπει να συνοδεύεται από στατιστικό έγγραφο καταγραφής. Το στατιστικό έγγραφο καταγραφής είναι ελεγμένο και επικυρωμένο πιστοποιητικό από τη χώρα προέλευσης του αλιεύματος και υποβάλλεται στις αρμόδιες αρχές όπου το προϊόν εισάγεται, συνοδεύοντας τα λοιπά τελωνειακά έγγραφα¹⁷³ (www.alieia.minagric.gr, 7/11/2020).

2.2.4. Η προστασία του περιβάλλοντος από επικίνδυνες ουσίες και προϊόντα

Η υποβάθμιση του περιβάλλοντος δεν προκύπτει μόνο από την υπερεκμετάλλευση της βιοποικιλότητας του, είτε αυτή αφορά την πανίδα και τη χλωρίδα, είτε τα θαλάσσια και τα δασικά της οικοσυστήματα, αλλά είναι αποτέλεσμα και εκπομπών ή χρήσης επικίνδυνων χημικών ουσιών και προϊόντων, που επιβαρύνουν και μολύνουν την ατμόσφαιρα, το έδαφος και τα ύδατα σε παγκόσμιο επίπεδο.

2.2.4.1. Διεθνής δράση για την προστασία της στιβάδας του όζοντος

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 80' προέκυψαν στοιχεία, που συνέδεαν την απελευθέρωση συγκεκριμένων ουσιών με την σταδιακή καταστροφή της στιβάδας του όζοντος, η οποία αν και βρίσκεται στη στρατόσφαιρα, είναι ζωτικής σημασίας για την ανθρωπότητα, καθώς φιλτράρει ένα μεγάλο μέρος των υπεριωδών ακτίνων του ήλιου (Μούσης, 2001: 356). Η απώλεια αυτής της ασπίδας διαπιστώθηκε ότι θα έχει μακροπρόθεσμα επιζήμιες επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία, τη γεωργία και την αλιεία και θα μπορούσε να κληροδοτήσει τις επόμενες γενιές με μία ανεπανόρθωτη ζημία. Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι μερικές από τις εκπομπές αερίων που υποβαθμίζουν τη στιβάδα του όζοντος, συμβάλλουν ταυτόχρονα στην υπερθέρμανση του πλανήτη.¹⁷⁴ Το λεγόμενο «φαινόμενο του θερμοκηπίου» θα συντελέσει στην κλιματική αλλαγή και σε παγκόσμιας εμβέλειας αλλαγές στα επίπεδα της θάλασσας, στα δάση, τη γεωργία, τα φυσικά οικοσυστήματα και την κατανομή του πληθυσμού (Birnie & Boyle, 2002: 501).

¹⁶⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (1-10/2009). Γενική Διεύθυνση Θαλάσσιων Υποθέσεων Και Αλιείας. Κατάρτιση Και Συντονισμός της Πολιτικής. Πολιτική Ελέγχου Της Αλιείας. « Απόσπασμα από το Εγχειρίδιο για την πρακτική εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1005/2008 του Συμβουλίου, της 29ης Σεπτεμβρίου 2008, περί δημιουργίας κοινοτικού συστήματος πρόληψης, αποτροπής και εξάλειψης της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας (κανονισμός ΠΛΑ)» Συντομευμένη απόδοση. Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/fisheries/sites/fisheries/files/docs/body/handbook_el.pdf. Πρόσβαση 1/11/2020

¹⁶⁹ Αναφέρεται ως *Xiphias gladius* – SWO

¹⁷⁰ Αναφέρεται ως *Thunnus obesus* – BET

¹⁷¹ Η Κοινότητα αποτελεί, από τις 14 Νοεμβρίου 1997, μετά από την απόφαση 86/238/ΕΟΚ του Συμβουλίου, συμβαλλόμενο μέλος της διεθνούς σύμβασης για τη διατήρηση των τονοειδών του Ατλαντικού, η οποία υπογράφηκε στο Ρίο Ντε Τζανέιρο στις 14 Μαΐου 1966 και τροποποιήθηκε στο Παρίσι στις 10 Ιουλίου 1984 «σύμβαση CICTA (ΔΕΔΤΑ)». Αναφέρεται ως ICCAT (International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas). Βλ. για περισσότερες πληροφορίες στο: <https://www.iccat.int/en/>.

¹⁷² Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1984/2003 του Συμβουλίου της 8ης Απριλίου 2003 για τη θέσπιση κοινοτικού συστήματος στατιστικής καταγραφής όσον αφορά τον τόνο (*Thunnus thynnus*), τον ξιφιά και το μεγαλόφθαλμο τόνο, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει. Διαθέσιμη η ενοποιημένη έκδοση στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A02003R1984-20100813>. Πρόσβαση: 7/11/2020

¹⁷³ <http://www.alieia.minagric.gr/node/45>, 7/11/2020

¹⁷⁴ Το φαινόμενο του θερμοκηπίου

Στο πλαίσιο αυτό υπεγράφη το 1985 η Σύμβαση της Βιέννης¹⁷⁵ για την προστασία της στιβάδας του όζοντος και το οικείο Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ¹⁷⁶ (1987) για τις ουσίες που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2008:43). Είναι αξιοσημείωτο ότι το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ είναι έως σήμερα η μοναδική παγκόσμια συμφωνία, η οποία έχει επικυρωθεί από όλες τις χώρες του κόσμου (www.unenvironment.org, 7/11/2020), καθώς στο άρθρο 4 περιλαμβάνονται κανόνες που απαγορεύουν το εμπόριο ελεγχόμενων ουσιών ή προϊόντων που περιέχουν τέτοιου είδους ουσίες με χώρες που δεν είναι συμβαλλόμενα μέρη του (Birnie & Boyle, 2002: 520). Το Πρωτόκολλο αποσκοπεί στη μείωση και κατ' επέκταση στην κατάργηση της κατανάλωσης και παραγωγής ουσιών που καταστρέφουν το όζον, θέτοντας διαφορετικά χρονοδιαγράμματα για τις αναπτυσσόμενες και τις αναπτυγμένες χώρες για κάθε ομάδα ουσιών, ενώ έχει τροποποιηθεί αρκετές φορές, προκειμένου να ενσωματώσει ουσίες που προκύπτουν από την εξέλιξη της τεχνολογίας.

2.2.4.2. Ενωσιακή δράση για την προστασία της στιβάδας του όζοντος

Η ΕΕ και οι χώρες της αποτελούν συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης της Βιέννης και του Πρωτοκόλλου του Μόντρεαλ. Πιο συγκεκριμένα με την Απόφαση 88/540/ΕΟΚ του Συμβουλίου¹⁷⁷ κλήθηκαν όλα τα κράτη μέλη να λάβουν τα απαιτούμενα μέτρα και να επικυρώσουν τη σχετική σύμβαση και το αντίστοιχο Πρωτόκολλο. Στο παραπάνω πλαίσιο είχαν θεσπιστεί σειρά Κανονισμών,¹⁷⁸ με αλληπάλληλες καταργήσεις και τροποποιήσεις, με αποτέλεσμα σήμερα να ισχύει ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1005/2009¹⁷⁹ ορίζοντας τους κανόνες για την παραγωγή, την εισαγωγή, την εξαγωγή, τη διάθεση στην αγορά, τη χρήση, την ανάκτηση, την ανακύκλωση, την ποιοτική αποκατάσταση και την καταστροφή ουσιών που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος, καθώς και την υποβολή στοιχείων σχετικά με τις ουσίες αυτές, σχετικά με τις εισαγωγές, τις εξαγωγές, τη διάθεση στην αγορά και τη χρήση προϊόντων και εξοπλισμού που περιέχουν τις συγκεκριμένες ουσίες ή εξαρτώνται από αυτές (άρθρο 1 Καν. 1005/2009). Αξίζει να σημειωθεί ότι η ΕΕ εφαρμόζει το πρωτόκολλο σύμφωνα με τη δική της νομοθεσία, η οποία περιέχει πιο αυστηρά και φιλόδοξα μέτρα. Έτσι, ενώ το πρωτόκολλο ρυθμίζει την παραγωγή των ουσιών και τον όγκο του

¹⁷⁵Βλ. για περισσότερες πληροφορίες στο: <https://ozone.unep.org/treaties/vienna-convention/vienna-convention-protection-ozone-layer>. Πρόσβαση: 7/11/2020

¹⁷⁶ Βλ. για περισσότερες πληροφορίες στο: <https://www.unenvironment.org/ozonaction/who-we-are/about-montreal-protocol>. Πρόσβαση: 7/11/2020

¹⁷⁷ 88/540/ΕΟΚ: Απόφαση του Συμβουλίου της 14ης Οκτωβρίου 1988 για τη σύναψη της σύμβασης της Βιέννης για την προστασία της στιβάδας του όζοντος και του πρωτοκόλλου του Μόντρεαλ για τις ουσίες που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 297 της 31/10/1988 σ. 0008 – 0009, Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A31988D0540>. Πρόσβαση: 8/11/2020

¹⁷⁸ 1. Ο Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 3322/88 του Συμβουλίου της 14ης Οκτωβρίου 1988 σχετικά με ορισμένους χλωροφθοράνθρακες και halons που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος, Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, L 297, 31.10.1988, Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1988:297:TOC>, 2. Ο Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 594/91 του Συμβουλίου της 4ης Μαρτίου 1991 σχετικά με τις ουσίες που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος, που καταργεί τον Καν. (ΕΟΚ) 3322/88, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 067 της 14/03/1991 σ. 0001 – 0010, Διαθέσιμος στο: <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/a289bbd7-3741-4e8f-af30-0d20be8ec366/language-el>, 3. Ο Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 3952/92 του Συμβουλίου της 30ής Δεκεμβρίου 1992 για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 594/91 όσον αφορά την επίτευξη του ρυθμού εξάλειψης των ουσιών που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος, ΟJ L 405, 31.12.1992, p. 41–43, Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:31992R3952>, 4. Ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 3093/94 του Συμβουλίου της 21ης Δεκεμβρίου 1994 σχετικά με τις ουσίες που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος, που καταργεί τον Καν. (ΕΟΚ) 594/91, ΟJ L 333, 22.12.1994, p. 1–20, Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:3A31994R3093>, 5. Ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2037/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 29ης Ιουνίου 2000 για τις ουσίες που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος, που καταργεί τον Καν. 3093/94, ΕΕ L 244 της 29.9.2000, σ. 1, Διαθέσιμος με τις τροποποιήσεις στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02000R2037-20070731&from=BG>. Πρόσβαση: 8/11/2020

¹⁷⁹ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1005/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Σεπτεμβρίου 2009, για τις ουσίες που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει. ΟJ L 286, 31.10.2009, p. 1–30. Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32009R1005>. Πρόσβαση: 8/11/2020

εμπορίου τους, ο παραπάνω Κανονισμός απαγορεύει τη χρήση τους σε προϊόντα και εξοπλισμό και ρυθμίζει και παρακολουθεί τις ουσίες που δεν εμπίπτουν στο πρωτόκολλο (<https://eur-lex.europa.eu>, 8/11/2020).¹⁸⁰

Στα άρθρα 15 έως 21 του Κανονισμού τίθενται οι κανόνες του εμπορίου και πιο συγκεκριμένα ορίζεται σε γενικό πλαίσιο η απαγόρευση εισαγωγής¹⁸¹ και εξαγωγής¹⁸² των ουσιών που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος, με εξαιρέσεις, που προϋποθέτουν προηγούμενη σχετική αδειοδότηση, που χορηγείται από την Επιτροπή¹⁸³. Επιπλέον, τίθενται τα μέτρα παρακολούθησης του παράνομου εμπορίου,¹⁸⁴ καθώς και ότι αφορά στο εμπόριο με κράτη μη μέλη του πρωτοκόλλου και με εδάφη μη καλυπτόμενα από το πρωτόκολλο,¹⁸⁵ καθώς και ο κατάλογος προϊόντων και εξοπλισμού που περιέχουν ελεγχόμενες ουσίες ή εξαρτώνται από αυτές.¹⁸⁶

2.2.4.3. Διεθνής δράση για την προστασία από επικίνδυνες χημικές ουσίες

Η χρήση χημικών ουσιών δεν επηρεάζει δυσμενώς μόνο την ατμόσφαιρα, αλλά έχει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στο έδαφος και στα ύδατα. Η δραματική ανάπτυξη της χημικής βιομηχανίας και του εμπορίου οδήγησαν τον Μάρτιο του 1998 στην ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων που είχαν ξεκινήσει υπό την αιγίδα του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (FAO) και του Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον (UNEP) και στην υπογραφή της σύμβασης του Ρότερνταμ, που όριζε την εφαρμογή μίας διαδικασίας “συναίνεσης μετά από ενημέρωση” (Prior Informed Consent Procedure, PIC) για ορισμένα επικίνδυνα χημικά προϊόντα και φυτοφάρμακα στο διεθνές εμπόριο.¹⁸⁷

2.2.4.4. Ενωσιακή δράση για την προστασία από επικίνδυνες χημικές ουσίες

Η ΕΕ ήδη πριν την υπογραφή της Σύμβασης του Ρότερνταμ είχε θεσπίσει Οδηγίες, που περιόριζαν την κυκλοφορία στην αγορά και τη χρήση μερικών επικινδύνων ουσιών και παρασκευασμάτων,¹⁸⁸ και απαγόρευαν την κυκλοφορία και τη χρησιμοποίηση φυτοφαρμακευτικών προϊόντων που περιέχουν ορισμένες δραστικές ουσίες¹⁸⁹ μόνο, όμως, στα κράτη μέλη της Κοινότητας. Για τη διεύρυνση των εν λόγω περιορισμών και απαγορεύσεων στις εξαγωγές της Κοινότητας με τρίτες χώρες εκδόθηκε ο Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1734/88,¹⁹⁰ ο οποίος καταργήθηκε από τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2455/92,¹⁹¹ προκειμένου η Κοινότητα να ορίσει τη συμμετοχή της στο εθελοντικό

¹⁸⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4413653>. Πρόσβαση: 8/11/2020

¹⁸¹ Βλ. άρθρα 15 και 16 Καν. 1005/2009

¹⁸² Βλ. άρθρο 17 Καν. 1005/2009

¹⁸³ Βλ. άρθρο 18 Καν. 1005/2009

¹⁸⁴ Βλ. άρθρο 19 Καν. 1005/2009

¹⁸⁵ Βλ. άρθρο 20 Καν. 1005/2009

¹⁸⁶ Βλ. άρθρο 21 Καν. 1005/2009

¹⁸⁷ Βλ. για περισσότερα στο: <http://www.pic.int/>. Πρόσβαση: 8/11/2020

¹⁸⁸ Οδηγία 76/769/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 27ης Ιουλίου 1976 περί προσεγγίσεως των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που αφορούν περιορισμούς κυκλοφορίας στην αγορά και χρήσεως μερικών επικινδύνων ουσιών και παρασκευασμάτων, *Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 262 της 27/09/1976 σ. 0201 – 0203*. Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1976:262:TOC>, Πρόσβαση: 8/11/2020

¹⁸⁹ Οδηγία 79/117/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Δεκεμβρίου 1978 περί απαγορεύσεως της θέσεως σε κυκλοφορία και της χρησιμοποιήσεως φυτοφαρμακευτικών προϊόντων που περιέχουν ορισμένες δραστικές ουσίες, *Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 033 της 08/02/1979 σ. 0036 – 0040*, Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1979:033:TOC>, Πρόσβαση: 8/11/2020

¹⁹⁰ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1734/88 του Συμβουλίου της 16ης Ιουνίου 1988 για τις κοινοτικές εξαγωγές και εισαγωγές ορισμένων επικινδύνων χημικών προϊόντων, *Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 155 της 22.06.1988*, Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1988:155:TOC>, Πρόσβαση: 8/11/2020

¹⁹¹ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2455/92 του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 1992 για τις εξαγωγές και εισαγωγές ορισμένων επικινδύνων χημικών ουσιών, *Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 251 της 29.08.1992*, Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1992:251:TOC>, Πρόσβαση: 8/11/2020

διεθνές σύστημα κοινοποίησης και «Συναίνεσης Μετά από Ενημέρωση» (ΣΜΕ). Για την εφαρμογή της σύμβασης του Ρότερνταμ εκδόθηκε ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 304/2003,¹⁹² ενώ σήμερα μετά από τροποποιήσεις ισχύει αναδιατυπωμένος ο Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 649/2012,¹⁹³ γνωστός και ως Κανονισμός PIC.

Ο κανονισμός PIC άρχισε να εφαρμόζεται την 1η Μαρτίου 2014 και ορίζει τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Χημικών Προϊόντων (ECHA)¹⁹⁴ αρμόδιο για την εκτέλεση των διοικητικών και τεχνικών καθηκόντων που απορρέουν από τον νέο κανονισμό, παρέχοντας ταυτόχρονα την απαιτούμενη επιστημονική και τεχνική καθοδήγηση στον κλάδο, στις ορισθείσες εθνικές αρχές της ΕΕ και των τρίτων χωρών, καθώς και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι τελωνειακές αρχές των κρατών μελών έχουν την ευθύνη του ελέγχου των εισαγωγών και των εξαγωγών των χημικών προϊόντων που περιλαμβάνονται στο παράρτημα Ι του Κανονισμού PIC, καθώς και του τελωνισμού τους. Ταυτόχρονα μέσω της ηλεκτρονικής εφαρμογής e-PIC¹⁹⁵ οι τελωνειακές εθνικές αρχές μπορούν να αναζητούν πληροφορίες σχετικά με τον έλεγχο συμμόρφωσης των χημικών προϊόντων κατά την εξαγωγή.

¹⁹² Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 304/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 28^{ης} Ιανουαρίου 2003 για τις εισαγωγές και εξαγωγές επικίνδυνων χημικών προϊόντων, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 63 της 6.03.2003, Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:2003:063:TOC>. Πρόσβαση: 8/11/2020

¹⁹³ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 649/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 4ης Ιουλίου 2012 σχετικά με τις εξαγωγές και εισαγωγές επικίνδυνων χημικών προϊόντων, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 201 της 27.7.2012, σ. 60 έως 106, Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX%3A32012R0649>, Πρόσβαση: 8/11/2020

¹⁹⁴ European Chemicals Agency. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. στο: <https://echa.europa.eu/>. Πρόσβαση: 8/11/2020

¹⁹⁵ Ο ePIC είναι το εργαλείο ΤΠ που δημιούργησε και διατηρεί ο ECHA με σκοπό να εξασφαλίσει την ύπαρξη των κατάλληλων συστημάτων ΤΠ για την υποστήριξη της εφαρμογής των απαιτήσεων στο πλαίσιο του κανονισμού PIC. Το ePIC παρέχει τρεις τύπους διεπαφής, μία για τους χρήστες του κλάδου, μία για τους χρήστες των αρχών (ECHA, DNA και Επιτροπή) και μία για τους τελωνειακούς υπαλλήλους. Το σύστημα επιτρέπει την ασφαλή ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των χρηστών του κλάδου, των χρηστών των αρχών και των χρηστών των τελωνειακών αρχών. Ανακτήθηκε από: <https://echa.europa.eu/el/support/dossier-submission-tools/epic>. Πρόσβαση: 8/11/2020

Κεφάλαιο 3. Το περιβαλλοντικό ζήτημα της διασυνοριακής μεταφοράς αποβλήτων

Η παγκοσμιοποιημένη οικονομία και η άκρως καταναλωτική κοινωνία, που παρατηρείται τις τελευταίες δεκαετίες συνέβαλε μεν στην βελτίωση των συνθηκών ζωής των πληθυσμών των αναπτυσσόμενων κρατών, οδήγησε δε και σε μία ευθέως ανάλογη αύξηση της παραγόμενης ποσότητας αποβλήτων. Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στο διεθνές και ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο που διέπει το ζήτημα της διαχείρισης και της διασυνοριακής τους μεταφοράς, αφού πρώτα προσδιοριστούν οι λόγοι που κατέστησαν τη διασυνοριακή μεταφορά αποβλήτων παγκόσμιο πρόβλημα τόσο για τη δημόσια υγεία, όσο και για το περιβάλλον και αποσαφηνιστεί η έννοια του όρου «απόβλητα». Κλείνοντας, θα παρουσιαστούν ποσοτικά στοιχεία σχετικά με την παραγωγή, διαχείριση και μεταφορά τους σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

3.1. Η έννοια των αποβλήτων και της διασυνοριακής μεταφοράς τους

Η αύξηση του βιοτικού επιπέδου των ανθρώπων και η επικράτηση καταναλωτικών κοινωνικών προτύπων συνδέονται αναπόφευκτα με την ολοένα και μεγαλύτερη παραγωγή αποβλήτων (Δανιλάκης, 2014), καθώς κάθε παραγωγική διαδικασία έχει δύο όψεις, αυτή της δόμησης της ύλης, που συνεπάγεται την παραγωγή αγαθών και αυτή της αποδόμησης και αποσύνθεσης της, ήτοι τη μετατροπή της σε απόβλητο (Μπάλιας, 1998). Ταυτόχρονα, κάθε σύγχρονη ανθρώπινη δραστηριότητα καταναλώνει ενέργεια και φυσικούς πόρους, με συνακόλουθο αποτέλεσμα την πρόκληση περιβαλλοντικής επιβάρυνσης και την παραγωγή στερεών, υγρών και αέριων αποβλήτων.

Η έννοια των αποβλήτων δεν έχει οριστεί με ικανοποιητικό τρόπο, με αποτέλεσμα να εμφανίζονται διάφορες ερμηνείες του όρου αυτού. Ένας συνοπτικός ορισμός ορίζει ως απόβλητο «*οποιοδήποτε υλικό ασήμαντης αξίας, με τάση να απορριφθεί, δηλαδή να μπορεί ή να πρέπει να απορριφθεί από την αρχική του θέση ή να απορροφηθεί σύμφωνα με τους ισχύοντες νομικούς κώδικες*» (Δανιλάκης, 2014). Η Οδηγία 2008/98/ΕΚ¹⁹⁶ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου ορίζει ως απόβλητο «*κάθε ουσία ή αντικείμενο το οποίο ο κάτοχός του απορρίπτει ή προτίθεται ή υποχρεούται να απορρίψει*» ενώ ταυτόχρονα ορίζει ως επικίνδυνα απόβλητα, «*τα απόβλητα που εμφανίζουν μια ή περισσότερες από τις επικίνδυνες ιδιότητες που αναφέρονται στο Παράρτημα ΙΙΙ της Οδηγίας*»¹⁹⁷. Μεταξύ, επομένως των αποβλήτων βρίσκονται και ουσίες, που είναι εξαιρετικά τοξικές και επικίνδυνες για το περιβάλλον και τον άνθρωπο, καθώς είναι σε θέση να μολύνουν, μέσω της διήθησης τους, τους υπόγειους υδροφόρους ορίζοντες, μικροοργανισμούς και να εισέλθουν στην τροφική αλυσίδα, μέσω περίπλοκων και όχι καλά γνωστών οδών (Μούσης, 2018:362).

Σε αυτό το σημείο ανακύπτει το ζήτημα της διαχείρισης τους, καθώς τα απόβλητα συνιστούν ένα «βάρος» για τον κάτοχο τους, ο οποίος σε κάθε περίπτωση επιθυμεί την απαλλαγή του από αυτά

¹⁹⁶ Οδηγία 2008/98/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Νοεμβρίου 2008, για τα απόβλητα και την κατάργηση ορισμένων οδηγιών. ΟJ L 312, 22.11.2008, p. 3–30. Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0098>. Πρόσβαση: 9/11/2020

¹⁹⁷Ιδιότητες: Εκρηκτικό, Οξειδωτικό, Πολύ εύφλεκτο, Εύφλεκτο, Ερεθιστικό, Επιβλαβές, Τοξικό, Καρκινογόνο, Διαβρωτικό, Μολυσματικό, Τοξικό για την αναπαραγωγή, Μεταλλαξογόνο, Απόβλητα που εκλύουν τοξικό ή πολύ τοξικό αέριο, όταν έλθουν σε επαφή με το νερό, τον αέρα ή με ένα οξύ, Ευαισθητοποιητικό, Οικοτοξικό, Απόβλητα ικανά μετά από διάθεση, να δημιουργήσουν, με οποιοδήποτε μέσο, άλλη ουσία, π.χ. προϊόν έκπλυσης, το οποίο έχει ένα από τα χαρακτηριστικά που αναφέρονται ανωτέρω.

με το δυνατότερο μικρότερο κόστος (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2008: 241). Έτσι προέκυψε η πρακτική της διασυνοριακής μεταφοράς τους ή αυτό που αποκαλείται ευρέως ως διεθνές εμπόριο αποβλήτων, πρακτική που έχει άμεσες αρνητικές επιπτώσεις τόσο στη δημόσια υγεία, όσο και στο περιβάλλον, ιδιαίτερα όταν μετατρέπεται σε παράνομο εμπόριο επικίνδυνων αποβλήτων (Δανιλάκης, 2014).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η πρακτική του διεθνούς εμπορίου επικίνδυνων αποβλήτων έχει δύο διαστάσεις, μία θετική και μία αρνητική (Δανιλάκης, 2014). Η θετική έγκειται στην περίπτωση μεταφοράς τους από χώρες, συνήθως αναπτυσσόμενες, που δεν διαθέτουν τις απαραίτητες υποδομές για την περιβαλλοντικά ορθή διαχείριση τους ή την ασφαλή διάθεση τους (Birnie & Boyle, 2002: 405). Από την άλλη πλευρά, η αρνητική διάσταση του φαινομένου έγκειται στην περίπτωση μεταφοράς των αποβλήτων από τις βιομηχανοποιημένες χώρες προς προορισμούς, όπου η διάθεση είναι οικονομικότερη, αλλά προφανώς λιγότερο ασφαλής (Kellenberg & Levinson, 2014: 136). Οι χώρες υποδοχής, που συνήθως είναι αναπτυσσόμενες διαθέτουν χαλαρότερα ρυθμιστικά πλαίσια και επιδεικνύουν προθυμία στη χρήση ή διάθεση αυτών των ουσιών, που απαγορεύονται ή ρυθμίζονται σε άλλα μέρη του κόσμου. Ταυτόχρονα, όμως, οι χώρες εισαγωγής αναλαμβάνουν και το υψηλό περιβαλλοντικό κόστος των αναπτυγμένων χωρών, κόστος που δεν αφορά μόνο την υποβάθμιση του περιβάλλοντος τους, αλλά και την υγεία και τα δικαιώματα του πληθυσμού τους (Birnie & Boyle, 2002: 405).

Η συνειδητοποίηση της σοβαρότητας της ορθής διαχείρισης των αποβλήτων και δη των επικίνδυνων προέκυψε μετά από μία σειρά ατυχημάτων στις δεκαετίες του 70' και του 80'. Ενδεικτικά αναφέρουμε το ατύχημα στο Love Canal των Η.Π.Α.¹⁹⁸ και στο Lekkerkerk της Ολλανδίας. Από εκεί και έπειτα ξεκινά μία συστηματική θεσμική αντιμετώπιση του ζητήματος σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, προκειμένου αφενός να αντιμετωπιστεί το διαρκώς ογκούμενο και περίπλοκο πρόβλημα των αποβλήτων και αφετέρου να περιοριστούν οι κίνδυνοι στην πηγή παραγωγής τους ή στο στάδιο της οριστικής τους διάθεσης (Μπάλιας, 1998).

3.2. Η διεθνής δράση για την αντιμετώπιση της διασυνοριακής μεταφοράς επικίνδυνων αποβλήτων

Το γενικότερο πρόβλημα της διασυνοριακής ρύπανσης αποτέλεσε αντικείμενο προβληματισμού από τις αρχές της δεκαετίας του 60'¹⁹⁹ και εντάχθηκε εν τέλει στη διεθνή περιβαλλοντική ατζέντα μέσω του ΟΗΕ με τη διοργάνωση της Συνδιάσκεψης της Στοκχόλμης το 1972 και την υπογραφή της σχετικής Διακήρυξης για το Περιβάλλον (Πλακοκέφαλος, 2011: 1-2). Η 21^η Αρχή²⁰⁰ ανέφερε ότι υποχρέωση των κρατών είναι να εξασφαλίζουν ότι οι δραστηριότητες, που λαμβάνουν χώρα υπό τον έλεγχο ή τη δικαιοδοσία τους δεν θα προκαλούν ζημία στο περιβάλλον άλλων κρατών ή περιοχών εκτός της δικαιοδοσίας τους. Ωστόσο, σε ότι αφορά το ειδικότερο ζήτημα της διασυνοριακής διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων πρέπει να μνημονευτούν αφενός ο Οργανισμός

¹⁹⁸Βλ. για περισσότερες πληροφορίες στο: <https://openoregon.pressbooks.pub/envirobiology/chapter/6-4-case-study-the-love-canal-disaster/>. Πρόσβαση: 9/11/2020

¹⁹⁹ Αναφέρεται το βιβλίο της R. Carson, Silent Spring, New York, Mariner Books, το οποίο εκδόθηκε το 1962 για πρώτη φορά και κατάφερε να εκλαϊκεύσει και να διαδώσει την ανησυχία για τις αρνητικές επιπτώσεις της εκτεταμένης χρήσης χημικών στις αγροτικές δραστηριότητες (βλ. Πλακοκέφαλος, 2011:1)

²⁰⁰ Principle 21: States have.....the responsibility to ensure that activities within their jurisdiction or control do not cause damage to the environment of other States or of areas beyond the limits of national jurisdiction. Ανάκτηση από: www.ipcc.ch

Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ²⁰¹) και αφετέρου το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον (United Nations Environmental Programme-UNEP) (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2008: 244).

3.2.1. Οι αποφάσεις του ΟΟΣΑ

Το ζήτημα της διασυνοριακής μεταφοράς επικίνδυνων αποβλήτων απασχόλησε τη διεθνή σκηνή, πολύ πριν τη Διάσκεψη του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον²⁰² (Birnie & Boyle, 2002: 428). Η Επιτροπή Περιβάλλοντος του ΟΟΣΑ από το 1974 ασχολήθηκε συστηματικά με το θέμα της διαχείρισης των αποβλήτων, συστήνοντας την Ομάδα Πολιτικής Διαχείρισης Αποβλήτων (Waste Management Policy Group). Η εν λόγω Ομάδα από το 1980 και έπειτα εστίασε στα επικίνδυνα απόβλητα, δίνοντας έμφαση στον έλεγχο της διασυνοριακής μεταφοράς τους. Αποτέλεσμα των εργασιών της ήταν η υιοθέτηση από το Συμβούλιο του ΟΟΣΑ οχτώ αποφάσεων και συστάσεων²⁰³, που αποτέλεσαν αργότερα τη βάση για την υπογραφή της Σύμβασης της Βασιλείας για τον έλεγχο των διασυνοριακών κινήσεων επικίνδυνων αποβλήτων και της επεξεργασίας τους, καθώς και για την υιοθέτηση πολλών ευρωπαϊκών κοινοτικών οδηγιών αναφορικά με την αναγνώριση, τον ορισμό και τον έλεγχο των αποβλήτων (OECD, 1997 : 7). Αξίζει να σημειωθεί ότι η ευρωπαϊκή πολιτική και νομοθεσία αναφορικά με τα επικίνδυνα απόβλητα²⁰⁴ αναπτύχθηκε παράλληλα με το έργο του ΟΟΣΑ, λόγω της στενής συνεργασίας και συμμετοχής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των κρατών μελών της τότε ΕΟΚ στις εργασίες του. (Kummer, 1995: 163).

Ενδεικτικά αναφέρουμε την απόφαση C (88) 90 της 27^{ης} Μαΐου 1988, με την οποία για πρώτη φορά ταξινομήθηκαν τα επικίνδυνα απόβλητα σε τρεις κατηγορίες, και μεταγενέστερα την απόφαση C (90) 178 της 31^{ης} Ιανουαρίου 1991, με την οποία εισήχθη για πρώτη φορά η αρχή της οικολογικής διαχείρισης στη διασυνοριακή μεταφορά, καθώς και οι υποχρεώσεις των κρατών εισαγωγής και εξαγωγής αποβλήτων και η απόφαση C (92) 39 της 30^{ης} Μαρτίου 1992, που αφορούσε τον έλεγχο των διακινούμενων διασυνοριακά αποβλήτων και ενσωματώθηκε στον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 259/93²⁰⁵ (Μπάλιας, 1998).

3.2.2. Το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και η Σύμβαση της Βασιλείας

Παρά την υιοθέτηση πολύ αυστηρών κανόνων και νομοθετικών πλαισίων σε θέματα ενδοσυνοριακής διαχείρισης αποβλήτων, παρουσιάστηκε πολύ έντονα τη δεκαετία του 70' και 80' η προβληματική της αρνητικής διάστασης της διασυνοριακής διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων από τις βιομηχανοποιημένες χώρες προς τις αναπτυσσόμενες (Δανιλάκης, 2014). Η πρακτική αυτή οδήγησε το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον να συγκαλέσει το 1981 τη

²⁰¹ Ο Ο.Ο.Σ.Α. αποτελεί τη συνέχεια του Οργανισμού Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας, που μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο είχε την ευθύνη συντονισμού του σχεδίου Marshal. Στις 14 Δεκεμβρίου 1960, 20 χώρες υπέγραψαν τη συνθήκη ίδρυσης του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης και σε αυτές τις συνθήκες ο ρόλος του ΟΟΣΑ αφορούσε διατλαντική οικονομική συνεργασία. Σήμερα μετά την προσχώρηση άλλων 10 χωρών, απαρτίζεται από 30 κράτη μέλη. Αυστραλία, Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Δανία, Δημοκρατία της Σλοβακίας, Δημοκρατία της Τσεχίας, Ελβετία, Ελλάδα, Ηνωμένο Βασίλειο, Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, Ιαπωνία, Ιρλανδία, Ισλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Καναδάς, Κορέα, Λουξεμβούργο, Μεξικό, Νέα Ζηλανδία, Νορβηγία, Ολλανδία, Ουγγαρία, Πολωνία, Πορτογαλία, Σουηδία, Τουρκία, Φινλανδία. Βλ. για περισσότερες πληροφορίες στο: <https://www.oecd.org/>.

²⁰² Ρίο, 1992

²⁰³ Σύσταση C (76) 55 για τα ίσα δικαιώματα πρόσβασης σχετικά με τη διασυνοριακή ρύπανση, Σύσταση C (76) 155 για μία συνολική πολιτική διαχείρισης αποβλήτων, Απόφαση/Σύσταση C (83) 180 για τις διασυνοριακές κινήσεις επικίνδυνων αποβλήτων, Απόφαση C (85) 100 για την διεθνή συνεργασία σχετικά με τις διασυνοριακές κινήσεις επικίνδυνων αποβλήτων, Απόφαση/Σύσταση C (86) 64 για τις εξαγωγές επικίνδυνων αποβλήτων από περιοχές του Ο.Ο.Σ.Α., Απόφαση C (88) 90 για τις διασυνοριακές κινήσεις επικίνδυνων αποβλήτων, Απόφαση C (89) 1 για τον έλεγχο των διασυνοριακών κινήσεων επικίνδυνων αποβλήτων, Απόφαση C (89) 112 για τον έλεγχο των διασυνοριακών κινήσεων αποβλήτων

²⁰⁴ την οποία θα αναλύσουμε σε επόμενη ενότητα του Κεφαλαίου

²⁰⁵ Βλ. ενότητα 3.3.2.

Διάσκεψη του Μοντεβιδέο (www.unenvironment.org, 14/11/2020),²⁰⁶ όπου ετέθησαν οι στόχοι και η στρατηγική σχετικά με τη μεταφορά, τη διαχείριση και τη διάθεση τοξικών και επικίνδυνων αποβλήτων. Ακολούθησε το 1987 η υιοθέτηση των κατευθυντήριων γραμμών και αρχών του Καΐρου,²⁰⁷ όπου δόθηκε το πράσινο φως για την έναρξη των διαπραγματεύσεων σε διεθνές επίπεδο για την προετοιμασία και τη σύγκλιση μιας παγκόσμιας συνεδρίας με θέμα τις διασυνοριακές κινήσεις επικίνδυνων αποβλήτων (www.basel.int, 14/11/2020). Οι διαπραγματεύσεις κατέληξαν το 1989 στη διεθνή διάσκεψη της Βασιλείας και στην υπογραφή της ομώνυμης Σύμβασης για τον «έλεγχο των διασυνοριακών κινήσεων των επικίνδυνων αποβλήτων και της διάθεσης»²⁰⁸ τους» (Μπάλιας, 1998). Η Σύμβαση της Βασιλείας αποτελεί το μοναδικό διεθνές νομικό εργαλείο που ρυθμίζει το διεθνές εμπόριο επικίνδυνων αποβλήτων. Υπεγράφη στις 22 Μαρτίου 1989 και τέθηκε σε ισχύ στις 5 Μαΐου 1992, όταν επικυρώθηκε από το εικοστό κράτος, την Αυστραλία. Εν έτη 2020 τα κράτη που χαρακτηρίζονται ως συμβαλλόμενα μέρη (parties) ανέρχονται σε 188²⁰⁹. Η Ταϊτή και οι Η.Π.Α., ενώ έχουν υπογράψει τη Σύμβαση, δεν την έχουν επικυρώσει ακόμη²¹⁰ (www.basel.int, 10/11/2020).

Το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον επεδίωκε αρχικά μία διεθνή συμφωνία που θα συνέβαλε στον αποτελεσματικό έλεγχο του εμπορίου αποβλήτων και όχι στην εξάλειψη του (Birnie & Boyle, 2002: 429). Έτσι η Σύμβαση της Βασιλείας στοχεύει στον περιορισμό των διασυνοριακών κινήσεων επικίνδυνων αποβλήτων, με απώτερο σκοπό η διαχείριση των αποβλήτων που καλύπτονται από τη Σύμβαση²¹¹ να γίνεται με τρόπο που να εξασφαλίζεται η προστασία της υγείας του ανθρώπου και του περιβάλλοντος (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2008: 245). Είναι άξιο αναφοράς ότι η Σύμβαση θεωρεί ως επικίνδυνα απόβλητα μόνο αυτά που περιλαμβάνονται στα Παραρτήματα της και αυτά που χαρακτηρίζονται ως επικίνδυνα από την εθνική νομοθεσία του εκάστοτε συμβαλλόμενου μέρους, υπό την προϋπόθεση ότι έχουν γνωστοποιηθεί στη Γραμματεία της Σύμβασης (Birnie & Boyle, 2002: 431). Η Σύμβαση εισήγαγε πολλές καινοτομίες σχετικά με τις αρχές διαχείρισης των αποβλήτων, όπως την αρχή της μείωσης των αποβλήτων και των διασυνοριακών μεταφορών τους, στοχεύοντας στην ελαχιστοποίηση της παραγωγής και επεξεργασίας επικίνδυνων και άλλων αποβλήτων, την αρχή της αυτάρκειας και της εγγύτητας, ορίζοντας την επεξεργασία της αναπόφευκτης παραγωγής αποβλήτων στο δυνατότερο εγγύτερο σημείο, καθώς και την αρχή της ορθολογικής διαχείρισης. Ταυτόχρονα, όμως επιτρέπει υπό αυστηρούς όρους τη διασυνοριακή μεταφορά τους (Μπάλιας, 1998 & Δανιλάκης 2014).

Επιπλέον, η Σύμβαση εισήγαγε το εργαλείο της πρότερης ειδοποίησης και συναίνεσης. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο το κράτος εξαγωγής οφείλει να ενημερώσει εγγράφως το κράτος εισαγωγής για κάθε προβλεπόμενη διασυνοριακή κίνηση επικίνδυνων αποβλήτων και να λάβει εγγράφως την συναίνεση της χώρας υποδοχής, καθώς και διαβεβαίωση για την ύπαρξη ενός συμβολαίου μεταξύ

²⁰⁶ Montevideo Programme for the Development and Periodic Review of Environmental Law, UNEP, (1981), Διαθέσιμο στο: <https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/20587/Montevideo-Programme-I.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Πρόσβαση: 14/11/2020

²⁰⁷ Cairo Guidelines and Principles for the Environmentally Sound Management of Hazardous Waste, UNEP (1987), Διαθέσιμο στο: <http://www.basel.int/TheConvention/Overview/History/Overview/tabid/3405/Default.aspx>, Πρόσβαση: 14/11/2020

²⁰⁸ Ο όρος διάθεση περιλαμβάνει εργασίες, που οδηγούν στην τελική διάθεση και εργασίες που ενδέχεται να οδηγήσουν σε ανάκτηση πόρων, ανακύκλωση, ποιοτική αποκατάσταση, άμεση επαναχρησιμοποίηση ή σε εναλλακτικές χρήσεις. Ανακτήθηκε από www.eu-lex.

²⁰⁹ Σε αυτά περιλαμβάνεται και η Ελλάδα, η οποία επικύρωσε τη Σύμβαση της Βασιλείας με το ν. 2203/1994 (ΦΕΚ 58/Α' /15.04.1994). Βλ. σχετικά στο www.et.gr

²¹⁰ Βλ. στο: <http://www.basel.int/Countries/StatusofRatifications/PartiesSignatories/tabid/4499/Default.aspx>.

²¹¹ Για παράδειγμα, η Σύμβαση δεν περιλαμβάνει τα ραδιενεργά απόβλητα, τα οποία υπόκεινται σε άλλα διεθνή συστήματα ελέγχου, καθώς και τα απόβλητα που προέρχονται από την κανονική λειτουργία ενός πλοίου και η απόρριψή τους αποτελεί αντικείμενο άλλου διεθνούς οργάνου.

του εξαγωγέα και του προβαίνοντα σε επεξεργασία, διασφαλίζοντας την οικολογικά ορθή διάθεση τους (Basel Convention, άρθρο 6²¹²). Στο πλαίσιο μετάδοσης πληροφοριών (άρθρο 13), η Σύμβαση ορίζει ως υποχρέωση των συμβαλλομένων μερών τη διαβίβαση σε ετήσια βάση λεπτομερούς έκθεσης αναφορικά με τις εξαγωγές και τις εισαγωγές των επικίνδυνων και άλλων αποβλήτων (Kellenberg & Levinson, 2014: 136).

Η Σύμβαση λειτουργώντας ως σύμβαση – πλαίσιο με δυνατότητα για μεταγενέστερες προσθήκες έχει υποστεί από την έναρξη ισχύος της πολλές αναθεωρήσεις²¹³ (Δανιλάκης, 2014). Μία εκ των σημαντικότερων συντελέστηκε στην Τρίτη Συνδιάσκεψη των Μερών το Σεπτέμβριο του 1995, όπου υιοθετήθηκε η «Απαγόρευση της Βασιλείας²¹⁴» εισάγοντας μία νέα παράγραφο στο προοίμιο της σύμβασης, ένα νέο άρθρο (4A) και ένα νέο Παράρτημα (VII). Τα συμβαλλόμενα μέρη στη Τρίτη Συνδιάσκεψη αναγνωρίζοντας ότι η διασυνοριακή διακίνηση των επικίνδυνων αποβλήτων, ιδιαίτερα στα αναπτυσσόμενα κράτη, είναι πολύ πιθανό να μην αποτελεί περιβαλλοντικά ορθολογική μέθοδο διαχείρισης των επικίνδυνων αποβλήτων, όπως απαιτείται από τη Σύμβαση, αποφάσισε την καθολική απαγόρευση εξαγωγών όλων των επικίνδυνων αποβλήτων, που καλύπτονται από τη Σύμβαση, τα οποία προορίζονται για τελική απόρριψη, για επαναχρησιμοποίηση, για ανακύκλωση ή για ανάκτηση. Η απαγόρευση εξαγωγής αφορά τα συμβαλλόμενα μέρη και τις χώρες του ΟΟΣΑ, της ΕΕ και του Λιχτενστάιν σε όλες τις υπόλοιπες χώρες (www.basel.int, 10/11/2020). Τα μέρη της Σύμβασης της Βασιλείας έλαβαν στη Τρίτη Συνδιάσκεψη μία ξεκάθαρη απόφαση, προκειμένου να γίνει αντιληπτό ότι τα επικίνδυνα απόβλητα δεν δύνανται να αποτελούν αντικείμενο ελεύθερου εμπορίου, δεν δύνανται να καταλήγουν στον αναπτυσσόμενο κόσμο, αλλά να διαχειρίζονται καταλλήλως εντός των συνόρων παραγωγής τους (Δανιλάκης, 2014). Αξίζει να σημειωθεί ότι η «Απαγόρευση της Βασιλείας» τέθηκε σε ισχύ στις 5 Δεκεμβρίου 2019, καθώς προϋπόθετε την επικύρωση της από τα ¾ των μερών που την είχαν αποδεχτεί (www.basel.int, 14/11/2020)

Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι η εφαρμογή της Σύμβασης της Βασιλείας στηρίζεται σε στρατηγικά πλάνα με βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες δραστηριότητες για την επίτευξη των στόχων της. Το τελευταίο στρατηγικό σχέδιο υιοθετήθηκε το 2011 από την 10^η Συνδιάσκεψη των Μερών²¹⁵, μέσω της απόφασης BC-10/2 και αφορά την περίοδο 2012-2021. Η Συνδιάσκεψη των Μερών έλαβε υπόψη την ανάγκη συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ της Σύμβασης της Βασιλείας, της Σύμβασης του Ρότερνταμ αναφορικά με το σύστημα προηγούμενης ειδοποίησης και συναίνεσης και της Σύμβασης της Στοκχόλμης για τους έμμοτους οργανικούς ρύπους. Το στρατηγικό πλάνο περιλαμβάνει τρεις στρατηγικούς στόχους και επιμέρους στόχους. Σε αυτούς περιλαμβάνεται η αποτελεσματική εφαρμογή των υποχρεώσεων των μερών για τη διασυνοριακή μεταφορά των επικίνδυνων και άλλων αποβλήτων, η ενδυνάμωση των περιβαλλοντικά ορθών και ασφαλών

²¹² Βλ. στο: <http://www.basel.int/TheConvention/Overview/TextoftheConvention/tabid/1275/Default.aspx>.

²¹³ Η 1^η αναθεώρηση πραγματοποιήθηκε στην Τρίτη Διάσκεψη των Μερών (Σεπτέμβριος 1995). Βλ. συνέχεια κειμένου. Η 2^η αναθεώρηση πραγματοποιήθηκε στην Τέταρτη Διάσκεψη των Μερών το 1998, όπου προστέθηκαν τα Παραρτήματα VIII και IX, με δύο καταλόγους αποβλήτων, εκ των οποίων ο ένας περιλαμβάνει απόβλητα που χαρακτηρίζονται επικίνδυνα (list A) και απαγορεύεται η διακίνηση τους και ο άλλος περιλαμβάνει απόβλητα που χαρακτηρίζονται ως μη επικίνδυνα (List B) και μπορούν, υπό προϋποθέσεις να διακινούνται. Εφεξής, έχουν υιοθετηθεί πολλές τροποποιήσεις στα παραπάνω Παραρτήματα. Η 14^η Διάσκεψη των Μερών (2019) υιοθέτησε πολλές τροποποιήσεις στα Παραρτήματα II, VIII και IX της Σύμβασης, αναθεωρώντας ή εισάγοντας καταχωρίσεις στα πλαστικά απόβλητα με έναρξη ισχύος την 1^η Ιανουαρίου 2021. Το Πρωτόκολλο της Βασιλείας για την ευθύνη και την αποζημίωση για ζημιές, που απορρέουν από διασυνοριακές κινήσεις επικίνδυνων αποβλήτων είχε υιοθετηθεί στη 5^η Διάσκεψη των Μερών στις 10 Δεκεμβρίου 1999, αλλά δεν έχει τεθεί ακόμη σε ισχύ. Ανάκτηση από <http://www.basel.int/TheConvention/Overview/TextoftheConvention/tabid/1275/Default.aspx>.

²¹⁴ Γνωστή ως «Ban Amendment»

²¹⁵ Βλ. σχετικά στο: <http://www.basel.int/TheConvention/ConferenceoftheParties/Meetings/COP10/tabid/6158/Default.aspx>.

μεθόδων διαχείρισης των αποβλήτων και η προώθηση της εφαρμογής των ανωτέρω μεθόδων. Ως επιμέρους στόχος τίθεται η πρόληψη και η καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης επικίνδυνων και άλλων αποβλήτων μέσω της διοικητικής και τεχνικής ικανότητας των τελωνειακών υπηρεσιών, της αστυνομίας, των λιμενικών αρχών και των αρμόδιων περιβαλλοντικών αρχών²¹⁶ (www.basel.int, 11/11/2020).

3.3. Η ενωσιακή δράση για την αντιμετώπιση της διασυνοριακής διακίνησης αποβλήτων

3.3.1. Τα προγράμματα δράσης και οι σχετικές Οδηγίες

Η ΕΕ ήδη από τον Οκτώβριο του 1972, όπου είχε διαπιστωθεί η ανάγκη πλαισίωσης της επιδιωκόμενης οικονομικής επέκτασης από μία κοινοτική πολιτική περιβάλλοντος, είχε προβλέψει αντίστοιχη κοινοτική δράση για τον έλεγχο της διάθεσης επικίνδυνων αποβλήτων στα προγράμματα δράσης του 1973²¹⁷, του 1977²¹⁸ και του 1983,²¹⁹ υιοθετώντας έναν αριθμό οδηγιών.²²⁰ Η Οδηγία 84/631/ΕΟΚ²²¹ αποτέλεσε την πρώτη Οδηγία που όριζε τα αναγκαία μέτρα για την επιτήρηση και τον έλεγχο των διασυνοριακών μεταφορών επικίνδυνων αποβλήτων τόσο μέσα στην Κοινότητα όσο και κατά την είσοδο ή/και την έξοδο τους από την Κοινότητα, με απώτερο σκοπό την προστασία της ανθρώπινης υγείας και του περιβάλλοντος. Η Οδηγία κρίθηκε απαραίτητη προκειμένου να επιτευχθεί προσέγγιση των νομοθεσιών μεταξύ των κρατών μελών της Κοινότητας σε θέματα σχετικά με τη διάθεση των επικίνδυνων αποβλήτων και προς αποφυγή της νόθευσης των όρων ανταγωνισμού, στο πλαίσιο λειτουργίας της κοινής αγοράς. Εξάλλου, τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή διακινούνταν ετησίως περίπου 2 εκατομμύρια τόνοι αποβλήτων εντός των χωρών του ΟΟΣΑ (Sancy, 1997: 479). Επιπλέον, η Οδηγία αυτή ρυθμίζει τις μεταφορές αποβλήτων από και προς τα κράτη μέλη της ΕΟΚ, καθώς και από τρίτες χώρες προς αυτά. Με την τροποποίησή της από την Οδηγία 86/279/ΕΟΚ²²² ρυθμίστηκαν και οι εξαγωγές των αποβλήτων από την ΕΟΚ προς τρίτα κράτη (Δανιλάκης, 2014).

²¹⁶ Ανακτήθηκε από: <http://www.basel.int/Implementation/StrategicFramework/Overview/tabid/3807/Default.aspx>.

²¹⁷ Δήλωση του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των Αντιπροσώπων των Κυβερνήσεων των κρατών μελών συνεληθόντων στο πλαίσιο του Συμβουλίου την 22^η Νοεμβρίου 1973 περί του προγράμματος δράσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στον τομέα του περιβάλλοντος, ΕΕ C 112 της 20.12.1973, Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:C:1973:112:TOC>. Πρόσβαση: 11/11/2020

²¹⁸ Resolution of the Council of the European Communities and of the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council of 17 May 1977 on the continuation and implementation of a European Community policy and action programme on the environment, ΕΕ C 139 της 13.6.1977, Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:C:1977:139:TOC>. Πρόσβαση: 11/11/2020

²¹⁹ Ψήφισμα του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των Κρατών μελών συνεληθόντων στα πλαίσια του Συμβουλίου της 7ης Φεβρουαρίου 1983 σχετικά με τη συνέχιση και την υλοποίηση πολιτικής και προγράμματος δράσης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στον τομέα του περιβάλλοντος (1982/1986), ΕΕ C 46 της 17.2.1983, Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:C:1983:046:TOC>. Πρόσβαση: 11/11/2020

²²⁰ Οδηγία 75/442/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 15ης Ιουλίου 1975 περί των στερεών αποβλήτων, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 194 της 25/07/1975, Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1975:194:TOC>, Οδηγία 76/403/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 6ης Απριλίου 1976 περί της εξαλείψεως των πολυχλωροδιφαινυλίων και των πολυχλωροτριφαινυλίων, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 108 της 26/04/1976, Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1976:108:TOC> και Οδηγία 78/319/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 20ής Μαρτίου 1978 περί των τοξικών και επικινδύνων αποβλήτων, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 084 της 31/03/1978, Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1978:084:TOC>. Πρόσβαση: 11/11/2020

²²¹ Οδηγία 84/631/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 6ης Δεκεμβρίου 1984 για την επιτήρηση και τον έλεγχο εντός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας των διασυνοριακών μεταφορών επικίνδυνων αποβλήτων, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 326 της 13/12/1984, Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A31984L0631>. Πρόσβαση: 11/11/2020

²²² Οδηγία 86/279/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 12ης Ιουνίου 1986 για την τροποποίηση της οδηγίας 84/631/ΕΟΚ για την επιτήρηση και τον έλεγχο εντός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας των διασυνοριακών μεταφορών επικινδύνων αποβλήτων, ΕΕ L 181 της 4.7.1986, Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:31986L0279>. Πρόσβαση: 11/11/2020

3.3.2. Ο Κανονισμός (ΕΟΚ) 259/1993

Οι ανωτέρω Οδηγίες καταργήθηκαν με την υιοθέτηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 259/1993,²²³ ο οποίος αποτέλεσε απόρροια της υπογραφής από την Κοινότητα της Σύμβασης της Βασιλείας σχετικά με τον έλεγχο των διασυνοριακών μεταφορών επικινδύνων αποβλήτων και της διάθεσής τους, της έγκρισης από την Κοινότητα της απόφασης του Συμβουλίου του ΟΟΣΑ της 30ής Μαρτίου 1992 σχετικά με τον έλεγχο των διασυνοριακών μεταφορών επικινδύνων αποβλήτων που προορίζονται για αξιοποίηση και των διατάξεων της Σύμβασης Λομέ IV, μεταξύ της Κοινότητας και της ΑΚΕ,²²⁴ για την απαγόρευση κάθε άμεσης ή έμμεσης εξαγωγής επικινδύνων αποβλήτων από χώρες της ΕΟΚ προς τις χώρες της ΑΚΕ και το αντίστροφο²²⁵. Ο εν λόγω Κανονισμός εισήγαγε μία ουσιαστική διάκριση μεταξύ των αποβλήτων, που προορίζονταν για διάθεση και αυτών που προορίζονταν για αξιοποίηση, εγείροντας πολλές συζητήσεις. Όλες οι εξαγωγές των αποβλήτων που προορίζονταν για διάθεση εκτός της ΕΕ και της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ²²⁶) απαγορεύονταν, καλώντας τα κράτη να εφαρμόζουν την αρχή της εγγύτητας, της προτεραιότητας στην αξιοποίηση και της αυτάρκειας. Από την άλλη πλευρά, προβλεπόταν συγκεκριμένη διαδικασία ελέγχου και επιτήρησης των εξαγωγών επικινδύνων αποβλήτων, που προορίζονταν για αξιοποίηση. (Sancy, 1997: 481)

3.3.3. Ο Κανονισμός (ΕΚ) 1013/2006

Η ισχύς του ανωτέρου Κανονισμού ήταν σύντομη, μιας και αντικαταστάθηκε στις 12 Ιουλίου 2007 από τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1013/2006²²⁷ «για τις μεταφορές αποβλήτων». Ο Κανονισμός ενίσχυσε, απλοποίησε και διευκρίνισε τις διαδικασίες μεταφοράς αποβλήτων, που είχαν ήδη θεσμοθετηθεί με τον προϋφιστάμενο Κανονισμό 259/1993, ενσωμάτωσε τις τροποποιήσεις των καταλόγων των αποβλήτων, που επισυνάπτονται στη Σύμβαση της Βασιλείας²²⁸ καθώς και την αντίστοιχη αναθεώρηση που έκανε ο ΟΟΣΑ το 2001,²²⁹ που επιτρέπει τη μεταφορά αποβλήτων, που προορίζονται για αξιοποίηση εντός των χώρων μελών του. Να σημειωθεί ότι ο Κανονισμός έχει από εκεί και έπειτα τροποποιηθεί περαιτέρω προκειμένου να ενσωματώσει τις αναθεωρήσεις που έχει υποστεί η Σύμβαση της Βασιλείας,²³⁰ οδηγίες²³¹ και αποφάσεις²³² του ΟΟΣΑ, να προσθέσει ή

²²³ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 259/93 του Συμβουλίου της 1ης Φεβρουαρίου 1993 σχετικά με την παρακολούθηση και τον έλεγχο των μεταφορών αποβλήτων στο εσωτερικό της Κοινότητας καθώς και κατά την είσοδο και έξοδο τους, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 030 της 06/02/1993, Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:L:1993:030:TOC>. Πρόσβαση: 11/11/2020

²²⁴ κράτη της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού (ΑΚΕ), με τα οποία είχε συμφωνηθεί στο άρθρο 39 η απαγόρευση

²²⁵ Η απαγόρευση αυτή συνιστά σημαντική καινοτομία στον τομέα της διασυνοριακής διακίνησης των επικινδύνων αποβλήτων, καθώς δεν υπήρχε στη Σύμβαση της Βασιλείας και αποτέλεσε το πρόπλασμα για την τροποποίηση της, η οποία έγινε κατά την 3^η Συνδιάσκεψη (βλ. Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2008: 247 & ενότητα 3.2.2.)

²²⁶ Η **Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών, ΕΖΕΣ** ως συντομογραφία, είναι ένας διακυβερνητικός οργανισμός που ιδρύθηκε το 1960 από επτά ευρωπαϊκές χώρες με σκοπό την προώθηση του ελεύθερου εμπορίου και της οικονομικής ολοκλήρωσης προς όφελος των μελών του. Όλα τα αρχικά συμβαλλόμενα μέρη, εκτός από τη Νορβηγία και την Ελβετία, αποχώρησαν από την ΕΖΕΣ μετά την ένταξη τους στην **Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)**, όπως και η Φινλανδία που είχε γίνει συνδεδεμένο μέλος το 1961 και πλήρες μέλος το 1986. Δεδομένου ότι η Ισλανδία έγινε μέλος το 1970 και το Λιχτενστάιν το 1991, η ΕΖΕΣ σήμερα αποτελείται από τέσσερα κράτη μέλη: Ισλανδία, Λιχτενστάιν, Νορβηγία και Ελβετία. Ανακτήθηκε από: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:European_Free_Trade_Association_\(EFTA\)/el](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:European_Free_Trade_Association_(EFTA)/el). Πρόσβαση: 11/11/2020

²²⁷ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 2006, για τις μεταφορές αποβλήτων. ΟJ L 190, 12.7.2006, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει. Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=celex:32006R1013>. Πρόσβαση: 11/11/2020

²²⁸ Βάσει των αναθεωρήσεων, που έχουν πραγματοποιηθεί. Βλ. Ενότητα 3.2.2

²²⁹ Απόφαση C (2001) 107 FINAL του ΟΟΣΑ, Διαθέσιμη στο: [https://one.oecd.org/document/C\(2001\)107/FINAL/en/pdf](https://one.oecd.org/document/C(2001)107/FINAL/en/pdf), Πρόσβαση: 14/11/2020

²³⁰ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1379/2007 της Επιτροπής, της 26ης Νοεμβρίου 2007, για την τροποποίηση των παραρτημάτων ΙΑ, ΙΒ, VII και VIII του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις μεταφορές αποβλήτων, έτσι ώστε να ληφθούν υπόψη η τεχνική πρόοδος και οι αλλαγές που συμφωνήθηκαν στο πλαίσιο της σύμβασης της Βασιλείας, ΟJ L 309, 27.11.2007, p. 7–20, Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32007R1379>, Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 255/2013 της Επιτροπής, της 20ής Μαρτίου 2013, για την τροποποίηση, με σκοπό την προσαρμογή στην επιστημονική και τεχνική πρόοδο, των παραρτημάτων ΙΓ, VII και VIII του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις μεταφορές αποβλήτων, ΟJ L 79, 21.3.2013, p. 19–23, Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32013R0255>,

να εξαιρέσει κατηγορίες αποβλήτων από το πεδίο εφαρμογής του,²³³ καθώς και να ενισχύσει και να σχεδιάσει τις επιθεωρήσεις για την αποτελεσματική πρόληψη των παράνομων μεταφορών.²³⁴

Ο κορμός είναι ο ίδιος, καθώς η ΕΕ επιδιώκει μέσω της υιοθέτησης του να θέσει τέρμα τόσο στον επονομαζόμενο «τουρισμό των αποβλήτων» στο εσωτερικό της, όσο και στην ελεύθερη εξαγωγή αποβλήτων στις αναπτυσσόμενες χώρες (Μούσης, 2018: 363). Ο νέος Κανονισμός θεσπίζει διαδικασίες και καθεστώτα ελέγχου για τις μεταφορές αποβλήτων, ανάλογα με την προέλευση, τον προορισμό και το δρομολόγιο της μεταφοράς τους, τον τύπο των μεταφερομένων αποβλήτων και τον τύπο επεξεργασίας, στον οποίο πρόκειται να υποβληθούν τα απόβλητα στον προορισμό τους. Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κλήθηκε με βάση την ερμηνευτική αρχή να αποφανθεί για τις εν λόγω ελεγκτικές διαδικασίες²³⁵ (Sadeleer, 2014: 55). Σε κάθε πάντως περίπτωση ο Κανονισμός αποτελεί απόδειξη ενσωμάτωσης της προστασίας του περιβάλλοντος στα μέτρα εμπορικής πολιτικής της Ένωσης (Calster & Reins, 2017: 23).

Ο Κανονισμός περιορίζει από τρεις²³⁶ σε δύο τον αριθμό των καταλόγων αποβλήτων προς μεταφορά, ώστε να ανταποκρίνεται στις δυο διαδικασίες ελέγχου για τις μεταφορές αποβλήτων. Η μεν πρώτη διαδικασία ελέγχου είναι αυτή των γενικών απαιτήσεων ενημέρωσης του άρθρου 18²³⁷, που εφαρμόζεται σε μεταφορές αποβλήτων που προορίζονται για αξιοποίηση και απαριθμούνται στον «πράσινο» κατάλογο αποβλήτων – μη επικίνδυνα απόβλητα (Παράρτημα III, IIIA IIIB του Κανονισμού) και η δε δεύτερη είναι η διαδικασία της προηγούμενης γραπτής κοινοποίησης και

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1234/2014 της Επιτροπής, της 18ης Νοεμβρίου 2014, για την τροποποίηση των παραρτημάτων IIIB, V και VIII του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις μεταφορές αποβλήτων, ΟJ L 332, 19.11.2014, π. 15–17, Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32014R1234>, Πρόσβαση: 14/11/2020

²³³ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 669/2008 της Επιτροπής, της 15ης Ιουλίου 2008, για τη συμπλήρωση του παραρτήματος ΙΓ του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις μεταφορές αποβλήτων, ΟJ L 188, 16.7.2008, π. 7–15, Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32008R0669>, Πρόσβαση: 14/11/2020

²³² Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 413/2010 της Επιτροπής, της 12ης Μαΐου 2010, για την τροποποίηση των παραρτημάτων III, IV και V του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις μεταφορές αποβλήτων, ώστε να ληφθούν υπόψη οι αλλαγές που εγκρίθηκαν με την απόφαση C(2008) 156 του Συμβουλίου του ΟΟΣΑ, ΟJ L 119, 13.5.2010, π. 1–2, Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32010R0413>, Πρόσβαση: 14/11/2020

²³³ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 308/2009 της Επιτροπής, της 15ης Απριλίου 2009, σχετικά με την τροποποίηση των παραρτημάτων IIIA και VI του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις μεταφορές αποβλήτων, με σκοπό την προσαρμογή τους στην επιστημονική και τεχνική πρόοδο, ΟJ L 97, 16.4.2009, π. 8–11, Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32009R0308>, Οδηγία 2009/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, σχετικά με την αποθήκευση διοξειδίου του άνθρακα σε γεωλογικούς σχηματισμούς και για την τροποποίηση της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, των οδηγιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 2000/60/ΕΚ, 2001/80/ΕΚ, 2004/35/ΕΚ, 2006/12/ΕΚ και 2008/1/ΕΚ, και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1013/2006, ΟJ L 140, 5.6.2009, π. 114–135, Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32009L0031>, Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 664/2011 της Επιτροπής, της 11ης Ιουλίου 2011, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις μεταφορές αποβλήτων, ώστε να συμπεριληφθούν ορισμένα μείγματα αποβλήτων στο παράρτημα III.A του εν λόγω κανονισμού, ΟJ L 182, 12.7.2011, π. 2–4, Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32011R0664>, Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 135/2012 της Επιτροπής, της 16ης Φεβρουαρίου 2012, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις μεταφορές αποβλήτων ώστε να συμπεριληφθούν ορισμένα μη ταξινομημένα απόβλητα στο παράρτημα IIIB, ΟJ L 46, 17.2.2012, π. 30–32, Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32012R0135>, Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1257/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Νοεμβρίου 2013, για την ανακύκλωση πλοίων και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 και της οδηγίας 2009/16/ΕΚ, ΟJ L 330, 10.12.2013, π. 1–20, Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32013R1257>, Κανονισμός (ΕΕ) 2015/2002 της Επιτροπής, της 10ης Νοεμβρίου 2015, για την τροποποίηση των παραρτημάτων ΙΓ και V του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις μεταφορές αποβλήτων, ΟJ L 294, 11.11.2015, π. 1–31, Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32015R2002>, Πρόσβαση: 14/11/2020

²³⁴ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 660/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαΐου 2014, σχετικά με την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 για τις μεταφορές αποβλήτων, ΟJ L 189, 27.6.2014, π. 135–142, Διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32014R0660>, Πρόσβαση: 14/11/2020. Αναλύεται περαιτέρω στο επόμενο κεφάλαιο

²³⁵ Όπως στην υπόθεση C-405/10

²³⁶ Με τον Κανονισμό 259/93 υπήρχε ο πράσινο, ο πορτοκαλί και ο κόκκινος κατάλογος (Παράρτηματα II, III, IV, αντίστοιχα)

²³⁷ Διαδικασία του «πράσινου καταλόγου»

συγκατάθεσης και αφορά μεταφορές αποβλήτων, που απαριθμούνται στον «πορτοκαλί» κατάλογο (Παράρτημα IV του Κανονισμού), καθώς και αυτών, που προορίζονται για διάθεση και απαριθμούνται στον πράσινο κατάλογο αποβλήτων. Τέλος, τα απόβλητα των οποίων η μεταφορά κατά κανόνα απαγορεύεται αποτελούν αντικείμενο ξεχωριστών καταλόγων²³⁸ (www.elsyn.gr, 15/11/2020).²³⁹ Σε κάθε περίπτωση όλα τα εμπλεκόμενα μέρη οφείλουν να διασφαλίζουν ότι τα απόβλητα αποτελούν αντικείμενο διαχείρισης με περιβαλλοντικά ορθό τρόπο, τηρώντας τόσο τους κανόνες της ΕΕ, όσο και τους διεθνείς κανόνες, καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας μεταφοράς. Η περιβαλλοντικά ορθή διαχείριση αφορά τόσο τη διάθεση, όσο και την αξιοποίηση των αποβλήτων.

Ο Κανονισμός απαγορεύει τις εξαγωγές αποβλήτων προς τρίτες χώρες για διάθεση, με εξαίρεση τις χώρες της ΕΖΕΣ, που συμμετέχουν στη Σύμβαση της Βασιλείας. Επίσης απαγορεύει τις εξαγωγές για αξιοποίηση επικίνδυνων αποβλήτων, εκτός εκείνων που κατευθύνονται σε χώρες όπου έχει εφαρμογή η απόφαση του ΟΟΣΑ. Από την άλλη πλευρά απαγορεύονται οι εισαγωγές αποβλήτων από τρίτες χώρες για διάθεση ή αξιοποίηση, εκτός των εισαγωγών από χώρες, όπου εφαρμόζεται η απόφαση του ΟΟΣΑ, από τρίτες χώρες που είναι συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης της Βασιλείας, από χώρες που έχουν συνάψει διμερή συμφωνία με την ΕΕ ή με χώρες της ΕΕ και από άλλες περιοχές κατά τη διάρκεια κρίσεων (www.eu-lex, 15/11/2020).

3.4. Παραγωγή, Διαχείριση και Μεταφορά Αποβλήτων της ΕΕ

3.4.1. Παραγωγή και διαχείριση αποβλήτων της ΕΕ

Για την παρακολούθηση των αποβλήτων στα διάφορα σημεία ροής τους έχει καθιερωθεί ένα σύνολο αρχών, που πρέπει να τηρείται από τις μονάδες παραγωγής αποβλήτων. Τα απόβλητα παρακολουθούνται κατά την παραγωγή, τη συλλογή και τη μεταφορά τους, η οποία μπορεί να είναι διασυνοριακή ή μη, καθώς και κατά την αξιοποίηση ή την τελική διάθεση τους. (www.elsyn.gr, 15/11/2020). Στο άρθρο 13 παρ. 3 της Σύμβασης της Βασιλείας ορίζεται η υποχρέωση των συμβαλλομένων μερών να υποβάλλουν στη Γραμματεία της Σύμβασης ετήσια έκθεση, που εμπεριέχει σχετικές πληροφορίες. Στο ίδιο πλαίσιο ο Κανονισμός 1013/2006 ορίζει στο άρθρο 51 την υποχρέωση των κρατών μελών να αποστέλλουν αντίγραφο της εν λόγω έκθεσης στην Επιτροπή.

Η ετήσια έκθεση πέραν καθορισμού των αρμοδίων αρχών²⁴⁰ και των σημείων αναφοράς των συμβαλλομένων μερών, εμπεριέχει πληροφορίες αναφορικά με τις διασυνοριακές κινήσεις επικίνδυνων ή άλλων αποβλήτων τους. Πιο συγκεκριμένα στις ετήσιες εκθέσεις αναφέρεται η συνολική παραγόμενη ποσότητα επικίνδυνων και άλλων αποβλήτων, η ποσότητα που έχει εξαχθεί, η κατηγορία στην οποία ανήκουν, τα χαρακτηριστικά και ο προορισμός τους, η ενδεχόμενη χώρα διέλευσης και η χρησιμοποιούμενη μέθοδος επεξεργασίας. Επίσης αναφέρεται η ποσότητα των επικίνδυνων και άλλων αποβλήτων που έχουν εισαχθεί, η κατηγορία στην οποία ανήκουν, τα χαρακτηριστικά και η προέλευση τους, καθώς και η μέθοδος επεξεργασίας τους. Πέραν των ανωτέρω, οι εκθέσεις εμπεριέχουν μεταξύ άλλων πληροφορίες αναφορικά με τις καταβληθείσες προσπάθειες για τον περιορισμό του όγκου των διακινούμενων επικίνδυνων ή άλλων αποβλήτων, με ατυχήματα που συνέβησαν κατά τη διάρκεια των διασυνοριακών κινήσεων ή της επεξεργασίας τους, για τις μεθόδους επεξεργασίας που χρησιμοποιούνται στην περιοχή εθνικής δικαιοδοσίας του

²³⁸ Παράρτημα V του Κανονισμού 1013/2006

²³⁹ Έκθεση Ελέγχου: Η εφαρμογή στην Ελλάδα του κοινοτικού καθεστώτος της διασυνοριακής διακίνησης αποβλήτων (KAN. EK 1013/2006) κατά τα έτη 2008-2010, Ελεγκτικό Συνέδριο, Ανακτήθηκε από <https://www.elsyn.gr/el/eidikies-ektheseis>, 15/11/2020

²⁴⁰ Βλ. σχετικά στο: <http://www.basel.int/Countries/CountryContacts/tabid/1342/Default.aspx>.

συμβαλλόμενου μέρους, καθώς και πληροφορίες σχετικές με στατιστικά δεδομένα που έχουν συλλεχθεί και αφορούν τις επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία και στο περιβάλλον ως αποτέλεσμα της παραγωγής, μεταφοράς και επεξεργασίας τους.

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat το 2018 παρήχθησαν στις Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 από όλες τις οικονομικές δραστηριότητες και τα νοικοκυριά 2.317 εκατομμύρια τόνοι αποβλήτων, ενώ το 2016 η ποσότητα ήταν 2.259 εκατομμύρια τόνοι.²⁴¹ Το 26,3% των παραγόμενων αποβλήτων προήλθε από δραστηριότητες εξόρυξης και λατομείων, το 10,6% από δραστηριότητες της μεταποιητικής βιομηχανίας, το 3,5% από ενεργειακές δραστηριότητες, το 36% από κατασκευαστικές δραστηριότητες, το 15,4% από άλλου είδους οικονομικές δραστηριότητες και το 8,2% από τα νοικοκυριά (βλ. Πίνακα 1).

Waste generation by economic activities and households, 2018

(% share of total waste)

	Mining and quarrying	Manufacturing	Energy	Construction and demolition	Other economic activities	Households
EU-27	26.3	10.6	3.5	36.0	15.4	8.2
Belgium	0.1	24.9	1.2	33.5	33.1	7.2
Bulgaria	82.4	2.0	10.0	0.1	3.1	2.4
Czechia	0.3	18.2	1.8	41.6	24.8	13.3
Denmark	0.0	4.7	5.1	56.0	17.8	16.3
Germany	2.2	13.9	2.3	55.6	16.8	9.2
Estonia	29.5	18.8	32.3	9.5	7.6	2.4
Ireland	14.2	24.7	1.1	13.6	35.1	11.4
Greece	56.4	11.8	7.6	5.0	9.2	10.1
Spain	8.6	10.8	4.6	29.8	28.5	17.7
France	0.4	6.6	0.4	70.2	13.7	8.7
Croatia	12.0	8.9	1.3	22.7	31.7	23.3
Italy	0.8	16.5	1.3	35.3	28.7	17.5
Cyprus	6.6	16.3	0.1	45.8	14.5	16.8
Latvia	0.1	21.7	2.5	17.5	25.7	32.6
Lithuania	1.6	37.2	2.1	8.8	30.3	20.0
Luxembourg	0.0	6.9	0.1	81.2	9.7	2.1
Hungary	1.0	14.6	11.2	33.2	25.1	14.9
Malta	1.6	1.1	0.0	79.3	10.9	7.2
Netherlands	0.0	9.6	1.1	70.0	13.3	6.0
Austria	0.1	8.7	0.8	74.4	9.3	6.7
Poland	36.7	17.0	10.7	9.7	20.6	5.3
Portugal	0.2	19.0	1.1	8.8	38.1	32.8
Romania	87.9	4.0	3.4	0.3	2.4	2.1
Slovenia	0.2	20.2	11.8	8.1	51.9	7.8
Slovakia	2.2	27.5	7.9	4.4	39.8	18.2
Finland	74.9	6.7	1.0	12.3	3.5	1.6
Sweden	74.7	3.7	1.4	8.9	8.0	3.2
United Kingdom	5.2	4.0	0.2	48.8	32.4	9.4
Iceland	0.0	24.4	0.0	3.9	31.5	40.2
Liechtenstein (*)	3.0	2.3	0.0	87.9	1.5	5.4
Norway	1.2	12.8	1.5	40.0	27.4	17.1
Montenegro	27.4	3.7	27.6	11.3	8.6	21.4
North Macedonia	14.2	46.6	0.5	3.1	35.6	0.0
Serbia	75.6	3.0	14.7	1.1	2.1	3.6
Turkey	22.3	:	32.6	0.0	8.9	36.1
Bosnia and Herzegovina	8.2	28.1	48.1	1.8	0.2	13.6
Kosovo*	93.5	2.0	3.4	0.1	0.0	1.0

(*) 2016.

* This designation is without prejudice to positions on status, and is in line with UNSCR 1244/1999 and the ICJ Opinion on the Kosovo declaration of independence.

Source: Eurostat (online data code: env_wasgen)

eurostat

Πίνακας 1: Παραγωγή Αποβλήτων από οικονομικές δραστηριότητες και νοικοκυριά, 2018

Πηγή: Eurostat

²⁴¹ Στην Ευρώπη των 28, πριν την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου, οι παραγόμενες ποσότητες αποβλήτων ανήλθαν το 2018 στους 2.599 εκ. τόνους και το 2016 στους 2.536 εκ. τόνους

Επιπλέον, το 2018 η Ένωση²⁴² διαχειρίστηκε (είτε αξιοποίησε, είτε διέθεσε) εντός των συνόρων της περίπου 2.149 εκατομμύρια τόνους αποβλήτων. Σε αυτή την ποσότητα, ωστόσο δεν περιλαμβάνονται οι εξαγωγές, αλλά οι εισαγωγές αποβλήτων στην Ένωση. Ως εκ τούτου η ποσότητα που διαχειρίστηκε η Ένωση δεν είναι άμεσα συγκρίσιμη με την παραγόμενη ποσότητα. Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί, ότι την περίοδο 2004-2018 η ποσότητα των αποβλήτων που οδηγήθηκε σε αξιοποίηση αυξήθηκε κατά 33,9%, ενώ αυτή που οδηγήθηκε σε διάθεση μειώθηκε κατά 4,2%. Αποτέλεσμα ήταν το 2018 η πρακτική της αξιοποίησης αποβλήτων να αντιπροσωπεύει το 54,2% στη διαχείριση αποβλήτων και η πρακτική της διάθεσης το 45,8%.²⁴³ (βλ. Διάγραμμα 1)

Waste treatment, EU-27, 2004-2018

(Index 2004 = 100)

Source: Eurostat (online data code: env_wastrt)

eurostat

Διάγραμμα 1: Διαχείριση αποβλήτων, Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 (2004-2018)

Πηγή: Eurostat

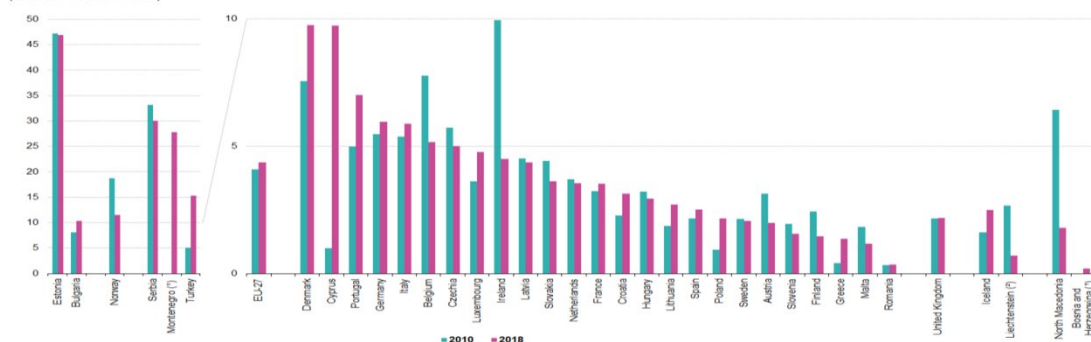
²⁴² Εφεξής αναφερόμενοι στην Ένωση θα αναφερόμαστε στην Ένωση των 27, καθώς το Ηνωμένο Βασίλειο δεν περιλαμβάνεται πλέον στην ΕΕ.

²⁴³ Τα αντίστοιχα ποσοστά το 2004 ήταν 45,9% αξιοποίηση και 54,1% διάθεση. Βλ. σχετικά <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics>.

3.4.2. Παραγωγή και διαχείριση επικίνδυνων αποβλήτων της ΕΕ

Η παραγωγή επικίνδυνων αποβλήτων στην Ένωση ανήλθε το 2018 στο 4,3% της συνολικής παραγόμενης ποσότητας αποβλήτων, ήτοι στους 101,4 εκατομμύρια τόνους. Η συμμετοχή των επικίνδυνων αποβλήτων στη συνολική παραγομένη ποσότητα αποβλήτων ήταν σε όλα τα κράτη μέλη της Ένωσης μικρότερη του 10%, με εξαίρεση την Εσθονία και την Βουλγαρία, όπου τα επικίνδυνα απόβλητα αποτέλεσαν, αντιστοίχως το 46,9% και το 10,4% της συνολικής παραγομένης ποσότητας αποβλήτων τους (βλ. Διάγραμμα 2). Η εξαιρετικά υψηλή παραγωγή επικίνδυνων αποβλήτων στην Εσθονία οφείλεται κατά κύριο λόγο στην παραγωγή ενέργειας από τη χρήση πετρελαίου. Ωστόσο, την περίοδο 2010-2018 η παραγωγή επικίνδυνων αποβλήτων αυξήθηκε στην Ένωση κατά 11,6%, που μεταφράζεται σε μία ποσότητα 10,6 εκατομμυρίων τόνων (από 90,8εκ. τόνοι σε 101,4 εκ. τόνοι).

Hazardous waste generated, 2010 and 2018
(% share of total waste)

Note: sorted on 2018 data. The two parts of the figure have different scales for the y-axis.
(†) 2010 not available.
(‡) 2016 instead of 2018.
Source: Eurostat (online data code: env_wasgen)

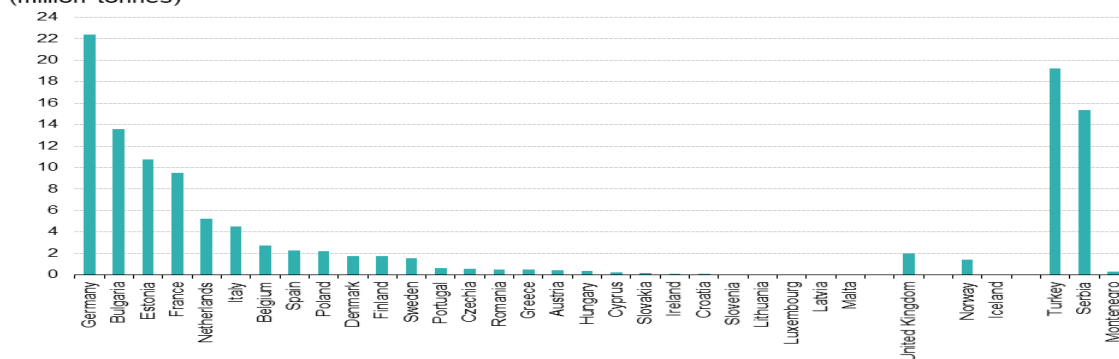
eurostat

Διάγραμμα 2: Παραγωγή επικίνδυνων αποβλήτων, Έτη 2010 & 2018

Πηγή: Eurostat

Εν έτη 2018 η Ένωση διαχειρίστηκε το 81% της παραγόμενης ποσότητας επικίνδυνων αποβλήτων, ήτοι 82,2 εκατομμύρια τόνοι. Αξίζει να σημειωθεί ότι μόλις τέσσερα κράτη μέλη της Ένωσης διαχειρίστηκαν περισσότερο από τα 2/3 αυτής της ποσότητας. Πιο συγκεκριμένα η Γερμανία διαχειρίστηκε το 27,3%, η Βουλγαρία το 16,5%, η Εσθονία το 13,1% και η Γαλλία το 11,6% (βλ. Διάγραμμα 3).

Hazardous waste treatment, 2018
(million tonnes)

Source: Eurostat (online data code: env_wastrt)

eurostat

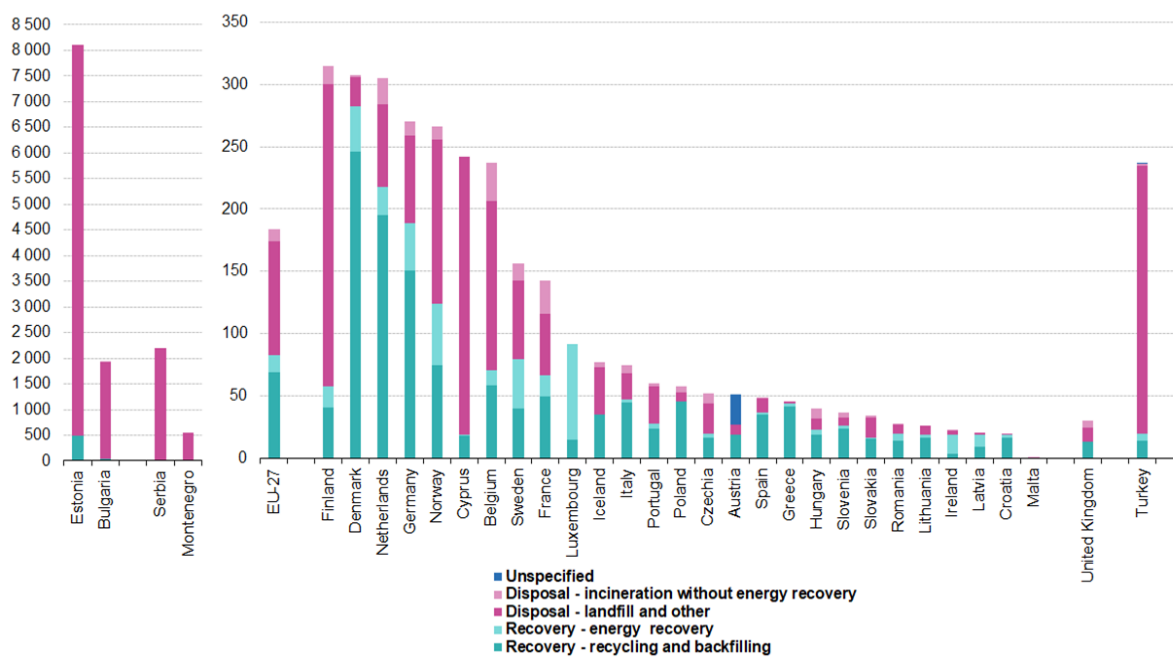
Διάγραμμα 3: Διαχείριση επικίνδυνων αποβλήτων, 2018

Πηγή: Eurostat

Επίσης, το 45% της εν λόγω ποσότητας επικίνδυνων αποβλήτων αξιοποιήθηκε, είτε μέσω της διαδικασίας της ανακύκλωσης και επίχωσης (37,4%), είτε μέσω της ανάκτησης ενέργειας (7,6%). Το υπόλοιπο 55% της ποσότητας επικίνδυνων αποβλήτων αποτεφρώθηκε (5,7%), εναποτέθηκε σε χώρους ταφής (33%), ή διατέθηκε με κάποιο άλλο τρόπο (16,2%) (βλ. Διάγραμμα 4).

Hazardous waste treatment, 2018

(kg per capita)

Note: sorted on total hazardous waste treated. The two parts of the figure have different scales for the y-axis.

Source: Eurostat (online data code: env_wastrt)

eurostat

Διάγραμμα 4: Διαχείριση επικίνδυνων αποβλήτων, 2018

Πηγή: Eurostat

3.4.3. Μεταφορές επικίνδυνων αποβλήτων της ΕΕ

Οι διασυνοριακές μεταφορές αποβλήτων, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, αφορούν τις εισαγωγές και εξαγωγές αποβλήτων τόσο εντός της ΕΕ, όσο και με τις άλλες χώρες του ΟΟΣΑ. Την περίοδο 2001-2016, η ποσότητα της μεταφοράς επικίνδυνων αποβλήτων από τα κράτη μέλη της ΕΕ σε άλλα κράτη μέλη ή εκτός αυτής αυξήθηκε κατά 63% και ανήλθε το 2016 σε 6,5 εκατομμύρια τόνους από 4 εκατομμύρια που είχαν καταγραφεί το 2001. Η μεγαλύτερη ποσότητα καταγράφηκε το 2007 και ανήλθε στους 8,1 εκατομμύρια τόνους, ενώ στη συνέχεια ακολούθησε μία σχετική πτωτική πορεία με εξαίρεση το 2013, όπου σημειώθηκε μία αύξηση της τάξης του 23%, λόγω της μεγαλύτερης ποσότητας εξαγωγών από τη Γερμανία, τη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Ωστόσο την ίδια χρονιά (2013) η Ιταλία και η Σουηδία κατέγραψαν την εξεταζόμενη περίοδο τη μεγαλύτερη μείωση στις μεταφορές αποβλήτων. Το 2014 σημειώθηκε μείωση κατά 9 ποσοστιαίες μονάδες, κυρίως λόγω του περιορισμού των εξαγωγών από το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γαλλία. Επίσης αξίζει να αναφερθεί η Ολλανδία, η οποία κατά την περίοδο 2001-2016 εξήγαγε έως το 2009 τις μεγαλύτερες ποσότητες αποβλήτων. Από εκεί και έπειτα οι εξαγωγές της μειώθηκαν, το οποίο μπορεί να αποδοθεί στις αλλαγές ταξινόμησης των δηλωθέντων αποβλήτων.²⁴⁴ Κατά την περίοδο 2014-2016,

²⁴⁴ Κάποια απόβλητα θεωρούνταν εφεξής ως μη επικίνδυνα, εν αντιθέσει με τα προηγούμενα χρόνια.

οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 7%, κυρίως λόγω των αυξημένων εξαγωγών από τη Δανία, τη Γερμανία, το Λουξεμβούργο, την Μάλτα και το Ηνωμένο Βασίλειο, εν αντιθέσει με χώρες όπως η Γαλλία, η Ελλάδα και η Λετονία, που μείωσαν τις εξαγωγές τους (βλ. Πίνακα 2).

Shipment of hazardous waste from EU Member States and EFTA countries, 2001-2016

(1 000 tonnes)

	2001	2003	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
EU-28	3 986	4 446	6 786	8 106	7 427	6 272	6 155	5 351	6 619	6 030	6 098	6 479
Belgium	721	792	829	1 007	673	689	836	631	680	637	686	707
Bulgaria	:	:	:	0	0	9	5	6	3	5	11	12
Czechia	4	2	2	4	7	15	11	18	31	34	37	32
Denmark	177	136	86	117	176	102	64	274	222	150	300	272
Germany	270	186	229	249	164	309	317	334	496	620	546	783
Estonia	3	1	0	3	5	1	2	3	10	13	13	12
Ireland	282	389	257	323	191	199	211	193	246	232	256	275
Greece	1	3	3	9	23	39	44	22	49	180	44	82
Spain	61	49	44	60	54	52	104	59	74	43	78	55
France	149	710	552	942	971	1 400	1 223	985	1 526	1 147	926	722
Croatia	:	:	:	:	:	:	:	21	19	22	20	19
Italy	183	243	818	1 243	1 405	1 459	1 354	977	852	825	824	842
Cyprus	2	2	3	4	2	5	8	5	4	4	5	6
Latvia	17	16	1	7	11	17	14	12	14	18	21	8
Lithuania	:	84	2	4	17	18	24	21	24	21	29	27
Luxembourg	89	86	46	73	114	89	81	89	92	85	268	374
Hungary	18	31	76	72	69	49	29	19	26	29	30	31
Malta	5	:	1	2	2	18	17	14	11	19	17	110
Netherlands	1 627	1 177	3 221	3 121	2 743	738	813	788	777	778	875	812
Austria	106	150	191	285	173	295	300	270	320	278	262	273
Poland	18	37	10	66	26	20	14	14	13	24	36	46
Portugal	63	92	108	8	61	54	63	17	70	55	53	49
Romania	:	:	:	37	23	4	2	7	14	25	27	24
Slovenia	8	15	22	70	58	35	45	47	47	57	61	59
Slovakia	0	2	3	2	3	4	4	5	7	12	11	13
Finland	39	60	68	74	107	120	92	95	106	117	123	105
Sweden	105	119	95	176	184	310	284	250	180	324	307	345
United Kingdom	36	60	120	149	164	222	192	174	707	276	231	383
Iceland	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Liechtenstein	:	:	:	:	:	:	:	1	4	4	4	1
Norway	:	:	:	:	:	:	:	507	1 039	1 042	:	:

:" not available

Source: Eurostat

eurostat

Πίνακας 2: Μεταφορές επικίνδυνων αποβλήτων από κράτη μέλη της ΕΕ και της ΕΖΕΣ, (2001-2016)

Πηγή: Eurostat

Επιπλέον, το 2016 το 91% της εξαγόμενης ποσότητας επικίνδυνων αποβλήτων στην ΕΕ μεταφέρθηκε σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ και το 88% μεταφέρθηκε από τα 15 κράτη μέλη της ΕΕ στα άλλα 15. Οι εξαγωγές από τα 15 κράτη μέλη της ΕΕ προς τις χώρες της ΕΖΕΣ μειώθηκαν την περίοδο 2001-2005 κατά 65,5%, ήτοι από 171.000 τόνους σε 59.000, αλλά αυξήθηκαν έως το 2016 στους 355.000 τόνους. Ένα μικρό ποσοστό επικίνδυνων αποβλήτων εξήχθη από το 2001 έως το 2009 σε χώρες μη μέλη του ΟΟΣΑ, καθώς εκείνη την περίοδο τα κράτη μέλη ταξινομούσαν τα επικίνδυνα απόβλητα βάσει εθνικών διατάξεων, μη μπορώντας να τα ταξινομήσουν βάσει της Σύμβασης της Βασιλείας²⁴⁵. Από το 2010 και έπειτα δεν έχει καταγραφεί καμία εξαγωγή επικίνδυνων αποβλήτων από την ΕΕ προς χώρες μη μέλη του ΟΟΣΑ (βλ. Πίνακα 3).

²⁴⁵ Ωστόσο, επικίνδυνα απόβλητα, όπως αυτά ορίζονται στην «Ευρωπαϊκή Λίστα Αποβλήτων», δεν έχουν μεταφερθεί από την ΕΕ σε χώρες μη μέλη του ΟΟΣΑ. Αναδεικνύεται το πρόβλημα ταξινόμησης, που αντιμετώπισαν πολλά κράτη μέλη, καθώς, εντός τους κόλπους της ΕΕ, τα απόβλητα ταξινομούνταν βάσει της ανωτέρω λίστας, η οποία δεν είχε άμεση αντιστοίχιση με την κωδικοποίηση της Σύμβασης της Βασιλείας.

Origin and destiny of hazardous waste transboundary shipped from EU Member States, 2001-2016

(1 000 tonnes)

From	Year	To					Total
		EU-28	EU-15	EFTA	OECD (non-EFTA)	Non-OECD	
EU-28	2001	3 785	3 768	171	12	1	3 970
	2003	4 223	4 167	93	45	61	4 422
	2005	6 629	6 599	59	6	91	6 785
	2007	7 874	7 759	129	6	97	8 106
	2009	7 177	6 959	189	8	53	7 427
	2010	5 925	5 713	343	5	:	6 272
	2011	5 848	5 712	262	45	:	6 155
	2012	5 066	4 892	256	29	0	5 351
	2013	6 386	6 205	146	88	0	6 619
	2014	5 571	5 339	252	207	:	6 030
	2015	5 608	5 362	383	107	:	6 098
	2016	5 893	5 564	363	223	:	6 479
	EU-15	2001	3 729	3 724	171	6	1
2003		4 099	4 094	93	41	7	4 239
2005		6 529	6 508	59	3	75	6 665
2007		7 606	7 549	129	3	97	7 835
2009		6 954	6 827	189	8	53	7 204
2010		5 729	5 573	343	4	:	6 076
2011		5 672	5 595	262	45	:	5 979
2012		4 874	4 764	256	28	:	5 158
2013		6 171	6 066	140	86	:	6 397
2014		5 291	5 154	252	203	:	5 746
2015		5 303	5 153	375	101	:	5 779
2016		5 603	5 371	355	122	:	6 080

"-" not available

Source: Eurostat

eurostat

Πίνακας 3: Προέλευση και προορισμός διασυνοριακών κινήσεως επικίνδυνων αποβλήτων από κράτη μέλη της ΕΕ (2001-2016)

Πηγή: Eurostat

Ωστόσο, πέραν του νομίμου εμπορίου αποβλήτων, η παράνομη μεταφορά τους αποτελεί μία άγνωστη, επικερδής δραστηριότητα με καταστροφικές συνέπειες τόσο για τη δημόσια υγεία, όσο και για το περιβάλλον (WCO news 88, 2019: 78). Η έλλειψη πληροφόρησης και πλήρους καταγραφής της παράνομης δραστηριότητας μεταφοράς αποβλήτων συνεπάγονται τη δυσκολία ανάλυσης της (EEA Report, 1/2009: 11). Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα επιχειρηθεί να προσδιοριστεί το εν λόγω πρόβλημα, προβάλλοντας ταυτόχρονα το ρόλο που διαδραματίζουν τα τελωνεία για την καταπολέμηση του σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Κεφάλαιο 4. Ο ρόλος της τελωνειακής ένωσης της ΕΕ στις διασυνοριακές μεταφορές αποβλήτων. Υπερεθνική, Ευρωπαϊκή και Εθνική Συνεργασία

Ρόλος των τελωνειακών αρχών της ΕΕ αποτελεί η εποπτεία και ο έλεγχος του διεθνούς εμπορίου για την προστασία, μεταξύ άλλων, της Ένωσης από το αθέμιτο και παράνομο εμπόριο και συνάμα του περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο αυτό στο παρόν κεφάλαιο εξετάζεται ο ελεγκτικός ρόλος των τελωνείων στις διασυνοριακές μεταφορές αποβλήτων βάσει του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1013/2006, καθώς επίσης και το πρόβλημα της παράνομης διακίνησης τους, για την αντιμετώπιση του οποίου κρίνεται απαραίτητη η συνδρομή των τελωνειακών αρχών και η συνεργασία αυτών με άλλες αρχές.

4.1. Ο ρόλος των τελωνειακών αρχών της ΕΕ

4.1.1. Ο ρόλος των τελωνείων στον έλεγχο του διεθνούς εμπορίου

Οι τελωνειακές αρχές της ΕΕ στο πλαίσιο της αποστολής τους είναι επιφορτισμένες με είναι διττό ρόλο. Από την μία πλευρά υποχρεούνται να διευκολύνουν το νόμιμο και θεμιτό εμπόριο και ταυτόχρονα οφείλουν να αποτρέπουν τις παράνομες εμπορικές ροές. Η εξασφάλιση της απαιτούμενης ισορροπίας μεταξύ του νόμιμου και του παράνομου εμπορίου συνιστά ένα εξαιρετικά πολύπλοκο καθήκον (Basu, 2014: 15).

Το θέμα της διευκόλυνσης του διεθνούς εμπορίου σε συνδυασμό με την τήρηση των ρυθμιστικών κανονισμών εντάχθηκε στην ατζέντα του Παγκόσμιου Οργανισμού Τελωνείων (ΠΟΤ)²⁴⁶ με την υπογραφή της Αναθεωρημένης Σύμβασης του Κιότο για την απλοποίηση και την εναρμόνιση των τελωνειακών διαδικασιών, η οποία ισχύει από την 3^η Φεβρουαρίου 2006 και σήμερα αριθμεί 124 συμβαλλόμενα μέρη, μεταξύ των οποίων και η ΕΕ.²⁴⁷ Η εν λόγω Σύμβαση συνιστά ένα διεθνές προσχέδιο, που παρέχει τις θεμελιώδεις συνθήκες και τα βασικά εργαλεία για τον εκσυγχρονισμό της τελωνειακής διοίκησης και για την διευκόλυνση του διεθνούς εμπορίου (Widdowson, 2007: 33-34).

Από την άλλη πλευρά οι τελωνειακές αρχές είναι υπεύθυνες για την αναχαίτιση των παράνομων εμπορικών ροών και την εξάρθρωση οργανισμών, που συμμετέχουν σε επιχειρήσεις λαθρεμπορίου. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι οι τελωνειακές αρχές έχουν μία κοινή ιστορία με το παράνομο εμπόριο και το διεθνές λαθρεμπόριο. Στην Αγγλία του 13^{ου} αιώνα, το λαθρεμπόριο μαλλιού είχε λάβει ανεξέλεγκτες διαστάσεις μετά τη δημιουργία από τον βασιλιά Edward I ενός εθνικού τελωνειακού οργανισμού, που θα συνέλεγε τους δασμούς των εμπορευμάτων. Η ιστορία της πολιτικής οικονομίας έχει δείξει ότι κάθε απαγόρευση ή περιορισμός σε συγκεκριμένους τύπους εμπορίου προκαλεί συχνά οικονομικά κίνητρα και ευκαιρίες για παράνομες εμπορικές δραστηριότητες και λαθρεμπόριο. Στη σημερινή πραγματικότητα οι λαθρέμποροι χρησιμοποιούν νέες, ευέλικτες και διακριτικές διαδικασίες εφοδιασμού, προκειμένου να αποφύγουν τον κίνδυνο ανίχνευσης και κατάσχεσης των παράνομων δραστηριοτήτων τους (Basu, 2014:15-16).

4.1.2. Ο ρόλος των τελωνείων στις διασυνοριακές μεταφορές αποβλήτων

Σε ότι αφορά το ειδικότερο θέμα της διασυνοριακής μεταφοράς αποβλήτων στο προηγούμενο κεφάλαιο είχαν παρουσιαστεί ποσοτικά οι μεταφορές αποβλήτων της ΕΕ,²⁴⁸ όπως και ο Κανονισμός

²⁴⁶ World Customs Organization, WCO. Βλ. σχετικά στο: <http://www.wcoomd.org>, Πρόσβαση: 22/11/2020

²⁴⁷ Βλ. σχετικά στο: http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/conventions/pf_revised_kyoto_conv.aspx, Πρόσβαση: 22/11/2020

²⁴⁸ Βλ. 3.4.3

(ΕΚ) αριθ. 1013/2006, ο οποίος θεσπίζει απαιτήσεις για τις μεταφορές αποβλήτων, τόσο εντός της ΕΕ, όσο και μεταξύ της Ένωσης και τρίτων χωρών, επικεντρωμένος στην εισαγωγή, εξαγωγή και διαμετακόμιση τους. Οι τελωνειακές αρχές, ως οι μόνες υπηρεσίες με ολοκληρωμένη εικόνα των εμπορικών ροών έχουν κληθεί να αναλάβουν ένα σημαντικό ελεγκτικό ρόλο στις διασυνοριακές μεταφορές αποβλήτων και ιδίως στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ κατ' εφαρμογή των άρθρων 35,38,42,44,45,47,48, και 55 του Κανονισμού 1013/2006 για τις μεταφορές αποβλήτων (θα αναφέρεται και ως ΚΜΑ). Σε κάθε περίπτωση συνεργάζονται με τις εθνικές αρμόδιες αρχές (ΕΕΑ), οι οποίες είναι ανά χώρα τμήματα ή διευθύνσεις των αρμόδιων για το περιβάλλον Υπουργείων, ενώ υπάρχουν και χώρες, όπου έχουν οριστεί ως ΕΕΑ περιβαλλοντικοί οργανισμοί ή ινστιτούτα.²⁴⁹

Κατ' εφαρμογή του άρθρου 55 του ΚΜΑ τα κράτη μέλη μπορούν να ορίζουν συγκεκριμένα τελωνεία εισόδου στην Κοινότητα και εξόδου από την Κοινότητα για τις μεταφορές αποβλήτων που εισέρχονται και εξέρχονται από αυτήν.²⁵⁰ Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη που έχουν ορίσει συγκεκριμένα τελωνεία εισόδου και εξόδου δεν επιτρέπουν καμία μεταφορά αποβλήτων από άλλα συνοριακά σημεία διέλευσης πέραν των οριζομένων.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στο προηγούμενο κεφάλαιο η διασυνοριακή μεταφορά αποβλήτων πραγματοποιείται διαζευκτικά²⁵¹ είτε με τη διαδικασία της προηγούμενης γραπτής κοινοποίησης και συγκατάθεσης, είτε με τη διαδικασία του πράσινου καταλόγου. Στην πρώτη περίπτωση ο τελωνειακός έλεγχος από τις αρμόδιες τελωνειακές αρχές πραγματοποιείται βάσει του εντύπου συγκατάθεσης²⁵² και του εγγράφου μεταφοράς.²⁵³ Σε κάθε περίπτωση οι τελωνειακές αρχές ελέγχουν την αυθεντικότητα των ανωτέρω εγγράφων και τη συμφωνία των δηλωθέντων στοιχείων του εγγράφου μεταφοράς με αυτά της τελωνειακής διασάφησης,²⁵⁴ αποστέλλοντας στη συνέχεια θεωρημένο αντίγραφο του εγγράφου μεταφοράς στην αρμόδια αρχή αποστολής, προορισμού ή διαμετακόμισης, αν πρόκειται αντίστοιχα για εξαγωγή, εισαγωγή και διαμετακόμιση. Κατά τη διαπίστωση παράνομης μεταφοράς αποβλήτων το αρμόδιο τελωνείο ενημερώνει αμελλητί σχετικά με τη συγκεκριμένη παρανομία τις ΕΑΑ. Στη δεύτερη περίπτωση ο τελωνειακός έλεγχος πραγματοποιείται βάσει του εντύπου του Παραρτήματος VII του ΚΜΑ, το οποίο συνοδεύει κάθε διακριτό φορτίο και έχει υπογραφεί από το πρόσωπο, το οποίο οργανώνει τη μεταφορά, πριν πραγματοποιηθεί η μεταφορά, καθώς και από την εγκατάσταση αξιοποίησης ή το εργαστήριο και τον παραλήπτη όταν παραλαμβάνονται τα συγκεκριμένα απόβλητα. Συμπληρωματικά οι τελωνειακές αρχές ελέγχουν τη γνησιότητα των υποστηρικτικών εγγράφων και επιβεβαιώνουν ότι τα απόβλητα προορίζονται για αξιοποίηση και ότι τα στοιχεία που δηλώνονται συμφωνούν με την τελωνειακή διασάφηση και τα λοιπά εμπορικά έγγραφα.

Σε κάθε περίπτωση τα έγγραφα που ελέγχονται από τις αρμόδιες τελωνειακές αρχές εξαρτώνται από το είδος της διακίνησης (εισαγωγή, εξαγωγή, διαμετακόμιση), από τη χώρα εξαγωγής ή προορισμού, από τον τρόπο διαχείρισης των αποβλήτων στη χώρα προορισμού (διάθεση ή

²⁴⁹ Βλ. σχετικά στο: <https://ec.europa.eu/environment/waste/shipments/links.htm>. Πρόσβαση: 25/11/2020

²⁵⁰ Βλ. σχετικά στο: <https://ec.europa.eu/environment/waste/shipments/links.htm>. Η Ελλάδα και η Κύπρος δεν έχουν ορίσει συγκεκριμένα τελωνεία εισόδου και εξόδου για τις μεταφορές αποβλήτων. Πρόσβαση: 25/11/2020.

²⁵¹ Βλ. 3.3.3.

²⁵² Βλ. Παράρτημα ΙΑ ΚΜΑ

²⁵³ Βλ. Παράρτημα ΙΒ ΚΜΑ

²⁵⁴ «τελωνειακή διασάφηση»: πράξη με την οποία ένα πρόσωπο δηλώνει, με τους απαιτούμενους τύπους και διαδικασίες, τη βούλησή του να υπαγάγει εμπορεύματα σε συγκεκριμένο τελωνειακό καθεστώς, με αναφορά, ενδεχομένως, τυχόν ειδικών ρυθμίσεων που θα πρέπει να εφαρμοστούν. Βλ. σχετικά στον Ενωσιακό Τελωνειακό Κώδικα (UCC)

αξιοποίηση) και από την επικινδυνότητα των αποβλήτων. Πιο συγκεκριμένα κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 του ΚΜΑ τα αρμόδια τελωνεία εξαγωγής και εξόδου επιτρέπουν την εξαγωγή αποβλήτων για διάθεση μόνο προς τις χώρες της ΕΖΕΣ²⁵⁵ με την τήρηση της διαδικασίας της προηγούμενης γραπτής κοινοποίησης και συγκατάθεσης. Βάσει του άρθρου 38 του ΚΜΑ η ίδια διαδικασία τηρείται και σε εξαγωγές αποβλήτων που προορίζονται για αξιοποίηση, ανεξαρτήτως αν σε αυτές τις χώρες έχει εφαρμογή η απόφαση του ΟΟΣΑ. Μοναδική εξαίρεση αποτελούν οι εξαγωγές μη επικίνδυνων αποβλήτων προς αξιοποίηση σε χώρες, όπου έχει εφαρμογή η απόφαση του ΟΟΣΑ. Σε αυτές τηρείται η διαδικασία του πράσινου καταλόγου. Να σημειωθεί ότι ενδέχεται να τηρηθεί η πρώτη διαδικασία όταν πρόκειται για κατηγορίες αποβλήτων που απαριθμούνται στα Παραρτήματα IIIA και IIIB του ΚΜΑ.

Αναφορικά με τις εισαγωγές αποβλήτων (άρθρα 42,44,45 ΚΜΑ), τα αρμόδια τελωνεία εισόδου επιτρέπουν την εισαγωγή από τρίτες χώρες αποβλήτων προς διάθεση ή αξιοποίηση με την τήρηση της διαδικασίας της προηγούμενης γραπτής κοινοποίησης και συγκατάθεσης. Η διαδικασία του πράσινου καταλόγου εφαρμόζεται στην περίπτωση αξιοποίησης μη επικίνδυνων αποβλήτων. Ακόμη όμως και εδώ υφίστανται εξαιρέσεις που καθιστούν αναγκαία την πρώτη διαδικασία²⁵⁶. Τέλος η πρώτη διαδικασία τηρείται στην περίπτωση διαμετακόμισης αποβλήτων μέσω της ΕΕ, από και προς τρίτες χώρες προς διάθεση ή αξιοποίηση, με εξαίρεση τη διαμετακόμιση μέσω της ΕΕ μη επικίνδυνων αποβλήτων, που προορίζονται για αξιοποίηση, όπου ακολουθείται η διαδικασία του πράσινου καταλόγου.

Από τα παραπάνω διαφαίνεται ότι ο ρόλος των τελωνείων για την προστασία του περιβάλλοντος από τις μεταφορές αποβλήτων δεν είναι μονόπλευρος, αλλά προϋποθέτει την ύπαρξη στενής συνεργασίας με τις ΕΑΑ, μεταξύ των τελωνείων των κρατών μελών της Ένωσης, κυρίως σε ό,τι αφορά την ανταλλαγή πληροφοριών, τη στόχευση βάσει της επικινδυνότητας και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών, καθώς και την ύπαρξη συνεργασίας σε διεθνές επίπεδο. Η συνεργασία αυτή κρίνεται ακόμη πιο απαραίτητη και αναγκαία σε περιπτώσεις παράνομης μεταφοράς αποβλήτων, οι οποίες συνιστούν σοβαρή απειλή για το περιβάλλον και την υγεία των χωρών υποδοχής τους και υπονομεύουν ταυτόχρονα τις βιομηχανίες νόμιμης επεξεργασίας και ανακύκλωσης αποβλήτων στην ΕΕ ή στις χώρες προορισμού (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015/C 157/01²⁵⁷ & ΑΑΔΕ, 2018). Στη συνέχεια θα παρουσιαστεί το πρόβλημα της παράνομης διακίνησης αποβλήτων, δράσεις που έχουν πραγματοποιηθεί για την αντιμετώπιση του, καθώς και ένα πλαίσιο βέλτιστων πρακτικών αναγνώρισης και ελέγχου του κυκλώματος αποβλήτων και των χωρών διάθεσης τους.

4.2. Το πρόβλημα της παράνομης διακίνησης αποβλήτων

4.2.1. Περιγραφή του προβλήματος

Εν γένει το παράνομο εμπόριο εμπεριέχει ένα ευρύ φάσμα προϊόντων και υπηρεσιών, που διαμορφώνουν τη μαύρη αγορά στο διεθνές σκηνικό. Το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ²⁵⁸ έχει ορίσει το παράνομο εμπόριο ως «τα χρήματα, τα αγαθά ή την αξία που είναι αποτέλεσμα

²⁵⁵ Ισλανδία, Ελβετία, Νορβηγία και Λιχτενστάιν

²⁵⁶ Η τήρηση της διαδικασίας της προηγούμενης γραπτής κοινοποίησης και συγκατάθεσης εφαρμόζεται σε περίπτωση που εισάγονται στην ΕΕ μη επικίνδυνα απόβλητα προς αξιοποίηση, τα οποία δεν είναι ταξινομημένα σε ενιαία καταχώρηση σε κανένα από τα Παραρτήματα III και IIIB του ΚΜΑ, τα απόβλητα που ενώ είναι ταξινομημένα στον πράσινο κατάλογο εμφανίζουν κάποια από τα επικίνδυνα χαρακτηριστικά, καθώς και μείγματα αποβλήτων, τα οποία δεν είναι ταξινομημένα σε ενιαία καταχώρηση σε κανένα από τα Παραρτήματα III, IIIB, IVA του ΚΜΑ, εκτός αν απαριθμούνται στο Παράρτημα IIIA.

²⁵⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:C:2015:157:TOC>. Πρόσβαση: 25/11/2020

²⁵⁸ World Economic Forum. Για λεπτομέρειες βλ. στο: <https://www.weforum.org/>.

παράνομης και γενικότερα ανήθικης δραστηριότητας, η οποία παράγει οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτικές ζημιές» (Basu, 2014: 15). Ο δε Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ²⁵⁹) ορίζει το παράνομο εμπόριο ως οποιαδήποτε πρακτική ή συμπεριφορά που απαγορεύεται διά νόμου και σχετίζεται με την παραγωγή, μεταφορά, κατοχή, διανομή, πώληση ή αγορά προϊόντων ή υπηρεσιών, καθώς και οποιαδήποτε πρακτική ή συμπεριφορά που σκοπεύει να διευκολύνει μία τέτοιου είδους δραστηριότητα. Στους βασικούς μοχλούς του παράνομου εμπορίου συγκαταλέγονται μεταξύ άλλων οι μικρές πιθανότητες ανίχνευσης και δίωξης του, το αδύναμο ή πολύ φορές χαλαρό νομικό και κανονιστικό πλαίσιο, καθώς και η αναποτελεσματική επιβολή του (Grant Thornton, 2013).

Το ειδικότερο πρόβλημα της παράνομης διακίνησης αποβλήτων συνίσταται σε παράνομες δραστηριότητες που δύνανται να πάρουν ποικίλες μορφές. Σε αυτές περιλαμβάνεται η μεταφορά αποβλήτων στη μαύρη αγορά, η ανάμειξη διαφορετικών τύπων αποβλήτων, η δήλωση επικίνδυνων αποβλήτων ως μη επικίνδυνων και η ταξινόμηση τους ως μεταχειρισμένα αγαθά. Στην τελευταία περίπτωση, τα εν λόγω μεταχειρισμένα αγαθά²⁶⁰ δεν υπόκεινται στους διεθνείς ρυθμιστικούς κανονισμούς και μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο εμπορίου στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Υπάρχει ένα κενό αναφορικά με τις προδιαγραφές που διαχωρίζουν τα μεταχειρισμένα αγαθά από τα απόβλητα (WCO news 88, 2019: 77). Αξίζει να αναφερθεί, ότι τα «μεταχειρισμένα αγαθά» δεν διατίθενται στην αγορά ως τέτοια, αλλά αποσυναρμολογούνται για την εξαγωγή πρώτων υλών. Συνήθως αυτού του είδους η «ανακύκλωση» διεξάγεται υπό ανασφαλείς συνθήκες, οδηγώντας στη συνέχεια τα κατάλοιπα σε παράνομη απόθεση ή καύση με επιζήμιες επιπτώσεις στην υγεία των ανθρώπων και στο περιβάλλον από τις τοξικές αναθυμιάσεις²⁶¹ (Bisschop, 2012: 221-222). Να σημειωθεί επίσης ότι η εξαγωγή των αποβλήτων ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (ΑΗΗΕ²⁶²) σε χώρες μη μέλη του ΟΟΣΑ είναι παράνομη, ενώ η εξαγωγή μεταχειρισμένων αγαθών τέτοιου είδους επιτρέπεται. Επιπλέον, παράνομη διακίνηση θεωρείται και αυτή που πραγματοποιείται χωρίς να κοινοποιηθεί στα ενδιαφερόμενα μέρη, χωρίς τη συναίνεση του κράτους υποδοχής ή με τη συναίνεση των κρατών με παραποιημένα ή ψευδή στοιχεία (Σύμβαση της Βασιλείας, άρθρο 9).

Όποια μορφή και αν πάρει η παράνομη διακίνηση αποβλήτων συνιστά περιβαλλοντικό έγκλημα και διώκεται ποινικά βάσει της Οδηγίας 2008/99/ΕΚ²⁶³ και του άρθρου 4 παρ. 3 της Σύμβασης της Βασιλείας. Το ποσοστό συμμετοχής της παράνομης διακίνησης αποβλήτων στο σύνολο του περιβαλλοντικού εγκλήματος είναι εξαιρετικά υψηλό. Βάσει μίας έρευνας των Almer και Goeschl το 2010 στην νοτιοδυτική Γερμανία, οι παράνομες δραστηριότητες αποβλήτων συνιστούσαν το 65% του περιβαλλοντικού εγκλήματος στην εν λόγω περιοχή (Baird, Curry & Cruz, 2014: 98).

²⁵⁹ World Health Organization (WHO)

²⁶⁰ όπως για παράδειγμα οι ηλεκτρικές συσκευές και μέρη αυτοκινήτων, που καταλήγουν να ανακυκλώνονται με ανασφαλή τρόπο

²⁶¹ Πολλές ηλεκτρικές και ηλεκτρονικές συσκευές εμπεριέχουν μόλυβδο, κάδμιο, υδράργυρο, βηρύλλιο και βρώμιο

²⁶² Αναφέρεται ως Waste Electrical and Electronic Equipment (WEEE), βλ. σχετικά την Οδηγία 2012/19/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 4ης Ιουλίου 2012 σχετικά με τα απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (ΑΗΗΕ) ΟJ L 197, 24.7.2012, p. 38–71, Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32012L0019>, Πρόσβαση: 22/11/2020

²⁶³ Οδηγία 2008/99/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Νοεμβρίου 2008, σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου, ΟJ L 328, 6.12.2008, p. 28–37. Διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0099>. Πρόσβαση: 21/11/2020

4.2.2. Το μέγεθος του προβλήματος

Το μέγεθος και η φύση του παράνομου εμπορίου αποβλήτων και της παράνομης διακίνησης τους δεν μπορεί να προσδιοριστεί επαρκώς και με ακρίβεια. Η δυσκολία έγκειται στον «κρυφό» και συγκαλυμμένο χαρακτήρα της παράνομης διακίνησης αποβλήτων και στις ελλείψεις προδιαγραφές καταγραφής της από τις δημόσιες αρχές (Tompson & Chaïney, 2011). Ταυτόχρονα, οι εν λόγω παράνομες δραστηριότητες δύναται να λάβουν χώρα σε ένα εκ των τριών σταδίων (προέλευση - μεταφορά-προορισμός) του κύκλου διαχείρισης των αποβλήτων, ήτοι κατά την αρχική μεταφορά τους από τους παραγωγούς αποβλήτων στις εταιρείες διαχείρισης αποβλήτων, κατά τη διακίνηση και την αποθήκευση τους, καθώς και κατά την τελική τους διαχείρισης (Massari & Monzini, 2004: 291).

Ωστόσο κάποιες ενδείξεις του μεγέθους της παράνομης διακίνησης αποβλήτων έχουν αναφερθεί από το Ευρωπαϊκό Δίκτυο IMPEL,²⁶⁴ που διεξάγει έρευνες στην Ευρώπη για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή και τήρηση του ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού δικαίου (Baird, Curry & Cruz, 2014: 98). Βάσει μίας έρευνας του INECE²⁶⁵ υπολόγισε ότι περίπου 1,5 εκατομμύρια εμπορευματοκιβώτια αποβλήτων διακινούνται κάθε χρόνο παράνομα, το οποίο μεταφράζεται σε 40 εκατομμύρια τόνους αποβλήτων διεθνώς. Ο ίδιος υπολογισμός έχει κοινοποιηθεί από το Διαπεριφερειακό Ερευνητικό Ινστιτούτο για το Έγκλημα και την Δικαιοσύνη των ΗΕ (UNICR²⁶⁶), καθώς και από την EFFACE²⁶⁷ το 2014, βάσει της αναφοράς του Δικτύου IMPEL (BlockWaste, 2014). Επίσης, σε ευρωπαϊκό επίπεδο το Δίκτυο IMPEL υπολόγισε ότι ένα στα δέκα εμπορευματοκιβώτια που εξάγονται από τα ευρωπαϊκά λιμάνια εμπεριέχει κάποιο είδος αποβλήτου, καθώς και ότι το 10 με 20% αυτών των διακινούμενων αποβλήτων δεν συμμορφώνεται με την ευρωπαϊκή νομοθεσία και ως εκ τούτου πρέπει να θεωρείται παράνομο (IMPEL, 2012). Ωστόσο αυτοί οι υπολογισμοί είναι αποτέλεσμα στοχευμένων επιθεωρήσεων και οι αριθμοί που προκύπτουν δεν είναι αντιπροσωπευτικοί του συνόλου των μεταφορών (EEA Report7/2012).

Επίσης ο ΕΟΠ σε μία Έκθεση του 2009, ανέφερε ότι κατά την περίοδο 2001-2005 οι καταγεγραμμένες ετήσιες παράνομες μεταφορές αποβλήτων κυμαίνονταν από 6.000 έως 47.000 τόνους, με ένα μέσο όρο της τάξης των 22.000 τόνων, που ισοδυναμεί με το 0,2 % των κοινοποιηθέντων αποβλήτων. Ο αριθμός των καταγεγραμμένων παράνομων μεταφορών αυξήθηκε την περίοδο 2001-2005. Ωστόσο, οι καταγραφείσες περιπτώσεις αντιπροσωπεύουν ένα μέρος των πραγματικών περιστατικών (EEA Report, 2009: 11).

Στο πλαίσιο πιο πρόσφατης δράσης του το Δίκτυο IMPEL επισημαίνει ότι παρότι τα κράτη μέλη οφείλουν να ανακοινώνουν τις λεπτομέρειες αναφορικά με τις παράνομες μεταφορές αποβλήτων στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, έως σήμερα δεν είναι διαθέσιμα σχετικά στοιχεία από τη Eurostat. Ωστόσο, είχαν υποβληθεί στη σχετική ομάδα του Δικτύου IMPEL, στο πλαίσιο δράσης του την περίοδο 2014-2015, από τέσσερις χώρες (Ολλανδία, Ιρλανδία, Σκωτία, Αγγλία)²⁶⁸ στοιχεία για 907

²⁶⁴ European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law. Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την εφαρμογή και την εκτέλεση του Ευρωπαϊκού Περιβαλλοντικού Δικαίου, βλ. σχετικά στο: www.impel.eu.

²⁶⁵ International Network for Environmental Compliance and Enforcement. βλ. σχετικά στο <https://www.eli.org/environmental-governance/inece/>

²⁶⁶ United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute, βλ. σχετικά στο: <http://www.unicri.it/>.

²⁶⁷ European Union Action to Fight Environmental Crime, βλ. σχετικά στο: www.efface.eu.

²⁶⁸ Οι χώρες που υπέβαλαν στοιχεία ήταν η Ολλανδία για την περίοδο 2013-2014, η Ιρλανδία για την περίοδο 2013-2015, η Σκωτία για την περίοδο 2013-2014 και η Αγγλία για την περίοδο 2014-2015

παραβάσεις. Η πλειοψηφία των παραβάσεων (71%) ανασχέθηκε, καθώς ήταν αντίθετη με την απαγόρευση εξαγωγών αποβλήτων σε χώρες μη μέλη του ΟΟΣΑ. Επιπλέον, τριάντα εννέα (39) περιπτώσεις μεταφορών είχαν ως αποτέλεσμα την έκδοση προειδοποίησης, ενώ στο 11,3% των περιπτώσεων επιβλήθηκαν ποινικές και διοικητικές κυρώσεις (IMPEL, 2016) .

Κάθε τρία χρόνια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή βασιζόμενη στις ετήσιες αναφορές των κρατών μελών της στη Γραμματεία της Σύμβασης της Βασιλείας και δικών της ερωτηματολογίων καταρτίζει αναφορά σχετικά με την εφαρμογή του ΚΜΑ, την οποία καταθέτει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο. Η τελευταία διαθέσιμη αναφορά αφορά την περίοδο 2013-2015, η οποία δημοσιεύτηκε στις 22.11.2018. Βάσει αυτής τα 25 κράτη μέλη της Ένωσης, πλην της Λετονίας, της Μάλτας και του Λουξεμβούργου ανέφεραν κάποιου είδους παράνομη μεταφορά αποβλήτων. Ωστόσο αν και όλα τα κράτη μέλη παρείχαν πληροφόρηση σχετικά με τον αριθμό των επιτόπιων ελέγχων, μόλις 11 κράτη συσχέτισαν στις απαντήσεις τους τον αριθμό των ελέγχων με τον αριθμό των διαπιστωθέντων παράνομων μεταφορών. Επίσης δεν υπήρξε ανταπόκριση από όλα τα κράτη μέλη σχετικά με τα μέτρα που έχουν λάβει για την πρόληψη της παράνομης μεταφοράς αποβλήτων, οδηγώντας σε χαμηλής ποιότητας δεδομένα που κατ' επέκταση δεν επιτρέπουν ασφαλή συμπεράσματα.

Συνολικά την περίοδο 2013-2015 κατεγράφησαν 2.800 περιπτώσεις παράνομης μεταφοράς αποβλήτων, σημειώνοντας αύξηση συγκριτικά με τις 2.500 καταγεγραμμένες περιπτώσεις της περιόδου 2010-2012. Επίσης, ο συνολικός αριθμός των επιθεωρήσεων αυξήθηκε από 450.000 την περίοδο 2010-2012 σε 600.000 την περίοδο 2013-2015, γεγονός που δικαιολογεί το μεγαλύτερο αριθμό παράνομων μεταφορών αποβλήτων. Το Βέλγιο ανέφερε 644 περιπτώσεις παράνομης μεταφοράς αποβλήτων, αντιπροσωπεύοντας το 23% των καταγεγραμμένων περιπτώσεων στην Ένωση των 28 την περίοδο 2013-2015. Η Ολλανδία έλαβε τη δεύτερη θέση, αναφέροντας 493 περιπτώσεις (18%) και το Ηνωμένο Βασίλειο την τρίτη θέση, καταγράφοντας 385 περιπτώσεις (14%). Οι ανωτέρω τρεις χώρες είχαν πραγματοποιήσει τους περισσότερους επιτόπιους ελέγχους (<https://ec.europa.eu/environment/waste/shipments/reports.htm>, 22/11/2020). Βάσει της αναφοράς του Δικτύου IMPEL, στο πλαίσιο της δράσης του την περίοδο 2014-2015, ο μεγάλος αριθμός καταγεγραμμένων περιπτώσεων σε αυτές τις τρεις χώρες οφείλεται, μεταξύ άλλων, στο ότι περιβάλλονται από θάλασσα, παρέχοντας τη δυνατότητα ελέγχου των μεταφορών μέσω των τελωνειακών δεδομένων και της ναυτιλιακής γραμμής, καθώς και στη διενέργεια λιγότερων τυχαίων και ad-hoc επιθεωρήσεων (IMPEL, 2016).

Επίσης στο πλαίσιο του Συνεδρίου που διοργανώθηκε από το Δίκτυο IMPEL και την πρωτοβουλία «Make It Work²⁶⁹» (2019) επισημάνθηκε η ανάγκη συνεχούς αξιολόγησης του Κανονισμού 1013/2016 (ΚΜΑ), καθώς προκύπτουν πολλά προβλήματα από τη διαφορετική ερμηνεία της Ευρωπαϊκής Λίστας Αποβλήτων από τα κράτη μέλη, καθώς και η παραδοχή ότι το 25% των μεταφορών αποβλήτων είναι παράνομες (Report MIT & IMPEIL, 2019: 9). Επίσης σημειώθηκε ότι το ένα τρίτο των 9,45 εκατομμυρίων τόνων ΑΗΗΕ ανακυκλώνεται στην ΕΕ, ενώ 1,5 εκατομμύριο τόνοι υπολογίζεται ότι εξάγονται παρανόμως (Report MIT & IMPEIL, 2019: 17).

²⁶⁹ Το **Make it Work Project (MIW)** αποτελεί μία πρωτοβουλία από την Ολλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Σουηδία, την Τσεχία και τη Γερμανία, βλ. σχετικά στο: <http://minisites.ieep.eu/work-areas/environmental-governance/better-regulation/make-it-work/home>, Πρόσβαση: 22/11/2020

4.2.3. Η αντιμετώπιση του προβλήματος της παράνομης διακίνησης αποβλήτων

4.2.3.1. Ευρωπαϊκό επίπεδο

Τα παραπάνω δεδομένα αναδεικνύουν ότι το πρόβλημα της παράνομης διακίνησης αποβλήτων διογκώνεται, καθώς τα κράτη μέλη στην πλειοψηφία τους δε διενεργούν τακτικές και στοχευμένες επιθεωρήσεις. Το Δίκτυο IMPEL αναφέρει ότι η έλλειψη επιθεωρήσεων σε πολλά κράτη μέλη συνιστά ένα εκ των σημαντικότερων παραγόντων των παράνομων μεταφορών (IMPEL Project, 2016: 4). Στο πλαίσιο αυτό θεσπίστηκε ο Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 660/2014²⁷⁰, ο οποίος υποχρέωσε τα κράτη μέλη έως την 1^η Ιανουαρίου 2017 να καταρτίσουν σχέδια επιθεωρήσεων για τις μεταφορές αποβλήτων, ώστε αφενός να αναπτυχθούν και να εξασφαλισθούν οι απαραίτητες ικανότητες για τις επιθεωρήσεις και αφετέρου να προλαμβάνονται αποτελεσματικά οι παράνομες μεταφορές. Αν και ο ΚΜΑ επιφορτίζει τις τελωνειακές αρχές με ελεγκτικά καθήκοντα, οι επιθεωρήσεις δεν αρκούν να πραγματοποιούνται μόνο από αυτές. Η ύπαρξη συνεργασίας και συντονισμού με τις αρμόδιες περιβαλλοντικές αρχές, τις υπηρεσίες συννοριακού ελέγχου, τις αστυνομικές και λιμενικές αρχές είναι επιτακτική και σε όλα τα επίπεδα (εθνικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο). Τα εν λόγω σχέδια επιθεωρήσεων πρέπει μεταξύ άλλων να ορίζουν τα καθήκοντα κάθε αρχής που μετέχει σε αυτές, καθώς και να ρυθμίζει τη μεταξύ τους συνεργασία, ώστε να προσπελαστεί η δυσκολία συντονισμού τους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι σε πολλές χώρες οι τελωνειακές αρχές και οι αρμόδιες περιβαλλοντικές αρχές εργάζονταν ή και εργάζονται απομονωμένα ή έχουν χαλαρούς δεσμούς συνεργασίας, λόγω της διαφορετικής τους νοστρωπίας και κυρίως λόγω της διαφορετικής τους αποστολής (Heiss, 2011: 181), αν και υπάρχουν περιπτώσεις χωρών όπως η Ολλανδία και το Βέλγιο,²⁷¹ που πριν ακόμη τη θέσπιση του Κανονισμού 660/2014 είχαν διαμορφώσει ένα συνεργατικό πλαίσιο. Η μεν Ολλανδία, από το 2010, όντας κομβικό σημείο του θαλάσσιου εμπορίου είχε θεσπίσει ένα μνημόνιο συνεργασίας, ήτοι ένα σύνολο γραπτών συμφωνιών υπογεγραμμένων από τους Υπουργούς των συμμετεχουσών αρχών,²⁷² ορίζοντας την τελωνειακή αρχή και δη το Τελωνειακό Κέντρο Ελέγχου (Customs Control Centre, CCC) ως τον κεντρικό πυλώνα συλλογής των απαραίτητων πληροφοριών για τις κοινές επιθεωρήσεις και τις ολλανδικές αρχές. Το ολλανδικό μοντέλο στηρίζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη των συμμετεχουσών αρχών, όπου μία ομάδα αποτελούμενη από μέλη κάθε αρχής συναντιέται μηνιαίως για την ανταλλαγή πληροφοριών και τη διεξαγωγή τακτικών επιθεωρήσεων. Το δε Βέλγιο ως ομοσπονδιακό κράτος είχε καθιερώσει ένα μνημόνιο συνεργασίας μεταξύ των περιφερειακών περιβαλλοντικών αρχών, της ομοσπονδιακής περιβαλλοντικής επιθεώρησης, της αστυνομίας και των τελωνειακών αρχών. Οι ομοσπονδιακοί επιθεωρητές περιβάλλοντος συνεργάζονται στενά με τις τελωνειακές αρχές, οι οποίες τους αναφέρουν τις ύποπτες προς επιθεώρηση μεταφορές αποβλήτων, ενώ ανά δίμηνο διεξάγονται κοινές επιθεωρήσεις από τις περιφερειακές και ομοσπονδιακές περιβαλλοντικές αρχές και τη συμμετοχή της λιμενικής αστυνομίας. Το βέλγικο μοντέλο βασίζεται στην ίδια τη δομή του ως ομοσπονδιακού κράτους και στην αναγνώριση της αμοιβαίας αξίας της συνεργασίας (Dill & Kopsick, 2014: 53-56).

²⁷⁰ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 660/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαΐου 2014, σχετικά με την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 για τις μεταφορές αποβλήτων, ΟJ L 189, 27.6.2014, π. 135–142, Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32014R0660>, Πρόσβαση: 14/11/2020

²⁷¹ Που όπως έχουμε αναφέρει έχουν καταγράψει το μεγαλύτερο αριθμό παράνομων μεταφορών αποβλήτων την περίοδο 2013-2015.

²⁷² Συμμετέχουσες αρχές είναι: Υπηρεσία Επιθεώρησης Τελωνειακών Μεταφορών και Διαχείρισης Υδάτων, Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων και των Καταναλωτικών Προϊόντων, Λιμενική Πολιτική Ρότερνταμ, Υπηρεσία Εθνικής Πολιτικής – Τμήμα Λιμενικής Αστυνομίας, Επιθεώρηση Εργασίας, Υπουργείο Στέγασης, Χωροταξίας και Περιβάλλοντος

Βάσει του Κανονισμού 660/2014 οι επιθεωρήσεις μπορούν να διενεργούνται στο σημείο προέλευσης και να αφορούν τον παραγωγό, τον κάτοχο ή τον κοινοποιούντα, στο σημείο προορισμού, περιλαμβάνοντας τυχόν ενδιάμεση ανάκτηση ή διάθεση, στα σύνορα της Ένωσης, καθώς και κατά τη διάρκεια της μεταφοράς εντός της Ένωσης (άρθρο 3 Καν. 660/2014). Η προθεσμία κατάρτισης των σχεδίων, όπως προαναφέραμε, ήταν η 1^η Ιανουαρίου 2017 και στο πλαίσιο αυτό το Δίκτυο IMPEL εξέδωσε το 2016 έναν οδηγό, ώστε να βοηθήσει τις εθνικές αρχές στην κατάρτιση των σχεδίων επιθεώρησης και της απαραίτητης αξιολόγησης κινδύνου, μέσω της παρουσίασης βέλτιστων πρακτικών και χρήσιμων εργαλείων, εστιάζοντας στη συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων αρχών για τον αποτελεσματικό σχεδιασμό τους. Τα εν λόγω σχέδια επιθεωρήσεων μπορούν να καταρτίζονται είτε χωριστά, είτε ως σαφώς οριζόμενα μέρη άλλων σχεδίων και να επανεξετάζονται τουλάχιστον κάθε τρία έτη, ενώ το αποτέλεσμα των επιθεωρήσεων, των μέτρων που λαμβάνονται, μεταξύ των οποίων και οι κυρώσεις που επιβάλλονται πρέπει να κοινοποιούνται στο ευρύ κοινό.

Τα σχέδια επιθεωρήσεων στηρίζονται σε εκτιμήσεις κινδύνων, αναφορικά με τις πιο επικίνδυνες ροές αποβλήτων, τις διαδρομές αυτών των επικίνδυνων ροών, καθώς και τους σημαντικότερους δρώντες, ήτοι εγκαταστάσεις, επιχειρήσεις, μεσίτες και εμπόρους στη διαδικασία μεταφοράς και διαχείρισης αποβλήτων. Η ανάλυση κινδύνου και τα σχέδια επιθεωρήσεων πρέπει να βασίζονται σε τρέχουσες πηγές πληροφοριών και να αναπροσαρμόζονται όταν προκύπτουν νέα δεδομένα και πληροφόρηση. Κρίνεται απαραίτητη σε πρώτο επίπεδο η κατηγοριοποίηση των αποβλήτων²⁷³ και εν συνεχεία η ιεράρχηση των ροών των αποβλήτων βάσει κριτηρίων κινδύνου. Κριτήρια κινδύνου συνιστούν η επίδραση των επικίνδυνων αποβλήτων και των συστατικών τους στο περιβάλλον και στην υγεία του ανθρώπου, το μέγεθος παραγωγής, εξαγωγής και εισαγωγής τους, καθώς και άλλα κριτήρια πιθανοτήτων που βοηθούν στην περαιτέρω επεξεργασία της ανάλυσης κινδύνου και στην αναγνώριση των βασικών πηγών των παράνομων μεταφορών. Σε αυτά περιλαμβάνεται η καταγραφείσα συμμόρφωση, που αντιπροσωπεύει το ποσοστό μη συμμόρφωσης που έχει ανιχνευτεί, ενώ ταυτόχρονα αντανακλά με ένα λιγότερο αντικειμενικό τρόπο τη φήμη ενός συγκεκριμένου εμπόρου, εξαγωγέα ή μιας μονάδας επεξεργασίας αποβλήτων. Επίσης, στα ανωτέρω κριτήρια συγκαταλέγεται η ποιότητα της ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας, που επηρεάζει τη συμπεριφορά συμμόρφωσης σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, ανάλογα με την πολυπλοκότητα ή τη συνέπεια της, η πολυπλοκότητα της αγοράς κάθε είδους ροής αποβλήτων, που όσο υψηλότερη είναι τόσο αυξάνονται οι κίνδυνοι παραβίασης, οι τεχνικές συλλογής και διαχείρισης, στις οποίες πολλές φορές διεισδύουν άλλου είδους εγκληματικές παραβιάσεις με σκοπό το ξέπλυμα μαύρου χρήματος και οι άξονες μεταφοράς τους, καθώς η ύπαρξη διεθνών οδών και μεγάλων λιμανιών αυξάνει τον αριθμό των μεταφορών αποβλήτων και τους κινδύνους που συνδέονται με αυτούς. Όλα τα παραπάνω κριτήρια βαθμολογούνται βάση μίας κλίμακας τριών επιπέδων (υψηλό, μεσαίο χαμηλό), από όπου αντλείται ο συνολικός κίνδυνος κάθε κατηγορίας αποβλήτων. Στη συνέχεια τα απόβλητα ομαδοποιούνται σε κατηγορίες προτεραιότητας οδηγώντας σε αυτά που έχουν υψηλή επίδραση και πιθανότητα, σε αυτά με μεσαία επίδραση και πιθανότητα και τέλος σε αυτά με χαμηλή επίδραση και χαμηλή πιθανότητα.

Παράλληλα μέσω της ανάλυσης κινδύνου τα κράτη μέλη πρέπει να ορίσουν τον ελάχιστο αριθμό των απαιτούμενων επιθεωρήσεων, λαμβάνοντας υπόψη μεταξύ άλλων την ποσότητα των

²⁷³ Το Δίκτυο IMPEL προτείνει 20 κατηγορίες

αποβλήτων που παράγονται ή μεταφέρονται, το ενδεχόμενο απόκτησης κέρδους από την παράνομη μεταφορά τους και τον αριθμό των εμπλεκόμενων δρώντων. Προφανώς, ο ελάχιστος αριθμός απαιτούμενων επιθεωρήσεων θα ποικίλει μεταξύ των εγκαταστάσεων διάθεσης και αξιοποίησης, των χώρων αποθήκευσης και φόρτωσης, των εμπορών και των συλλογέων, των μεταφορών μέσω οδών ή λιμένων. Σε κάθε πάντως περίπτωση ο μεγαλύτερος όγκος των επιθεωρήσεων θα πραγματοποιείται σε ροές αποβλήτων με υψηλή ιεράρχηση.

Πέραν των ανωτέρω τα σχέδια επιθεωρήσεων περιλαμβάνουν τους στόχους και τις προτεραιότητες των επιθεωρήσεων, τη γεωγραφική περιοχή που καλύπτουν, πληροφορίες για τις προβλεπόμενες επιθεωρήσεις και τους υλικούς ελέγχους, για την εκπαίδευση και την κατάρτιση των επιθεωρητών, καθώς και για τους ανθρώπινους, χρηματοοικονομικούς και λοιπούς πόρους για την υλοποίηση τους. Επίσης, τα σχέδια επιθεωρήσεων ορίζουν τα καθήκοντα όλων των συμμετεχουσών αρχών και ρυθμίζουν τη μεταξύ τους συνεργασία. Ο οδηγός του Δικτύου IMPEL προτείνει τη συμμετοχή, αλλά όχι περιοριστικά της Εθνικής Περιβαλλοντικής Αρχής, των επιθεωρητών περιβάλλοντος, της αστυνομίας, της ακτοφυλακής, άλλων κρατικών, περιφερειακών, και επαρχιακών διοικήσεων, των δήμων, της εισαγγελίας και της τελωνειακής διοίκησης.

Οι τελωνειακές αρχές, όπως αναφέρει το Δίκτυο IMPEL διαδραματίζουν έναν καθοριστικό ρόλο στη ρύθμιση των μεταφορών αποβλήτων, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την προεπιλογή των μεταφορών που πρέπει να ελεγχθούν. Εξάλλου βάσει του ΕΤΚ οι τελωνειακές αρχές έχουν το δικαίωμα διεξαγωγής ελέγχων, προκειμένου να διασφαλίζεται η τήρηση τόσο της τελωνειακής, όσο και της λοιπής νομοθεσίας, που διέπει την είσοδο, την έξοδο, τη διαμετακόμιση, τη διακίνηση, την αποθήκευση και τον ειδικό προορισμό εμπορευμάτων που μεταφέρονται μεταξύ του τελωνειακού εδάφους της Ένωσης και χωρών ή εδαφών εκτός αυτού του εδάφους. Η συμμετοχή των τελωνειακών αρχών και των υπαλλήλων της στις διασυνοριακές μεταφορές αποβλήτων δύναται να αφορά τους επιτόπιους ελέγχους, τον τελωνισμό των αποβλήτων, την ανάλυση κινδύνου, τις επιθεωρήσεις και την παροχή εμπειρογνωμοσύνης. Επίσης οι τελωνειακές αρχές οφείλουν να πρωταγωνιστούν σε δράσεις του ΠΟΤ, όπως η δράση Demeter, την οποία θα αναλύσουμε περαιτέρω στη συνέχεια του κεφαλαίου (IMPEL Project, 2016).

4.2.3.2. Διεθνές επίπεδο

Η δράση των τελωνειακών αρχών στην αντιμετώπιση της παράνομης μεταφοράς αποβλήτων δεν μπορεί να περιοριστεί σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς τόσο η φύση, όσο και επίδραση όλων των περιβαλλοντικών προβλημάτων και δη αυτού της μεταφοράς αποβλήτων δε γνωρίζει σύνορα. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τελωνείων (ΠΟΤ), προκειμένου αφενός να λάβει γνώση των παράνομων ροών αποβλήτων και αφετέρου να ενθαρρύνει την προσοχή και τη δράση της τελωνειακής διοίκησης οργανώνει από το 2009 μια σειρά δράσεων αποκαλούμενων «Operation DEMETER». Στην πρώτη δράση «Operation Demeter I» (2009), που διήρκησε επτά εβδομάδες, οι τελωνειακές διοικήσεις 65 κρατών ανίχνευσαν περιπτώσεις παράνομης διασυνοριακής μεταφοράς επικίνδυνων και άλλων αποβλήτων από τα λιμάνια της Ευρώπης στα λιμάνια της Αφρικής και στην περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού. Η πρώτη δράση προσέφερε πολύ σημαντικά δεδομένα και πληροφορίες αναφορικά με τις παράνομες μεταφορές αποβλήτων σε παγκόσμιο επίπεδο, αποκαλύπτοντας ταυτόχρονα σημαντικές διαφορές στην εθνική νομοθεσία των συμμετεχουσών κρατών. Οι περισσότερες κατασχέσεις πραγματοποιήθηκαν στην Ευρώπη πριν την αναχώρηση των

αποβλήτων και ήταν η πρώτη φορά που οι ευρωπαϊκές τελωνειακές αρχές αντάλλαξαν πληροφόρηση με τις τελωνειακές διοικήσεις άλλων κρατών (WCO news 88, 2019: 77-78).

Στη συνέχεια έχουν οργανωθεί άλλες πέντε δράσεις,²⁷⁴ με τελευταία τη δράση «Operation Demeter VI» (2020), στην οποία συμμετείχαν οι τελωνειακές αρχές 73 χωρών και η οποία εστίασε στις παράνομες μεταφορές επικίνδυνων αποβλήτων, δίνοντας έμφαση στα πλαστικά απόβλητα, καθώς και στις ουσίες που υπόκεινται στις ρυθμίσεις του Πρωτοκόλλου του Μόντρεαλ, και συμβάλλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου και στην κλιματική αλλαγή. Επικεφαλής της δράσης ήταν η γραμματεία του ΠΟΤ, οι Περιφερειακές Υπηρεσίες Διασύνδεσης Πληροφοριών (RILOs²⁷⁵) για την Ασία, τον Ειρηνικό και τη Δυτική Ευρώπη, καθώς και οι τελωνειακές αρχές της Κίνας. Η δράση υποστηρίχθηκε και από άλλους φορείς, όπως την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης (OLAF²⁷⁶), την Interpol²⁷⁷, την Europol, το Δίκτυο IMPEL, τη γραμματεία της Σύμβασης της Βασιλείας, το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον (UNEP) και το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος (UNODC)²⁷⁸ (www.greencustoms.org , 28/11/2020)²⁷⁹. Αποτέλεσμα αυτής της δράσης ήταν να κατασχεθούν, εντός 28 ημερών, 131 μεταφορές στις οποίες περιλαμβάνονταν 99.000 τόνοι αποβλήτων και 78.000 μέρη αποβλήτων, καθώς και περίπου 42 τόνοι ουσιών που ελέγχονται από το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ. Ο μεγαλύτερος αριθμός κατασχέσεων αποβλήτων πραγματοποιήθηκε από το Βέλγιο, τον Καναδά, την Κίνα, την Πολωνία και τη Δανία, ενώ οι περισσότερες κατασχέσεις ουσιών επιτελέστηκαν από τη Βουλγαρία, την Κροατία, τη Δανία και την Πολωνία (<http://www.wcoomd.org>, 28/11/2020).

Ωστόσο, νωρίτερα από τις δράσεις DEMETER και πιο συγκεκριμένα από το 2004 υφίσταται η «Πράσινη Τελωνειακή Πρωτοβουλία», γνωστή ως «Green Customs Initiative» (GCI), μία μοναδική συμμαχία έξι Πολυμερών Περιβαλλοντικών Συμφωνιών (ΠΠΣ)²⁸⁰ και πέντε διεθνών οργανισμών που έχει προωθήσει επιτυχώς τη συνεργασία και την ανάπτυξη ικανοτήτων αφενός για την ανίχνευση και την πρόληψη του παράνομου εμπορίου ευαίσθητων περιβαλλοντικά προϊόντων και αφετέρου για τη διευκόλυνση του νομίμου εμπορίου τους. Η πρωτοβουλία αναγάγει τους τελωνειακούς και τους συνοριακούς υπαλλήλους, ως την πρώτη άμυνα μιας χώρας ενάντια στο περιβαλλοντικό έγκλημα και θεωρεί την εκπαίδευση και την ανάπτυξη των ικανοτήτων τους ζωτικής σημασίας στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και της ραγδαίας αύξησης του διεθνούς εμπορίου. Η πρωτοβουλία αποτελείται από τις Γραμματείες της Σύμβασης της Βασιλείας για τον έλεγχο της διασυνοριακής διακίνησης επικίνδυνων αποβλήτων και της διάθεσης τους,²⁸¹ της Σύμβασης CITES για το διεθνές εμπόριο απειλούμενων ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας,²⁸² της Σύμβασης του Ρότερνταμ

²⁷⁴ Operation Demeter II (2012), Operation Demeter III (2013), Operation Demeter IV (2018), Operation Demeter V (2019) και Operation Demeter VI (2020)

²⁷⁵ Regional Intelligence Liaison Offices

²⁷⁶ European Anti-Fraud Office. Η OLAF διερευνά περιπτώσεις απάτης εις βάρος του προϋπολογισμού της ΕΕ, διαφθοράς και σοβαρών παραπτώματων στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα. Χαράσσει επίσης την πολιτική της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καταπολέμηση της απάτης. Βλ. σχετικά στο: https://ec.europa.eu/anti-fraud/home_el, Πρόσβαση: 28/11/2020

²⁷⁷ International Criminal Police Organization. Η Interpol αποτελεί ένα διακυβερνητικό παγκόσμιο οργανισμό, που απαρτίζεται από 194 χώρες με σκοπό την παροχή βοήθειας στις αστυνομικές αρχές μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών για πάσης φύσεως εγκλήματα, στα οποία περιλαμβάνονται και τα περιβαλλοντικά. Βλ. σχετικά στο: <https://www.interpol.int/>, Πρόσβαση: 28/11/2020

²⁷⁸ United Nations Office on Drugs and Crime. Βλ. σχετικά στο: <https://www.unodc.org/>, Πρόσβαση: 28/11/2020

²⁷⁹ <https://www.greencustoms.org/news/operation-demeter-vi-131-seizures-illegal-transboundary-waste-ozone-depleting-substances-trade>, Πρόσβαση: 28/11/2020

²⁸⁰ Ο όρος στα αγγλικά είναι Multilateral Environmental Agreements (MEA)

²⁸¹ Βλ. 3.2.2.

²⁸² Βλ. 2.2.1.1.

σχετικά με τη διαδικασία συναίνεσης μετά από ενημέρωση όσον αφορά ορισμένα επικίνδυνα χημικά προϊόντα και εντομοκτόνα στο διεθνές εμπόριο,²⁸³ της Σύμβασης της Στοκχόλμης για τους Έμμοτους Οργανικούς Ρύπους, της Σύμβασης του Μόντρεαλ για τις ουσίες που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος²⁸⁴ και του Πρωτοκόλλου της Καρθαγένης για τη βιοασφάλεια. Επιπροσθέτως, στην εν λόγω πρωτοβουλία συμμετέχει η Interpol, ο Οργανισμός για την Απαγόρευση των Χημικών Όπλων (OPCW²⁸⁵), το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον (UNEP), το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος (UNODC) και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τελωνείων (Clark, 2011).

Στο πλαίσιο της Πράσινης Τελωνειακής Πρωτοβουλίας έχει εκδοθεί ένας οδηγός²⁸⁶ (2018), προκειμένου οι τελωνειακοί και οι συνοριακοί υπάλληλοι να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στα καθημερινά τους καθήκοντα, λαμβάνοντας πληροφόρηση και καθοδήγηση για να γνωρίζουν τι ψάχνουν, γιατί το ψάχνουν, ποιες είναι οι επιπτώσεις του ανεξέλεγκτου και παράνομου εμπορίου περιβαλλοντικά ευαίσθητων προϊόντων, καθώς και σε ποιους μπορούν να απευθύνονται για εξειδικευμένη βοήθεια. Ο οδηγός καθορίζει τις πρακτικές που πρέπει να υιοθετούνται για την εφαρμογή των ΠΠΣ, τόσο γενικά όσο και ειδικότερα για κάθε μία χωριστά.

Αναφορικά με τη Σύμβαση της Βασιλείας, όπως και στην περίπτωση του οδηγού του Δικτύου IMPEL, κρίνεται απαραίτητη η αναγνώριση, η εξακρίβωση και η επιθεώρηση των ύποπτων μεταφορών, μέσω μίας ανάλυσης κινδύνου. Στην περίπτωση που μία συγκεκριμένη μεταφορά επιλέγεται για περαιτέρω εξέταση πρέπει να απαντηθούν ερωτήματα, όπως εάν η μεταφορά αφορά απόβλητο ή προϊόν, εάν το απόβλητο υπόκειται στις διατάξεις της Σύμβασης της Βασιλείας, εάν η εξαγωγή του αποβλήτου επιτρέπεται στη χώρα εισαγωγής, καθώς και αν η εισαγωγή του αποβλήτου δεν απαγορεύεται από τη χώρα εισαγωγής. Στη συνέχεια ακολουθεί η δέσμευση μιας πιθανής παράνομης μεταφοράς αποβλήτων, ώστε να αποφευχθεί η περαιτέρω μεταφορά του ύποπτου φορτίου εντός ή εκτός της χώρας και η αποθήκευση της σε μία ασφαλή και προστατευόμενη περιοχή, όπου δε θα είναι σε θέση να προκαλέσει ζημία στην ανθρώπινη υγεία και στο περιβάλλον, καθώς και όπου δε θα είναι δυνατή η παραποίηση στοιχείων. Έπεται η συλλογή αποδεικτικών στοιχείων και η τεκμηρίωση της υπόθεσης.

Σε περίπτωση αποδεδειγμένης παράνομης μεταφοράς αποβλήτων με ευθύνη του εξαγωγέα ή του παραγωγού, η μεταφορά επανακτάται από αυτόν ή εάν είναι εφικτό από το ίδιο το κράτος εξαγωγής ή εάν αυτό είναι αδύνατο απορρίπτεται από το κράτος εξαγωγής μέσα σε προθεσμία 30 ημερών από την ημερομηνία που το πληροφορήθηκε. Αν μία παράνομη μεταφορά είναι αποτέλεσμα συμπεριφοράς του εισαγωγέα ή του προβαίνοντα σε επεξεργασία, το κράτος εισαγωγής πρέπει να επιβεβαιώσει ότι τα εν λόγω απόβλητα τυγχάνουν επεξεργασίας με περιβαλλοντικά ορθό τρόπο από τον εισαγωγέα ή από τον προβαίνοντα σε επεξεργασία, ή εάν είναι εφικτό από το ίδιο το κράτος εισαγωγής μέσα σε προθεσμία 30 ημερών από την ημερομηνία που η παράνομη διακίνηση περιήλθε στη γνώση του κράτους εισαγωγής. Σε περίπτωση που η ευθύνη της παράνομης διακίνησης αποβλήτων δεν μπορεί να αποδοθεί σε συγκεκριμένο πρόσωπο

²⁸³ Βλ. 2.2.4.3.

²⁸⁴ Βλ. 2.2.4.1.

²⁸⁵ Organization for the Prohibition of Chemical Weapons. Βλ. σχετικά στο: <https://www.opcw.org/>, Πρόσβαση: 28/11/2020

²⁸⁶ Green Customs Guide to Multilateral Environmental Agreements

(εξαγωγή, παραγωγή, εισαγωγή, προβαίνοντα σε επεξεργασία), τα ενδιαφερόμενα μέρη ή άλλα μέρη συνεργάζονται για τη συντομότερο δυνατό, περιβαλλοντικά ορθή διάθεση τους.

Πέρα των ανωτέρω, στα θέματα που πραγματεύεται ο οδηγός υψηλή προτεραιότητα δίδεται στην υγεία και την ασφάλεια των τελωνειακών υπαλλήλων, καθώς στην πλειοψηφία των περιπτώσεων δεν είναι ξεκάθαρη η ακριβής σύνθεση των επικίνδυνων και άλλων αποβλήτων. Επιπλέον, οι τελωνειακοί υπάλληλοι, μη διαθέτοντας την απαραίτητη τεχνογνωσία σχετικά με τα απόβλητα, είναι απαραίτητο να συνεργάζονται με τις λοιπές εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές, που σχετίζονται με τα απόβλητα (Green Customs Guide to Multilateral Environmental Agreements, 2018).

Επίλογος

Η τελωνειακή ένωση της ΕΕ συνιστά έναν από τους ακρογωνιαίους λίθους της ενοποίησης του ευρωπαϊκού χώρου. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο Επίτροπος Οικονομίας Πάολο Τζεντιλόνι, κατά την εκπόνηση του νέου σχεδίου δράσης για την τελωνειακή ένωση, *«η τελωνειακή ένωση της ΕΕ υπήρξε ένα από τα πρώτα χειροπιαστά επιτεύγματα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, συμβάλλοντας εδώ και πάνω από πέντε δεκαετίες στην προστασία των Ευρωπαίων πολιτών και στη διατήρηση της ροής του εμπορίου διαμέσου των συνόρων μας»* (Τζεντιλόνι, 2020). Στο πλαίσιο αυτό τα τελωνεία της ΕΕ εργάζονται συνεχώς για την καταπολέμηση των αυξανόμενων επιπέδων απάτης και λαθρεμπορίου παράνομων ή και μη ασφαλών προϊόντων, καθώς και του εμπορίου που εμπεριέχει κινδύνους για το περιβάλλον.

Οι τελωνειακοί υπάλληλοι, ως οι θεματοφύλακες των συνόρων, διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην πρόληψη και καταπολέμηση του παράνομου εμπορίου που υποβαθμίζει την άγρια πανίδα και χλωρίδα και τους πόρους των δασικών και θαλάσσιων οικοσυστημάτων, καθώς και δραστηριοτήτων που προκαλούν τη μόλυνση του περιβάλλοντος, όπως στην περίπτωση της παράνομης εμπορίας και διάθεσης επικίνδυνων και άλλων αποβλήτων. Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της αποτελούν συμβαλλόμενα μέρη των αντίστοιχων Πολυμερών Περιβαλλοντικών Συμφωνιών, υιοθετώντας σε πολλές περιπτώσεις αυστηρότερα πλαίσια από τα διεθνώς συμφωνηθέντα, ενώ παράλληλα συμμετέχουν σε πλήθος δράσεων διεθνούς εμβέλειας προκειμένου να παταχθεί κάθε παραβατική συμπεριφορά που είναι επιζήμια για το περιβάλλον και την ανθρώπινη υγεία.

Ωστόσο, παρά την ύπαρξη του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου, το φαινόμενο της παράνομης διακίνησης περιβαλλοντικά ευαίσθητων προϊόντων συνεχίζει όχι μόνο να υφίσταται αλλά και να διογκώνεται, ενώ ταυτόχρονα η φύση και η επίδρασή του δεν μπορεί να περιοριστεί γεωγραφικά. Το λεγόμενο διασυνοριακό περιβαλλοντικό έγκλημα θεωρείται ως μία από τις πιο ταχέως αναπτυσσόμενες περιοχές παράνομης δραστηριότητας, η οποία αποφέρει δισεκατομμύρια δολαρίων στις εγκληματικές οργανώσεις ανά τον κόσμο. Ταυτόχρονα, δυσχεραίνει τις προσπάθειες για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης, διακινδυνεύει την ασφάλεια πολλών κοινωνιών, στερεί τις κυβερνήσεις από κρατικά έσοδα και καλλιεργεί τη διαφθορά. Σε πολλές περιπτώσεις τα κέρδη των εγκληματικών οργανώσεων “νομιμοποιούνται” μέσω κυκλωμάτων διεφθαρμένων υπαλλήλων, παραβατικών επαγγελματιών, αλλά και εταιριών που προσχηματικά λειτουργούν νόμιμα (Elliott, 2012).

Το περιβαλλοντικό έγκλημα συνδέεται και με άλλους τύπους εγκλήματος, στους οποίους περιλαμβάνεται η φοροδιαφυγή, η διακίνηση ναρκωτικών και η διαφθορά και απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή από όλους αυτούς που συμμετέχουν στην επιβολή του νόμου (Baird, Curry & Cruz, 2014: 98). Ως εκ τούτου η αντιμετώπιση του διασυνοριακού περιβαλλοντικού εγκλήματος αποτελεί μία πρόκληση όχι μόνο για τις αρμόδιες για την προστασία του περιβάλλοντος αρχές, αλλά και για αυτές που μάχονται το διεθνές έγκλημα. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τελωνείων, η Interpol και το UNODC²⁸⁷ αποτελούν τους πιο δραστήριους οργανισμούς. Ο ΠΟΤ έχει δεσμευτεί να πολεμήσει το περιβαλλοντικό έγκλημα στα σύνορα, μέσω δράσεων που ενισχύουν τη συμμόρφωση και αναπτύσσουν τις ικανότητες των συμμετεχόντων (Elliott, 2012). Οι δράσεις DEMETER και η Πράσινη Τελωνειακή Πρωτοβουλία αποδεικνύουν με πρακτικό τρόπο τη δέσμευση των

²⁸⁷ United Nations Office on Drugs and Crime

τελωνειακών υπαλλήλων στην καταπολέμηση του περιβαλλοντικού εγκλήματος. Σε κάθε πάντως περίπτωση η αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης περιβαλλοντικά ευαίσθητων προϊόντων δεν μπορεί να υλοποιηθεί από μία και μόνο αρχή και δη την τελωνειακή αρχή. Απαιτείται η συνεργασία και ο συντονισμός πολλών και σε πολλά επίπεδα αρχών, ώστε να εφαρμοστούν οι ΠΠΣ (Dill & Kopsick, 2014:58).

Στο ειδικότερο ζήτημα της παράνομης διακίνησης επικίνδυνων και άλλων αποβλήτων, που αναλύθηκε εκτενώς στην παρούσα εργασία, η Ένωση έχει υποχρεώσει τα κράτη μέλη να καταρτίσουν σχέδια επιθεωρήσεων, με σκοπό τον περιορισμό του παράνομου εμπορίου τους. Τα σχέδια επιθεωρήσεων απαιτούν το συντονισμό και τη συνεργασία των αρμόδιων περιβαλλοντικών αρχών, των τελωνειακών αρχών, της αστυνομίας, καθώς και άλλων που κρίνονται απαραίτητοι ανά κράτος μέλος. Οι τελωνειακοί υπάλληλοι της Ένωσης αποτελούν ωστόσο τους φρουρούς των συνόρων της και ως εκ τούτου μπορούν να θεωρηθούν ως υπάλληλοι «κλειδιά» στην πάταξή του.

Παρά τις προσπάθειες που έχουν γίνει σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο πρέπει να τονιστεί ότι, ακόμη και σήμερα, δεν υπάρχουν αρκετά διαθέσιμα δεδομένα, ώστε να αποκτηθεί μία σαφής εικόνα των παράνομων ροών αποβλήτων. Τα κράτη, σε πολλές περιπτώσεις, δεν καταγράφουν τις κατασχέσεις τους στις σχετικές βάσεις δεδομένων, δυσχεραίνοντας τη λεπτομερή στόχευση των τελωνειακών αρχών και των άλλων αρχών επιβολής του νόμου (WCO news 88, 2019:77). Αξίζει να σημειωθεί ότι η διαθεσιμότητα και η ποιότητα των δεδομένων είναι εξαιρετικά χαμηλή σε όλους τους τύπους του διεθνούς περιβαλλοντικού εγκλήματος (Brack, 2002).

Μεγάλος σύμμαχος στην καταπολέμηση του περιβαλλοντικού εγκλήματος, ήτοι της παράνομης και αθέμιτης εμπορίας πάσης φύσεως προϊόντων που υποβαθμίζουν τη φύση, τη βιοποικιλότητα και που προκαλούν ρύπανση του αέρα, των υδάτων και της θάλασσας αποτελεί η εξέλιξη της τεχνολογίας της πληροφορικής. Η ψηφιοποίηση δίνει μεγάλες δυνατότητες για την ανταλλαγή πληροφοριών, τη συνεργασία των εμπλεκόμενων αρχών και τον συντονισμό των προσπαθειών τους. Η τελωνειακή ένωση της ΕΕ, ήδη με τη θέσπιση του Ενωσιακού Τελωνειακού Κώδικα (UCC), έχει οραματιστεί τη μετάβαση σε ένα ηλεκτρονικό περιβάλλον, δηλαδή σε ένα περιβάλλον χωρίς χαρτί, όπου όλες οι διαδικασίες θα υλοποιούνται εντός ενός ενοποιημένου ηλεκτρονικού συστήματος. Η προσπάθεια ηλεκτρονικής διασύνδεσης των τελωνείων με τις λοιπές συμμετέχουσες αρχές θα συμβάλει τα μέγιστα αν όχι στην πλήρη εξάλειψη τουλάχιστον στον σημαντικό περιορισμό του περιβαλλοντικού εγκλήματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αργυρός, Γ. (2015), *Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Εσωτερικής Αγοράς: Οι Θεμελιώδεις Οικονομικές Ελευθερίες*, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Διαθέσιμο στο: https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/4169/1/00_master_document.pdf.
- Κανελλοπούλου-Μαλούχου, Ν. (2012), *Η χειραφέτηση της Ευρώπης. Συνταγματική θεωρία της ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Καρακώστας, Ι. (2011), *Περιβάλλον και Δίκαιο. Δίκαιο διαχείρισης και προστασίας των περιβαλλοντικών αγαθών*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Κουτούπα-Ρεγκάκου, Ε. (2008), *Δίκαιο του Περιβάλλοντος*, Γ' Έκδοση επαυξημένη, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.
- Λάζος, Β. (1996), *Ευρωπαϊκή Ένωση & Ελληνικές Επιχειρήσεις. Πανεπιστημιακές Παραδόσεις*, Εκδόσεις Δ. Τσιάρρα – ΑΚΜΗ daughters Ε.Ε. για λογαριασμό του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη.
- Μαραβέγιας, Ν. & Σακελλαρόπουλος, Θ. (2006), *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Ελλάδα. Οικονομία, Κοινωνία, Πολιτικές*, Εκδόσεις Διόνικος, Αθήνα.
- Μούσης, Ν. (2001), *Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίκαιο-Οικονομία-Πολιτική*, 9^η αναθεωρημένη έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Μούσης, Ν. (2018), *Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίκαιο-Οικονομία-Πολιτική*, 19^η αναθεωρημένη έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Παλληκάρη, Δ. (2011), *Βιοποικιλότητα, Νόμος και Ηθική*, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Διαθέσιμο στο: <https://ir.lib.uth.gr/xmlui/bitstream/handle/11615/42004/9848.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Πρόσβαση: 23/10/2020
- Πανάγου, Β. & Τσουντα, Κ. (2004), *Παγκοσμιοποίηση, ολοκλήρωση & συνεργασία στη σύγχρονη διεθνή Κοινωνία. Τόμος 2: Οι βάσεις της Ευρωπαϊκής Οικοδόμησης*, Εκδόσεις Εμμανουηλίδης, Αθήνα.
- Πλακοκέφαλος, Η. (2011), *Η Διασυννοριακή Ρύπανση του Περιβάλλοντος κατά το Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Σειρά Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Σιούτη, Γ. (2018), *Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος*, Γ' Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη
- Σκούντζος, Θ. (2006), *Θεσμοί & Πολιτικές Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Β' έκδοση, Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, Αθήνα.
- Τσάτσος, Δ. (2001), *Ευρωπαϊκή Συμπολιτεία*, Εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα.
- Τσιουπλάκης, Κ. (1977), *Ο Δρόμος προς την Πανευρώπη. Ιστορική Αναδρομή*, Εταιρεία Ελληνικών Εκδόσεων, Αθήνα.
- Χατζημπίρος, Κ. (2001), *Οικολογία: Οικοσυστήματα και προστασία του περιβάλλοντος*, Γ' έκδοση, Συμμετρία, Αθήνα
- Χρυσόγονος, Κ. (2016), *Πολιτειολογία. Το κράτος ως μορφή οργάνωσης των ανθρώπινων κοινωνιών*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.
- Judt, T. (2005), *Η Ευρώπη μετά τον πόλεμο*, Μετάφραση: Σταματάκης, Ν. & Αστερίου, Ε. Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα.
- Muller, P & Surel, Y. (2002), *Η Ανάλυση των πολιτικών του κράτος. Ανάλυση των Δημόσιων Πολιτικών*, Μετάφραση: Παπαδοπούλου, Δ. & Ψυλλά, Μ., Εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Δανιλάκης, Β. (Μάιος, 2014), «Το ζήτημα της διασυννοριακής μεταφοράς και διαχείρισης των επικίνδυνων αποβλήτων: Η ιδιαίτερη περίπτωση της ανακύκλωσης των παρωχημένων πλοίων», Νόμος και Φύση, Διαθέσιμο στο: <https://nomosphysis.org.gr/12637/to-zitima-tis-diasunoriakis-metaforas-kai-diaxeirisis-ton-epikindunon-apobliton-i-idiateri-periptosis-tis-anakuklosis-ton-paroximenon-ploion-maios-2014/>.
- Δούση, Ε. (Απρίλιος 2019), «Η Διάσκεψη της Στοκχόλμης», Καθημερινή. Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/1018293/gallery/epikairothta/kosmos/h-diaskeyh-ths-stokxolmhs>. Πρόσβαση: 21/10/2020
- Κλαδί - Ευσταθοπούλου, Μ. (Ιούλιος 2005), «Ευρωπαϊκή Πολιτική Προστασίας Θαλάσσιου Περιβάλλοντος», Νόμος και Φύση, Διαθέσιμο στο: <https://nomosphysis.org.gr/9748/europaiki-politiki-prostasias-thalassiou-periballontos-ioulios->

[2005/?st=%CE%B8%CE%B1%CE%BB%CE%AC%CF%83%CF%83%CE%B9%CE%BF%20%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B2%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CE%BF](http://www.nomosphysis.org.gr/2005/?st=%CE%B8%CE%B1%CE%BB%CE%AC%CF%83%CF%83%CE%B9%CE%BF%20%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B2%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CE%BF)

- Μπάλιας, Γ. (Ιούλιος 2003), «Διατήρηση και προστασία των Ιχθυαλιευμάτων και του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος: Οι νέες τάσεις στο διεθνές δίκαιο Περιβάλλοντος», Νόμος και Φύση, Διαθέσιμο στο: <http://nomosphysis.org.gr/7040/diatirisi-kai-prostasia-ton-ixthualieumaton-kai-tou-thalassiou-periballontos-oi-nees-taseis-sto-diethnes-dikaio-periballontos-ioulios-2003/>
- Μπάλιας, Γ. (Φεβρουάριος 1998), «Η περίπτωση των επικίνδυνων αποβλήτων και τα όρια του δικαίου», Νόμος και Φύση, Διαθέσιμο στο: <https://nomosphysis.org.gr/7023/i-periptosi-ton-epikindunon-apobliton-kai-ta-oria-tou-dikaio-febrouarios-1998/>.
- Ρουμελιώτου, Β. (Απρίλιος 2003), «Η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος κατά τη Σύμβαση του 1982 για το Δίκαιο της θάλασσας (Μάιος 1996)», Νόμος και Φύση, Διαθέσιμο στο: <https://nomosphysis.org.gr/7015/i-prostasia-tou-thalassiou-periballontos-kata-ti-sumbasi-tou-1982-gia-to-dikaio-tis-thalassas-maios-1996/>.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Birnie, P. & Boyle, A. (2002), *International Law & the Environment*, 2nd edition, Oxford University Press, New York
- Calster, G. & Reins, L. (2017), *EU Environmental Law*, Elgar European Law Edward Elgar Publishing, UK-USA
- Kiss, A. & Shelton, D. (1997), *Manual of European Environmental Law*, 2nd edition, Cambridge University Press, New York
- Kummer, K. (1995), *International Management of Hazardous Wastes: The Basel Convention and Related Legal Rules*, Oxford University Press, New York
- Organisation for Economic Cooperation and Development (1997), *Transfrontier Movements of Hazardous Wastes, 1992-93 Statistics*, 1997 Edition, OECD
- Sadeleer, N. (2014), *EU Environmental Law & the Internal Market*, 1st edition, Oxford University Press, United Kingdom

ΞΕΝΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Baird, J., Curry, R. & Cruz, P. (February 2014), «An overview of waste crime, its characteristics, and the vulnerability of the EU waste sector», *Waste Management and Research. The Journal for a Sustainable Circular Economy*, Volume 32 (2) 97-105, Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/260149621_An_overview_of_waste_crime_its_characteristics_and_the_vulnerability_of_the_EU_waste_sector, Ανακτήθηκε 22/11/2020
- Basu, G. (September 2014), «Combating illicit trade and transnational smuggling: key challenges for customs and border control agencies», *World Customs Journal*, Volume 8, Number 2. Διαθέσιμο στο: <https://worldcustomsjournal.org/archive/volume-8-number-2-september-2014/>.
- Bisschop, L. (October 2012), «Is it all going to waste? Illegal transports of e-waste in a European trade hub» *Crime Law Social Change*, Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/257552798_Is_it_all_going_to_waste_Illegal_transports_of_e-waste_in_a_European_trade_hub, Ανάκτηση: 22/11/2020
- Brack, D. (2002), «Combating international environmental crime», *Global Environmental Change*, 12, pp 143-147 στο *Green Criminology* (2016), Routledge
- Clark, E. (March 2011), «Cooperating to prevent illegal trade of environmentally – sensitive commodities» στο *Biosafety Protocol News*, Issue 8, A Magazine on the Cartagena Protocol on Biosafety, Διαθέσιμο στο: <https://www.cbd.int/doc/newsletters/bpn/bpn-08.pdf>, Πρόσβαση: 28/11/2020
- Desai, B. (March 2011), «Forests, International Protection» στο R. Wolfrum (ed) *Max Planck Encyclopedia of Public International Law* (OUP Oxford 2008–2011), Ανακτήθηκε από: <https://www.sai.uni-heidelberg.de/sapol/pdf/Forests.pdf>, Πρόσβαση: 25/10/2020
- Dill, D. & Kopsick, D. (September 2014), «Improving cooperation between customs and environmental agencies to prevent illegal transboundary shipments of hazardous waste», *World Customs Journal*, Volume 8, Number 2. Διαθέσιμο στο: <https://worldcustomsjournal.org/archive/volume-8-number-2-september-2014/>. Πρόσβαση: 27/11/2020
- Elliott, L. (2012), «Fighting Transnational Environmental Crime» στο *Journal of International Affairs*, FALL/WINTER 2012, Vol. 66, No. 1, *Transnational Organized Crime* (FALL/WINTER 2012), pp. 87-104, *Journal of International Affairs* Editorial Board Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/24388253>, Πρόσβαση: 28/11/2020

- Fishman, A. & Obidzinski, K. (2014), «*European Union Timber Regulation : is it legal?*» Review of European, Comparative & International Environmental Law, 23 (2) pp 258-274. Διαθέσιμο στο: <http://dx.doi.org/10.1111/reel.12060>, Πρόσβαση: 25/10/2020
- Heiss, R. (2011), «*Illegal exports of hazardous waste and used electronic products” enhancing collaborative enforcement with Customs*», Ninth International Conference on Environmental Compliance and Enforcement, INECE, Washington, DC, pp 181-191, Διαθέσιμο στο: https://old.inece.org/conference/9/proceedings/24_Heiss.pdf?url=/conference/9/proceedings/24_Heiss.pdf. Πρόσβαση: 25/11/2020
- Kellenberg, D. & Levinson, A. (March/June 2014), «*Waste of efforts? International Environmental Agreements*», Journal of the Association of Environmental and Resource Economists, Volume 1, issue 1, 135 – 169. Διαθέσιμο στο: <https://econpapers.repec.org/paper/nbrnberwo/19533.htm>
- Massari, M. & Monzini, P. (August 2004), «*Dirty Businesses in Italy: A Case-study of Illegal Trafficking in Hazardous Waste*», Global Crime, Volume 6, No 3 & 4, 285-304, Taylor & Francis, Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/233174542_Dirty_Businesses_in_Italy_A_Case-Study_of_Illegal_Trafficking_in_Hazardous_Waste, Ανάκτηση: 22/11/2020
- Nunez, C. (February 2019), «*Climate 101: Deforestation*», στο National Geographic, Διαθέσιμο στο: <https://www.nationalgeographic.com/environment/global-warming/deforestation/>. Πρόσβαση: 25/10/2020
- Sancy, M. (1997) «*European Regulation of the Transboundary Movement of Wastes*» στο Kiss, A. & Shelton, D. (1997), *Manual of European Environmental Law*, 2nd edition, Cambridge University Press, New York
- Tompson, L. & Chainey, S. (September 2011), «*Profiling illegal waste activity: using crime scripts as a data collection and analytical strategy*» European Journal on Criminal Policy and Research. Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/226077835_Profiling_Illegal_Waste_Activity_Using_Crime_Scripts_as_a_Data_Collection_and_Analytical_Strategy. Πρόσβαση: 21/11/2020
- Truel, C. & Maganaris, E. (September 2015), «*Breaking the code: the impact of the Union Customs Code on international transactions*» World Customs Journal, Volume 9, Number 2, Διαθέσιμο στο <https://worldcustomsjournal.org/archive/volume-9-number-2-september-2015/>, Πρόσβαση: 18/10/2020
- Widdowson, D. (March 2007), «*The changing role of Customs: Evolution or Revolution?*», World Customs Journal, Volume 1, Number 1, Διαθέσιμο στο: <https://worldcustomsjournal.org/archive/volume-1-number-1-march-2007/>, Ανάκτηση: 22/11/2020
- Wolfgang, H-M. and Harden, K. (March 2016), «*The new European customs law*», World Customs Journal, Volume 10, Number 1, Διαθέσιμο στο: <https://worldcustomsjournal.org/archive/volume-10-number-1-march-2016/>. Πρόσβαση: 20/10/2020
- World Customs Organization (WCO) Secretariat, (February 2019), *Point of View: “Illegal waste trafficking: more data is key to getting a better grip on this trade”*, WCO news 88, World Customs Organization, Διαθέσιμο στο: https://mag.wcoomd.org/uploads/2019/02/WCONews88_UK.pdf. Ανάκτηση: 21/11/2020

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

- Ελεγκτικό Συνέδριο «*Έκθεση Ελέγχου: Η εφαρμογή στην Ελλάδα του κοινοτικού καθεστώτος της διασυνοριακής διακίνησης αποβλήτων (KAN. EK 1013/2006) κατά τα έτη 2008-2010*», Ανακτήθηκε από <https://www.elsyn.gr/el/eidikes-ektheseis>, 15/11/2020
- Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, (2015), «*Ειδική Έκθεση αριθ. 13*» Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαθέσιμο στο: [Στήριξη της ΕΕ προς τις χώρες παραγωγής ξυλείας στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης FLEGT \(europa.eu\)](http://ec.europa.eu/eudotop/index.cfm?event=detail&id=13), Πρόσβαση: 25/10/2020
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (1-10/2009), Γενική Διεύθυνση Θαλάσσιων Υποθέσεων Και Αλιείας, Κατάρτιση και Συντονισμός της Πολιτικής, Πολιτική Ελέγχου της Αλιείας, «*Απόσπασμα από το Εγχειρίδιο για την πρακτική εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1005/2008 του Συμβουλίου, της 29ης Σεπτεμβρίου 2008, περί δημιουργίας κοινοτικού συστήματος πρόληψης, αποτροπής και εξάλειψης της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας (κανονισμός ΠΛΑ)*» Συνομειωμένη απόδοση. Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/fisheries/sites/fisheries/files/docs/body/handbook_el.pdf. Πρόσβαση 1/11/2020
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2013) «*Η Ευρωπαϊκή Ένωση με απλά λόγια. Οι πατέρες της ΕΕ*» Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαθέσιμο στο: http://publications.europa.eu/resource/cellar/68bdd08f-bc32-4cf3-b714-fe6237052617.0015.02/DOC_1. Πρόσβαση: 9/10/2020
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014) «*Η Ευρωπαϊκή Ένωση με απλά λόγια. Τελωνεία. Η τελωνειακή ένωση της ΕΕ : προστατεύοντας τους πολίτες και διευκολύνοντας τις συναλλαγές*» Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της

Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαθέσιμο στο: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2d9d5aa5-e0c7-4d2c-a556-1c511e3e3e8e/language-el>. Πρόσβαση: 11/10/2020

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πληροφορίες προερχόμενες από τα Θεσμικά και Λοιπά όργανα και τους Οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, , «Κατευθυντήριες γραμμές για τους τελωνειακούς ελέγχους στις διασυνοριακές μεταφορές αποβλήτων», (2015/ C 157/01). Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=OJ:C:2015:157:TOC>. Πρόσβαση: 25/11/2020
- Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, (2019). *Το Ευρωπαϊκό περιβάλλον. Κατάσταση και προοπτικές 2020. Συνοπτική Έκθεση*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαθέσιμο στο: <https://www.eea.europa.eu/el/publications/to-eyropaiko-periballon-katastasi-kai>. Πρόσβαση: 22/10/2020
- Traffic Europe για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2006), «Κανονισμοί Εμπορίας Ειδών Άγριας Πανίδας και Χλωρίδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εισαγωγή στην Σύμβαση CITES και την Εφαρμογή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση» Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαθέσιμο στο: [am710449_GR.indd \(europa.eu\)](am710449_GR.indd (europa.eu)), Πρόσβαση: 24/10/2020
- BlockWaste, *Blocking the Loopholes for Illicit Waste Trafficking*, 2017 «An exploratory estimate of the extent of illicit waste trafficking in the EU». Διαθέσιμο στο: <http://www.blockwaste.eu/>
- European Commission, Brussels, 28.9.2020. SWD(2020) 213 final, Commission Staff Working Document, «2nd Biennial Report on Progress in Developing the EU Customs Union and its Governance» Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/2nd-biennial-report-progress-developing-eu-customs-union_en.pdf. Πρόσβαση: 20/10/2020
- European Environment Agency, Report 1/2009, (2009) «Waste without borders in the EU? Transboundary shipments of waste», Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, Διαθέσιμο στο: www.eea.europa.eu. Πρόσβαση: 21/11/2020
- European Environment Agency, Report 7/2012, (2012), «Movements of Waste across the EU's Internal and External Borders», Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, Διαθέσιμο στο: <https://www.eea.europa.eu/publications/movements-of-waste-EU-2012>, Ανάκτηση: 22/11/2020
- European Environment Agency, Report 10/2020, (2020), «State of nature in the EU. Results from reporting under the nature directives 2013-2018. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Διαθέσιμο στο: <https://www.eea.europa.eu/publications/state-of-nature-in-the-eu-2020>. Πρόσβαση: 23/10/2020
- European Environment Agency, Report 17/2019, (2019), «Marine messages II, Navigating the course towards clean, healthy and productive seas through implementation of an ecosystem-based approach», Διαθέσιμο στο: <https://www.eea.europa.eu/publications/marine-messages-2/>. Πρόσβαση: 31/10/2020
- Grant Thornton, (2013), «Illicit trade in Ireland: uncovering the cost to the Irish economy», Grant Thornton. Ανακτήθηκε από: <https://www.drugsandalcohol.ie/19844/1/Illicit-Trade-in-Ireland-report.pdf>. Πρόσβαση: 25/11/2020
- IMPEL, (2012), «Waste Sites Manual - Identification and Control of "Upstream" Storage and Treatment Facilities Used for Problematic Waste Export» Διαθέσιμο στο: <http://impel.eu/wp-content/uploads/2015/11/Waste-Sites-Manual-English-version.pdf>, , Ανάκτηση: 22/11/2020
- IMPEL, (2016) «IMPEL – TFS Enforcement Actions Project Report 2014 – 2015 Enforcement of the European Waste Shipment Regulation», IMPEL (European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law), Διαθέσιμο στο: <http://www.impel.eu/wp-content/uploads/2016/10/IMPEL-Enforcement-Actions-2014-15-FINAL-report.pdf>, Ανάκτηση: 22/11/2020
- IMPEL Project, (November 2016), «Waste Shipment Inspection Planning, (WSIP), Guidance on Effective Waste Shipment Inspection Planning» IMPEL, European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law, Διαθέσιμο στο: <https://www.impel.eu/wp-content/uploads/2016/12/Guidance-on-Effective-Waste-Shipment-Inspection-Planning.pdf>, Πρόσβαση: 27/11/2020
- Report of the Make It Work & IMPEL Conference, 1/2019 (December 2019), «Making the circular economy work –Connecting policy, law and practice», Rome 20-21 March 2019, ISPRA, Office, Rome, Italy Διαθέσιμο στο: <https://www.impel.eu/wp-content/uploads/2019/08/Report-of-the-Rome-conference-Making-the-circular-economy-work-1.pdf>, Ανάκτηση: 22/11/2020
- UNEP, (2018) «Green Customs Guide to Multilateral Environmental Agreements», Διαθέσιμο στο: https://www.greencustoms.org/sites/default/files/resources/Green%20Guide%20Customs%20to%20MEAs%202018%20%20Low_0.pdf, Πρόσβαση: 29/11/2020

ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΥΛΕΣ & ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

- [Γλωσσάριο σύνοψης - EUR-Lex \(europa.eu\)](http://www.eur-lex.europa.eu), Πρόσβαση: 18/10/2020

- Ευρωπαϊκή Ένωση, «Γωνιά Μάθησης. Τελωνειακή ένωση της ΕΕ – 50 χρόνια» Ανακτήθηκε από: https://europa.eu/learning-corner/eu-customs-union-%E2%80%93-50-years-young_el, Πρόσβαση: 9/10/2020
- Ευρωπαϊκή Ένωση, «Γωνιά Μάθησης. Χρονολόγιο της ΕΕ. 1926.» Ανακτήθηκε από: https://europa.eu/learning-corner/eu-timeline/1926_el, Πρόσβαση: 10/10/2020.
- Ευρωπαϊκή Ένωση, «Η Διακήρυξη Σουμάν - 9 Μαΐου 1950», Διαθέσιμο στο: https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_el, Πρόσβαση: 10/10/2020.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Τελωνειακή ένωση: Νέο σχέδιο δράσης για την περαιτέρω στήριξη των τελωνείων της ΕΕ στον ζωτικό ρόλο που διαδραματίζουν για την προστασία των εσόδων, της ευημερίας και της ασφάλειας της ΕΕ», Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/greece/news/20200928_1_el. Πρόσβαση: 19/10/2020
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Περιβαλλοντική πολιτική: γενικές αρχές και βασικό πλαίσιο» Διαθέσιμο στο: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/71/environment-policy-general-principles-and-basic-framework>. Πρόσβαση: 22/10/2020
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Συνθήκη των Παρισίων», Ανακτήθηκε από: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/el/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-paris>. Πρόσβαση: 11/10/2020.
- Council of the European Union, (4 October 2019), «The 8th Environment Action Programme - Turning the Trends Together - Council conclusions», Διαθέσιμο στο: <https://www.consilium.europa.eu/media/40927/st12795-2019.pdf>. Πρόσβαση: 21/10/2020
- Eur-Lex, Γλωσσάριο Σύνοψης «Αειφόρος Ανάπτυξη», Διαθέσιμο στο: https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/sustainable_development.html?locale=el. Πρόσβαση: 21/10/2020
- Eur-Lex, Glossary of Summaries, «Own Resources», Διαθέσιμο στο: https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/community_own_resources.html. Πρόσβαση: 20/10/2020
- Eur-Lex «Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL establishing the 'Customs' programme for cooperation in the field of customs.» COM/2018/442 final - 2018/0232 (COD). Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1540390081521&uri=CELEX%3A52018PC0442>. Πρόσβαση: 20/10/2020
- European Anti-Fraud Office, (OLAF), Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/anti-fraud/home_el
- European Chemicals Agency, (ECHA), Διαθέσιμο στο: <https://echa.europa.eu/>. Πρόσβαση: 8/11/2020
- European Commission, Environment, «The European Union and Trade in Wild Fauna and Flora», Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/environment/cites/legislation_en.htm, Πρόσβαση: 23/10/2020
- European Commission, Environment, «EU Action Plan against Wildlife Trafficking», Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/environment/cites/trafficking_en.htm, Πρόσβαση: 24/10/2020
- European Commission, Environment, «EU forests and forest related policies», Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/environment/forests/index_en.htm, Πρόσβαση: 24/10/2020
- European Commission, Environment, «Illegal logging/FLEGT Action Plan», Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/environment/forests/illegal_logging.htm, Πρόσβαση: 25/10/2020
- European Commission, Environment, «FLEGT Regulation — FLEGT Voluntary Partnership Agreements (VPAs)», Διαθέσιμο στο: <https://ec.europa.eu/environment/forests/flegt.htm>, Πρόσβαση: 31/10/2020
- European Commission, Environment, «Waste Shipments», Διαθέσιμο στο: <https://ec.europa.eu/environment/waste/shipments/links.htm>. Πρόσβαση: 25/11/2020
- European Commission, «Customs 2021 – 2027». Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/taxation_customs/customs-2021-2027_en, Πρόσβαση: 20/10/2020
- European Commission, «Customs duties mean revenue» Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/taxation_customs/facts-figures/customs-duties-mean-revenue_en. Πρόσβαση: 20/10/2020
- European Commission, «European Customs Laboratories», Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/customs-controls/eu-customs-laboratories_en. Πρόσβαση: 21/10/2020
- European Commission, «Facts and figures», Ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/taxation_customs/facts-figures_en. Πρόσβαση: 20/10/2020
- European Commission, «Taxation and Customs Union Directorate General, Mission Statement and Strategic Goals, European Commission's Directorate General for Taxation and the Customs Union», Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/common/about/welcome/mission_statement_en.pdf, Πρόσβαση: 19/10/2020
- European Commission, Taxation & Customs Union. Legislation, Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/taxation_customs/legislation_en, Πρόσβαση: 18/10/2020

- European Commission, «*The Customs 2020 Programme*», Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/customs-cooperation-programmes/customs-2020-programme_en. Πρόσβαση: 19/10/2020
- European Council. Brussels, 21 July 2020 (OR. en) EUCO 10/20. CO EUR 8 CONCL 4. General Secretariat of the Council. Special meeting of the European Council (17, 18, 19, 20 and 21 July 2020) – Conclusions <https://www.consilium.europa.eu/media/45109/210720-euco-final-conclusions-en.pdf>. Πρόσβαση: 20/10/2020
- European Environmental Agency, (EEA), Διαθέσιμο στο: <https://www.eea.europa.eu/el>. Πρόσβαση: 22/10/2020
- European External Action Service, (EEAS), Διαθέσιμο στο: <https://eeas.europa.eu>, Πρόσβαση: 24/10/2020
- European Police Office (Europol), Διαθέσιμο στο: <https://www.europol.europa.eu/>. Πρόσβαση: 24/10/2020
- European Union Action to Fight Environmental Crime, (EFFACE), Διαθέσιμο στο: www.efface.eu
- European Union Agency for Criminal Justice Cooperation, (Eurojust), Διαθέσιμο στο: <https://www.eurojust.europa.eu/>. Πρόσβαση: 24/10/2020
- European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law, (IMPTEL), Διαθέσιμο στο: www.impel.eu.
- <https://eur-lex.europa.eu>
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content>.
- Taxation and Customs Union Directorate General, Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/organi_en.pdf, Πρόσβαση: 19/10/2020

ΛΟΙΠΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

- Εθνικό Τυπογραφείο στο: www.et.gr.
- Ομάδα των 77 στο: <https://www.g77.org/doc>.
- Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, (ΟΟΣΑ) στο: <https://www.oecd.org/>.
- [Παράνομη, Λαθραία και Άναρχη αλιεία \(IUU\) | Γενική Διεύθυνση Αλιείας \(minagric.gr\)](http://www.minagric.gr), Πρόσβαση: 7/11/2020.
- Σύμβαση της Βασιλείας, Διαθέσιμη στο: <http://www.basel.int>.
- Audiovisual Library of International Law, Διαθέσιμο στο: <https://legal.un.org/avl/ha/aipuncls/aipuncls.html>, Πρόσβαση: 1/11/2020
- Σύμβαση Cites, Διαθέσιμη στο: <https://www.cites.org>,
- Enacademic.com, Charles Gide, Ανακτήθηκε από: https://greek.greek.enacademic.com/215697/%CE%96%CE%B9%CE%BD%CF%84%2C_%CE%A3%CE%B1%CF%81%CE%BB, 10/10/2020
- Food & Agriculture Organization of the United Nations, (FAO) στο: <http://www.fao.org/>.
- Green Customs, (29-10-2020) «*Operation Demeter VI*», Διαθέσιμο στο: [Operation DEMETER VI: 131 Seizures in Illegal Transboundary Waste & Ozone Depleting Substances Trade | Green Customs Initiative](http://www.green-customs.eu/operation-demeter-vi-131-seizures-in-illegal-transboundary-waste-ozone-depleting-substances-trade-green-customs-initiative), Πρόσβαση: 28/11/2020
- International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas, (ICCAT) στο: <https://www.iccat.int/en/>,
- International Criminal Police Organization (Interpol) στο: <https://www.interpol.int>.
- International Network for Environmental Compliance and Enforcement (INECE) στο <https://www.eli.org/environmental-governance/inece/>
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) στο: <https://www.ipcc.ch/>
- International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) στο: <https://www.iucn.org/>.
- Openoregon, «*Case Study: the Love Canal Disaster*», Διαθέσιμο στο: <https://openoregon.pressbooks.pub/envirobiology/chapter/6-4-case-study-the-love-canal-disaster/>. Πρόσβαση: 9/11/2020
- Organization for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW) στο: <https://www.opcw.org>.
- Richard Nikolaus Coudenhove-Kalergi/The Holocaust Encyclopedia, Ανακτήθηκε από: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/richard-nikolaus-coudenhove-kalergi>, 10/10/2020
- United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute (UNICRI) στο: <http://www.unicri.it/>
- United Nations, Departure of Economic & Social Affairs, Forests , Διαθέσιμο στο: <https://www.un.org/esa/forests/forum/about-unff/index.htm>, Πρόσβαση: 25/10/2020
- United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS), Διαθέσιμο στο: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf. Πρόσβαση: 1/11/2020

- United Nations Environment Programme, (1987), «Cairo Guidelines and Principles for the Environmentally Sound Management of Hazardous Waste», Διαθέσιμο στο: <http://www.basel.int/TheConvention/Overview/History/Overview/tabid/3405/Default.aspx>, Πρόσβαση: 14/11/2020
- United Nations Environment Programme, (1981) «Montevideo Programme for the Development and Periodic Review of Environmental Law», Διαθέσιμο στο: <https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/20587/Montevideo-Programme-I.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Πρόσβαση: 14/11/2020
- United Nations Environment Programme, «Rotterdam Convention», Διαθέσιμο στο: <http://www.pic.int/>. Πρόσβαση: 8/11/2020
- United Nations Environment Programme, (9 May 2016), «Story, Ecosystems and Biodiversity», Διαθέσιμο στο: <https://www.unenvironment.org/news-and-stories/story/marine-environment-essential-component-global-life-support-system>. Πρόσβαση: 31/10/2020
- United Nations Environment Programme, «The Montreal Protocol», Διαθέσιμο στο: <https://www.unenvironment.org/ozonaction/who-we-are/about-montreal-protocol>. Πρόσβαση: 7/11/2020
- United Nations Environment Programme, «The Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer», Διαθέσιμο στο: <https://ozone.unep.org/treaties/vienna-convention/vienna-convention-protection-ozone-layer>. Πρόσβαση: 7/11/2020
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) στο: <https://www.unodc.org>.
- World Customs Organization (WCO) στο: <http://www.wcoomd.org>
- World Customs Organization (WCO), «Operation DEMETER VI thwarts transboundary shipments of illegal waste and ozone depleting substances», Ανακτήθηκε από: <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2020/october/operation-demeter-vi-thwarts-transboundary-shipments-of-illegal-waste-and-ozone-depleting-substances.aspx>, Πρόσβαση: 28/11/2020
- World Economic Forum στο: <https://www.weforum.org/>.
- World Rainforest Movement, «Forest Principles – Report of the United Nations Conference on Environment and Development», Διαθέσιμο στο: <https://wrm.org.uy/other-relevant-information/forest-principles-report-of-the-united-nations-conference-on-environment-and-development/>. Πρόσβαση: 25/10/2020

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ – ΕΓΚΥΚΛΙΕΣ ΔΙΑΤΑΓΕΣ

- ΔΤΔ Γ 1190796 ΕΞ 2018/ 24-12-2018, «Κωδικοποίηση Οδηγιών για την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΚ) 1013/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με τις μεταφορές αποβλήτων» Α.Α.Δ.Ε., Γενική Διεύθυνση Τελωνείων & Ε.Φ.Κ., Διεύθυνση Τελωνειακών Διαδικασιών, Τμήμα Γ'